

CILIKE MINT ASSZONY

**IRTA
TUTSEK ANNA**

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPESTEN

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-56-9 (online)
MEK-14150

TARTALOM

CILIKE MINT ASSZONY

- I. Nászutazás akadályokkal.
- II. Felhők a láthatáron.
- III. Árviz a tengeren.
- IV. A Boldogság szigetén.
- V. Podgyászhegyek között.
- VI. Csizma helyett piros papucs.
- VII. Cilike megpróbáltatása.
- VIII. Háborus örömök.
- IX. Régi ismerősök.
- X. A várkisasszony és a lovag.
- XI. Teaestély a parasztszobában.
- XII. Cilike futása.
- XIII. Cilike a hadbiróság előtt
- XIV. Cilike és a pupos szörnyeteg.
- XV. Ismét bucsuzni kell.
- XVI. Visszaemlékezések.
- XVII. Cilike kocsit fogad.
- XVIII. Miért nevettek a tisztek?
- XIX. Cilike és az őrnagy úr.
- XX. Párnaharc mint régen.
- XXI. Hogyan kell öntözni?
- XXII. Éjféli lakoma.
- XXIII. A hóditó fehér köpenyeg.
- XXIV. Egy kéményseprő és egy rongyos baka.

A BOLDOGSÁG UTJA

CILIKE MINT ASSZONY

I. Nászutazás akadályokkal.

Olyan volt minden, mint egy álom... A vonat már rég kirobogott az állomásról, elmaradtak az utolsó házak is, virágos rétek, hűvös, árnyas erdők illata csapódott be a nyitott ablakon - Cilike még mindig ott állott a folyosón és nem tudott magához térni meglepetéséből.

Hát csakugyan igaz?... Hát lehetséges-e?... Igazán meg volt-e az esküvője?... Négy hosszú évi várakozás után!... Most már ő igazán dr. Kőváry Lászlóné?...

Bement a kocsiba és leült Lacival szembe. Egymásra mosolyogtak.

- Ez az én uram! - gondolta magában Cilike s ez olyan furcsa volt, úgy jött, hogy nevésszen - meg egyben hihetetlen is volt. Hát csakugyan férjhez ment végre, anélkül, hogy valami újabb baleset miatt el kellett volna ismét halasztani az esküvőt?... Megcsipte a karját, hogy meggyőződjék róla: vajjon nem álmodik-e?

Nem, nem álmodott. Laci csakugyan ott ült vele szemben és nevetett reá.

- Utazunk, asszonykám! - mondta vigan. - Velencéig meg sem állunk!

Velence! Cilike vágyainak, álmainak netovábbja! Hát vajjon csakugyan ő az, akit most első utazásra odavisz a férje?...

- Szeretnék magának megmutatni egy kis darabot a világ legszebb részéből, - mondta Laci. - Hat hetünk van, azalatt összekóboroljuk egy kissé a csodaszép Itáliát. Mint egy vándor fecs-kepár szállunk ide-oda. Előbb elmegyünk Velencébe, aztán Nápolyba, Rómába, Firenzébe... Jó lesz-e?

Hogy jó lesz-e? Hiszen Cilike szívesen ment volna Lacival akár Kurtakeszire, vagy Szilas-balhásra is, hát még oly csodaszép vidékre, a világ legszebb városaiba, ahol szemtől-szembe fogja majd látni mindazokat a műremekeket, csodás alkotásokat, amelyeket eddig csak képek-ből, leírásokból ismert.

És Laci milyen megértő utitárs lesz! Milyen egyforma az izlésük, hogy lelkesedik ő is mindenért, ami szép, ami művészi, hogy ismer és tud mindent, s milyen szívesen és milyen szépen magyaráz majd meg neki mindent, amit ő még nem ért, nem ismer.

Oh hát lehet-e elképzelni nagyobb boldogságot, mint ha az ember fiatal asszony és a férjével utazik Olaszországba!...

Cilike arca csak úgy ragyogott az örömtől s bizony ha nem lettek volna még mások is a kocsiban, legszívesebben a nyakába ugrott volna Lacinak s vig táncra perdült volna vele.

Igy csak komolyan és méltóságteljesen intett a fejével; igyekezett minél komolyabbnak és előkelőbbnek látszani, nehogy azt higgyék róla az ismeretlen utitársak, hogy ő egy bohó gyerek.

A vonat most meglassította haladását s hosszú fütyentés hallatszott. Állomáshoz értek.

Cilike, aki mindenre kíváncsi volt, felugrott s kiment a folyosóra, hogy megnézzé miféle állomásnál vannak. Errefelé még nem utazott soha s valahogy hirtelen úgy képzelte: talán már közelednek is Velencéhez?...

Kidugta a fejét az ablakon s aztán igen-igen elszégyelte magát, mert eszébe jutott, hiszen Velencébe hajón kell menni, előbb Fiuméba mennek s még odáig is jó hosszú az ut!

Milyen jó, hogy senki sem hallotta s nem is sejtette, amit gondolt magában! Mindenki tudatlan, falusi kis libának tartaná, pedig igazán csak szelesség volt, semmi egyéb.

Valami kisebb állomásnál lehettek; Cilike nem látta a felírást, mert a dus vadszőlőlomb, mely az egész épületet befutotta, félig eltakarta.

Az állomásépület emeleti ablakából egy fiatal leány nézett ki, éppen szembe Cilikével s kíváncsi pillantással vizsgálta.

- Hogy néz! - gondolta magában Cilike. - Remélem látja rajtam, hogy én már asszony vagyok?

A hiúság ördöge megcsiklandozta kissé s hamar kivette kis táskájából a gyönyörű himzett menyasszonyi zsebkendőjét s előkelő mozdulattal meglebbentve, kecsesen a homlokához és arcához érintette, mintha nagyon melege lenne.

A zsebkendő tényleg gyönyörű volt. Ella hímezte Cilikének menyasszonyi ajándékkul, pók-hálóréteggel selyemmel, csodaszép csipkemintát olyan remekül, hogy a kis zsebkendőnek valódi műbecse volt.

- Remélem észreveszi a kisasszony, - gondolta magában Cilike. - Ilyet se látott még soha életében!

A kisasszony csakugyan észrevette, mert még jobban kihajolt és ugyancsak meresztette a szemét. De e pillanatban egy incselkedő kis szellő kikapta a Cilike kezéből a kendőt s az leesett, éppen oda a kocsiaablak alá.

Cilike majd megdermedt ijedtében. De restelt kiáltani Lacinak, aki éppen a csomagokkal volt elfoglalva, mert egy új utasnak kellett helyet csinálni.

Cilike egy pillanatig gondolkozott, aztán gyorsan kiugrott a kocsiból, hogy fölvegye a zsebkendőt. De éppen mikor már utána akart nyulni, a gonosz szellő ismét fölkapta a zsebkendőt s mint egy fehér kis zászlót vitte, röpitette, egyenesen az állomásablak felé.

- De már abból nem eszel! - gondolta magában Cilike. - A zsebkendőt nem hagyom!

Futott utána, hogy elkapja, a kisasszony az ablakban nevetett, nagyszerűen mulatott a jeleneten. Cilike meg égő arccal, bosszusan futott a zsebkendő után.

Végre szerencsésen elcsipte s aztán gyorsan megfordult, hogy felszálljon a vasuti kocsiba.

De e pillanatban a lábai majdnem gyökeret vertek s az ijedtségtől azt hitte mindjárt összeesik. A vonat lassú mozgással indult már kifelé a pályaudvarról.

- Álljanak meg! Álljanak meg! - sikoltott Cilike magánkívül, s esze nélkül futott a vonat után, hogy felugorjon.

Talán meg is tette volna, ha egy izmos kar hátulról idejében el nem kapja s vissza nem tartja a veszedelmes vállalkozástól.

Egy természetes vasuti hordár volt, aki átnyalábolta Cilikét s ugyancsak haragos hangon dörmögte:

- Még annyit sem tud, hogy a robogó vonatra tilos felugrani?

Cilike félfajultan még látta, amint Laci hüledezve nézett ki az ablakon s torkaszakadtából kiáltozott valamit neki, hogy mit, azt már nem értette - és nem is látott aztán többet semmit, mert a könny elborította szemét és sirt, sirt keservesen...

Most mi lesz vele?... Laci utazik tovább egyedül Olaszországba, ő pedig itt maradt magában, egy fillér nélkül, minden podgyász nélkül... Mit fog itt csinálni?... Legjobb volna meghalni azonnal...

A kisasszony, aki eddig az ablakból nézte, most már ott volt mellette s részvétellel hívta be magához. Az állomásfőnök leánya volt s nemsokára odajött az állomásfőnök is, a pénztáros is, szóval az egész vasuti személyzet részvétellel vette körül Cilikét.

Az állomásfőnök apróra kikérdezte, hogy honnan jött, hová akart utazni és mikor tisztába jött mindennel, nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjon a bajusza alatt.

- Igen sikerült utazás! - dörmögte. - Képzelem a kedves férje, hogy meg volt lepetve, mikor látta az ujdonsült menyecskét a vonat után futni!... No, de csak ne tessék keseregni tovább. Egészen bizonyos, hogy a legközelebbi állomásra sürgönyözni fog, hogy ott kiszáll s ott bevárja kegyedet. Három óra múlva indul a legközelebbi vonat, igaz, hogy csak tehervonat, de azon el lehet menni odáig. Ott aztán megvárhatják az éjjeli gyorsvonatot s azzal mehetnek tovább. Mindössze egy fél napi késedelem.

Cilike lassankint lecsendesedett s az állomásfőnök megnyugtató szavaira megvigasztalódott. A kisasszony, akit különben Tamási Klárikának hívtak, behívta magához a szobájába, megkínálta friss kaláccsal, jó tejeskávával s olyan kedves és szives volt hozzá, hogy Cilike nem győzött hálálkodni neki.

Az állomásfőnöknek igaza volt. Egy negyedóra sem telt bele s megérkezett a Laci sürgönye:

- Keovari Laszlone palyaudvar. Szomszéd állomáson varlak legközelebbi vonattal joejj. Laci.

Az a három óra, amíg a tehervonat becommogott, a Tamási Klárika jóvoltából elég kellemesen telt el Cilikének. Klárika még zongorázott és énekelt is neki s mindenképpen igyekezett szórakoztatni, csak hogy ne kezdjen újra sirni Cilike, amire bizony minden percben hajlandó lett volna.

Végre, végre beérkezett a tehervonat. Bizony ezen nem volt más, csak harmadosztályu kocsi, még pedig az is zsufolva vásári néppel, akik a szomszéd városból a nagy vásárból jöttek, meg kubikos munkásokkal.

De mit bánta most mindazt Cilike? Soha még ember nagyobb demokrata nem volt, mint ő most, mikor elhelyezkedett a kemény deszkaülésen, egy százcáncu böszöknyás kövér svábasszony árnyékában, míg szembe vele egy báránybörgubás atyafi fujta a keserü pipafüstöt az orra alá. Pálinkaszaguk is voltak valamennyien és olyan hangosan kiabáltak, beszélgettek, nyersen tréfálkoztak, hogy Cilikének csak úgy zúgott a feje.

- Ez az én nászutazásom!... - gondolta magában, széttéekintve az utitársaságán, - de sokat is bánta a társaságot! Csak hogy végre fent ülhetett a vonaton.

A szive úgy dobogott, úgy vert, minél jobban közeledtek az állomáshoz, annál jobban. Vajjon mit fog mondani Laci ehhez a legujabb kalandjához!... Bizonyosan kineveti... Egy pillanatra még az is megfordult az eszében, vajjon nem fog-e menten visszafordulni vele s otthon átadni őt anyuskának azzal a kijelentéssel: - bizony még most sem érett meg Cilike eléggé a férjhezmenésre. Várjunk még egy pár esztendeig!...

Addig-addig gondolt erre Cilike, amíg újra sirva fakadt, s a könnyei úgy potyogtak, hogy még az öreg svábasszony is részvétellel nézett reá.

Végre-végre bedöcögött a tehervonat az állomásra. Cilike az ablaknál állva már messziről észrevette Lacit, aki a sok, egymás hegyén-hátán tolongó szűrös-gubás atyafi között vizsgálódva kereste Cilikét.

Dehogyan volt haragos az arca, mint ahogy Cilike félt, csak sápadt volt és olyan izgatott, amilyenek még sohasem látta.

- Itt vagyok! Itt vagyok! - kiáltott Cilike s a másik pillanatban már repült is feléje.

- Édes kicsi asszonykám! Csakhogy itt van! Csakhogy nincs semmi baja! - kiáltott Laci is és dehogyan nevette ki, hanem szeretettel ölelte magához kisirt szemü, piros orru kis feleségét.

- Hanem most adjon gyorsan egy gombostűt - mondta aztán, mikor Cilike elbeszélte neki élményeit.

- Miért? - kérdezte Cilike csodálkozva.

- Ide fogom tűzni a kabátomhoz, nehogy megint elveszítsem, - mondta Laci nevetve.

II.

Felhők a láthatáron.

Szerencsésen megérkeztek Fiuméba, anélkül, hogy Cilikét valami újabb baleset érte volna.

A szép kikötő-város valósággal elbűvölte Cilikét. Életében most először látott tengert s bár a Quarnero csak egy kis öböl, ő úgy érezte, ennél szebb, csodálatosabb a nagy tenger sem lehet.

- Két napot Abbáziában fogunk tölteni, asszonykám - mondta Laci. - A hajó ugyanis csak kedden indul Velencébe, addig itt körülnézhetünk kicsit.

Cilike majd kibujt a bőréből örömeiben. Van-e a világon még olyan boldog teremtés, mint ő? Nemcsak Velencét fogja meglátni, hanem még Abbáziát is!

Az Európa-szálló terraszán ültek és kávéztak, mikor Laci ezt mondta s csak éppen a tekintélyes pincérek miatt nem perdült Cilike táncra. De a kávécsészét majd feldöntötte örömeiben.

Egy óra múlva már ott ültek a karcsu kis hajón, amely átvitte őket Fiuméból Abbáziába. Cilike életében először ült hajón s egy kissé aggodalmaskodva kapaszkodott bele Laciba.

- Vajjon nem fogok tengeri betegséget kapni? - suttogta, de Laci csak kinevette.

- Hiszen ez annyi, mintha csónakáznánk, - nevetett. - Ez még nem az igazi tenger! Csak várj a tengeri betegséggel, mikor majd Velencébe megyünk.

- Én akkor se leszek beteg! - hőködött Cilike, visszanyerve bátorságát - de azért ugyancsak megkapaszkodott ismét Laciba, mikor egy hullám nagyot lökött a hajón.

Csunya, szeles idő volt éppen, az az alattomos szél fúj, amely a Quarnero-öböl néha oly kellemetlenné szokta tenni. A hajó úgy himbálózott ide-oda, mintha nagyzási hóbortba esett volna s a nyílt tengeren képzelte volna magát.

- Menjünk le talán a szalonba, meg fogsz fájni, - indítványozta Laci, de Cilike hevesen tiltakozott ellene.

- Itt sokkal szebb. Én mindent szeretnék látni. És az egész utat alig tart egy félórát. Ezalatt csak nem fogok megfájni! Óh, nézd Laci, milyen gyönyörű ez a partvidék!... Tündérország nem lehet szebb!

- Az ott Abbázia, az Lovrana, Ika, Volosca, mindenüvé elmegyünk majd. Arra lefelé van Cirkvenica - magyarázta Laci. - És nézd, milyen kedvesek azok a sárga vitorlás kis halászbárkák, olyanok mint valami cserebogarak. Hogy repülnek, siklanak a vizen! Ezek chioggiai halászok... De mi az, Cilike, mi bajod van?

Cilike sápadtan, remegve támaszkodott a korláthoz.

- Én... én... nem tudom, mi az... Jaj, nagyon rosszul vagyok... Szédülök... Jaj Laci én meghalok!...

Laci, bár nagyon sajnálta a kis asszonykáját, mégis elnevette magát.

- Cilike, Cilike, hiszen te tengeri betegséget kaptál - ezen a kis uton! Ugy-e mondtam, menjünk le! Elszédültél, amint a vizet nézted! No, nem baj, asszonykám, mindjárt kiköt a hajó, rögtön jobban leszel!

- Nem, nem, Laci, én meghalok!... Soha sem leszek jobban! Óh, de borzasztó érzés...

Cilike egész testében reszketett; a hideg verejték kiütött arcán, homlokán; olyan kicsinek, olyan nyomorultnak érezte magát. Legjobban szeretett volna sirni, de olyan rosszul volt, hogy még csak sirni sem tudott. Csak nyögött és jajgatott s egyáltalán nem törődött azzal, hogy a kalapja félrecsuszott, a haja kibomlott s hogy az utitársai szánakozva ugyan, de azért kissé mosolyogva néztek reá.

Végre, végre a hajó kikötött s abban a pillanatban, amint megállt, Cilike csodálatos változáson ment keresztül.

Legelőször is kivette a kis zsebtükröt a táskájából, megigazította a haját és a kalapját s rendbehozta a ruháját. Aztán mosolyogva nézett Lacira. A szeme már fényes volt, az arca kezdett pirosodni, a lábai ugyan még kissé remegtek, de azért vigán szólt:

- Ejnye, de furcsa, már nincs semmi bajom! Hogyan lehet az? Az előbb még azt hittem, hogy meg kell halmom, olyan beteg, olyan rettenetes nyomorultan beteg voltam s most nem érzek egyebet, csak azt, hogy nagyon éhes vagyok!

Laci elnevette magát.

- Ilyen a tengeri betegség! Amint megáll a hajó, azonnal elmulik.

A Grand Hôtelban szállottak meg, tengerre nyíló szobában, Cilike nem győzött gyönyörködni a felséges panorámában, amely az ablakból szeme elé tárult. Kis szive, amely olyan fogékony volt minden szép iránt, úgy megtelt örömmel, hálával, boldogsággal, hogy a könnyek elborították szemét.

Hiszen ő még nem látott a világ szépségeiből jóformán semmit s az azurkék tenger, amelyen most magasra verte fel a szél a hullámokat, titokzatos és rejtelmes mélységeivel, fehér fodros hullámainak csodás játékaival valósággal elbűvölte.

Ebéd után, mivel az utazástól még fáradt volt, lefeküdt kissé pihenni, Laci meg elment egyet sétálni.

Azt álmodta, hogy egy rózsaszínű hajóra szálltak s a levegőben úszva, lágyan ringatózva utaznak a boldogság szigete felé. A nap olyan csodásan ragyogott felettük, mintha minden világított, fénylett volna ebben a ragyogásban s Cilikének még álmában is az az érzése volt, hogy milyen jó boldognak lenni... Ugy érezte, hogy ennek mindig, mindig így kell maradnia, ez a fényes ragyogás végig fogja kíséni egész életén. Az ő boldogságuk egére soha felhő nem borulhat...

Az ajtónyílásra ébredt föl. Laci hazajött. Cilike azonnal észrevette, hogy az ura nagyon komoly s egy árnyalattal sápadtabb, mint rendszeren.

- Mi bajod van, kis uram? - kérdezte ijedten. - Történt valami? Vagy talán beteg vagy?

- Nem vagyok beteg - nyugtatta meg Laci - de valami nagy esemény történt. No, ne ijedj meg kicsikém, nem minket közvetlenül érint, de mégis reánk is tartozik. Ebben a percben jött a hivatalos értesítés, hogy a trónörökös és feleségét Szerajevóban meggyilkolták...

- Istenem - sóhajtott föl Cilike s e pillanatban csak arra a három kis árvára gondolt, a trónörökös pár gyermekeire.

De Laci mintha egyébre, távolabbi dolgokra is gondolt volna, elgondolkozva mondta:

- Nem tudom, mi lesz ebből, de alighanem súlyos következmények származnak belőle. Beszéltem egy pár beavatott emberrel. Szerb összeesküvést emlegetnek, politikai merényletet. Asszonykám, nem tudom, nem volna-e legokosabb, ha mi nem utaznánk most tovább, hanem szépen hazamennénk?...

Cilike riadtan nézett Lacira.

- De hát miért? Nem értem!? Óh Istenem, hogy mi most ezért félbeszakítsuk az utazásunkat?...

A könnyek szemébe gyültek. Hogyan, hát már a rózsaszínű hajó nem uszik lágyan ringatózva tovább a boldogság szigete felé?... Hát a napfényes, aransugaras ragyogást már elhomályosítják a sötét, borongós felhők?...

Laci megsajnálta a kicsi asszonyka szomorú, riadt arcát.

- Nem, nem - sietett megnyugtanni, megvigasztalni. - Ezt nem is mondtam komolyan. Nem lesz ebből semmi baj, semmi konfliktus. Dehogy szakítjuk félbe az utazásunkat. Nincs arra semmi okunk. Holnapután indul a hajó s én még ma foglalok le egy jó kabint magunknak.

Cilike megnyugodott, de azért a napsugaras ég peremén a felhő mintha mégsem oszlott volna szét, hanem lassu suhanással kúszott volna tovább, mindjobban és jobban kiterjesztve sötétszürke szárnyait...

III. Árvíz a tengeren.

Csendesen siklott végig a fehér hajó a nyugodt, sima kék vizen. Cilike ott állott a fedélzeten, a korláthoz támaszkodva, Laci mellett s nem tudott betelni azzal a csodás látvánnyal, amely eléje tárult.

Este volt, meleg, fűszeres levegőjü nyári éjszaka; a tenger sós párája mint valami friss, üde, illatos fátyol lengett körülöttük. A telehold ragyogó, ezüst sugarakat bocsátott alá s a sötét mély kék víz úgy foszforeszkált, csillogott, fénylett, mintha lent a beláthatatlan mélységből ezüst csillagokat és ezüst labdákat dobálnának fel pajkos sellők és vízi tündérek.

A tovasikló hajó után hosszú ezüstszalag huzódott végig, mint a vízi tündérek fátyola. Az égboltozat világoskék volt, telehintve millió meg millió csillaggal s köröskörül a látóhatáron ráborult a tengerre. Seholy nem látszott egyéb, csak a végtelen víz s a végtelen mennybolt.

És az a nagy, ünnepélyes, templomi csend, mely a tenger fölött uralkodik, az a tökéletes eltávolodás mindentől, minden gyarlóságtól, minden kicsinyességtől, valami soha nem érzett mélységes áhitattal töltötte meg Cilike szívét. Kezét lassan összekulcsolta, mintha imádkoznék. Mintha hálát akart volna mondani a Teremtőnek, azért a sok szépségért, amelyet a földnek ajándékozott - és azért, hogy ő most ezeket ime megláthatja. Megláthatja egy olyan megértő élettárssal maga mellett, akiről tudta, érezte, hogy minden gondolatát vele gondolja, minden érzését vele érzi - hiszen ime, most is, odakulcsolja kezét az övébe, mintha ő is imádkoznék. Nem szólnak egymáshoz egy szót sem, de ebben a hallgatásban benne van egymást megértő szívük minden dobbanása...

Hűvös szellő fodrozza végig a tengert s egy kis felhő eltakarja a holdat. Sötét lesz, Cilike kissé megborzong.

- Menjünk le a kabinba - szólal meg Laci, - hűvös kezd lenni, megfázik asszonykám. Holnap reggel majd korán felköltöm, hogy lássa a napfelkeltét a tengeren s Velencét, amint a meseváros kiemelkedik a tengerből. Ez a leggyönyörűbb látvány, amit csak el lehet képzelni!

Cilike engedelmesen követte Lacit, bár az igazat megvallva, egy kissé idegenkedett a szűk kis kabintól s a keskeny hajóágytól. De már csakugyan álmos és fáradt volt s ami fő, nem akarta elmulasztani holnap reggel a napfelkeltét.

- Remélem, nem lesz vihar az éjjel, - mondta aggodalmasan - és remélem, nem fog elsülyedni a hajó... Óh, és remélem, nem kapok tengeri betegséget, - jutott hirtelen eszébe s összerázódott, az abbáziai hajóutira gondolva.

- Laci nevetve nyugtatta meg.

- Nem lesz vihar és nem sülyed el a hajó, hiszen olyan gyönyörű idő van, hogy festeni sem lehetne szebbet. A barométer olyan magasan áll, hogy létrával sem lehet fölérni! Ami pedig a tengeri betegséget illeti, te már egy olyan edzett kis tengeri fóka vagy, akinek semmi sem árt már meg!

Cilike is nevetett s csakugyan nemsokára olyan mélyen elaludt, mintha csak otthon lett volna a csipkefüggönyös kis ágyában.

Alig birt felébredni, mikor másnap reggel Laci költögette.

- Ébredj fel asszonykám, öltözz fel gyorsan, a napfelkeltét már szerencsésen elaludtad, de nézd meg, hogy emelkedik ki Velence a tengerből!

Cilike álmosan dörzsölte a szemét.

Laci már készen felöltözve állott ott, s nevetve biztatta.

- Siess, siess, én már meg is reggeliztem. Olyan éhes voltam, mint egy farkas! A te reggelid is vár már. Siess, kis álomszuszek! Én azalatt fölmegek a fedélzetre, mindenki ott van már. Csodaszép idő van! Egy óra múlva már megérkezünk Velencébe.

Ezzel kiment a kabinból s Cilike gyorsan látott az öltözéshez. Egy kissé restelte, hogy ugy elaludt s főleg azt sajnálta, hogy elmulasztotta a napfölkeltét. De hát ezen már nem lehetett segíteni.

Gyorsan meg akart mosakodni s lebocsátotta a falba erősített mosdótálat és megcsavarta a vízcsapot, ugy amint Laci azt tegnap este megmutatta neki.

A tál egy pillanat alatt megtelt friss, gyöngyöző, hideg vízzel s Cilike most vissza akarta csavarni a csapot. De rémülve vette észre, hogy nem bírja. Minél jobban csavarta, csak annál erősebb sugárban ömlött a víz. Csavarta jobbra, csavarta balra, hiába - a víz csak vigan ömlött tovább.

Már kicsordult a tálból s mint egy zuhatag áradt végig a padlón, befolyt az ágy alá, a földön álló utikosár alá, már vízben uszott a Cilike fehér vászoncipője, mely a kosár mellett állott - és még mindig ömlött, zuhogott tovább, mintha csak árvízzel akart volna elborítani, megsemmisíteni mindent!

Cilike oly kétségbeesetten csavargatta jobbra-balra, hogy azt hitte: mindjárt eltörik a csap, de hiába volt minden, már majdnem bokáig állott a vízben... Szent Isten, most mi lesz... Elsülyed a hajó... s ő, ő hozta ezt a veszedelmet mindnyájukra!...

- Segítség! Segítség!... - kiáltotta rémulten, s magára kapva egy kendőt, esze nélkül rohant ki a kabinból. A kinyitott ajtón folyt, folydogált utána a víz, mint egy kis patak.

Összeütközött egy öreg urral, aki meghökkenve nézett a borzas hajú, ijedt arcú kis asszonykára, akinek a cipője, harisnyája csupa víz volt s aki úgy kiáltozott, mintha a hajó égne.

- Mi az, mi történt? - kérdezte aggódva, de a másik percben már észrevette az árvizet a kabinban, odaugrott és egy csavarintással elzárta a vízcsapot.

- Steward, steward! - kiáltott aztán s egy pillanat alatt ott termett a pincér, a szolgál, a szobaleány - de ott volt a hajónak majdnem valamennyi utasa is.

A szokatlan lármára, mozgalomra, balsejtelmektől üzve sietett le Laci is a fedélzetről s majdnem sóbálvánnyá meredve pillantotta meg kis feleségét egy nagy kendőbe beburkolva, fésületlenül, borzasan, ijedt arccal állva egy csomó idegen ember között, míg a szolgálak dézsákkal merik és pokrócokkal törölik föl a vizet a kabinból.

- Oh Cilike, Cilike, - nevetett Laci betakarva köpönyegével a szepegő kis asszonykát - hát mindenáron árvizet akartál csinálni a tengeren?

Bizony beletelt egy félóra is, amíg minden rendbe jött s Cilike végre elkészülhetett az öltözködésével. De azért úgy restelte a dolgot, hogy ki nem bujt volna a kabinból egy világért sem, hiába biztatta Laci.

IV.

A Boldogság szigetén.

A hajó horgonyt vetett. Megérkeztek Velencébe. Száz és száz kis csónak, gondola lepte el a vizet körülöttük s még meg sem állt egészen a hajó, már kusztak föl rá a fűrge legények, szapora beszéddel, kiabálással ajánlva szolgálataikat az utasoknak.

Cilike mélyen megilletődve nézett körül. Ez tehát Velence, az álmok városa, a meseváros, a tenger menyasszonya, a csodavilág, amelyről annyit hallott, annyit olvasott s amelyet képzeletében annyiszor látott már.

De az a látvány, amelyben reggel a hajóról gyönyörködhetett, amint a nap arany párázatában lassan kiemelkedtek a hullámok közül a fénylő kupolák, ragyogó tornyok, hófehér paloták körvonalai, óh, ez szebb volt minden képzeletnél, ez maga volt a valóra vált mesevilág...

Laci megfogta a kezét, hogy egy kissé fölébressze álmodozásából s nevetve mondta:

- Avanti, avanti, signora!

Erre Cilike is elnevette magát s megindult amerre a többiek mentek. De a lejárónál meghökkenve állott meg. Keskeny kis ingadozó, libegő hágcsón kellett lemászni a hajó oldalán, a lenn várakozó gondolába. A lépcső olyan magas és meredek volt, mint valami padlásföjljáró; lent a hullámzó víz, a kiáltozó emberek, az ide-oda sikló gondolák, amelyekbe csak úgy beleugráltak az emberek, mintha az emeletről ugrálnának le - mindez elszédítették Cilikét.

- Én itt nem megyek le! - volt az első gondolata.

De aztán látva, hogy mindenki milyen nyugodtan, hidegvérrel, félelem nélkül ereszkedett le a keskeny kis hágcsón, megrestelte a gyávaságát. Sőt meg akarta mutatni, hogy ő még bátrabb, mint a többiek s meg sem várta Lacit, hanem előrefurakodva, délceg lépésekkel táncolt le a kis lépcsőn.

Alant az egyik gondolás éppen eltávozott három utassal és sietve evezett egy másik a helyére; de még ideje sem volt a barna képű legénynek segítő kezet nyújtani a signora felé, midőn Cilike kecses mozdulattal libbent be a gondolába.

Sajnos azonban, a gondola is megbillent s Cilike halkán felsikoltva egyik lábával térdig belemerült a vízbe. Ijedten kapott előre a két karjával, hogy valamibe megfogódzon - s azzal egyensúlyt veszítve bukott előre a kis csolnak fenekére, éppen a csinos, barna képű gondolás lába elé, aki meghökkenve nyalábolta fel a signorát.

Mindez oly gyorsan történt, hogy mire Laci lesietett a hágcsón, Cilike már szepegeve ült a padon s abban reménykedett, hogy Laci nem vett észre semmit.

De ebben ugyan hiába reménykedett, hiszen a nedves ruhája ugyanis elárulta volna s Laci bizony nevetve kiáltotta feléje:

- Cilike, Cilike, te javíthatatlan vagy! Hát mindenképpen dokumentálni akarod, hogy a tengeren utaztál?... Először a hajón rendezel árvizet, aztán a ruhádat, cipődet mártod bele a vízbe!... Szerencse, hogy olyan meleg van, mert még náthát kapnál ettől az akaratlan fürdőtől!

Mit tehetett egyebet, Cilike is nevetett vele együtt. De magában fogadalmat tett, hogy ezentúl jobban fog vigyázni, mert bizony egy kissé disztelen volt a bevonulása az előkelő szállodába, ahol a hajlongó pincérek sorfala között kénytelen volt víztől csepegő ruhával fölmenni a lépcsőn s minden lábnyomán apró kis tócsák képződtek utána.

Négy hétig maradtak Velencében s ezalatt nem is érte semmi baleset Cilikét. Végig nézték Velence minden nevezetességét; lelkük megtelt a Doge-palota, a Szent Márk-templom, a muzeumok és képtárak minden szépségével, gazdag kincseivel. Etették a Szent Márk-téren a galambokat, gondolták holdvilágos este a Canale-grandon s végül, a Cilike kívánságára, kimentek lakni a Lidóra.

Minden műkincsen, nevezetességen, csodás látnivalón felül mégis csak a tengert szerette legjobban Cilike. Laci is, ő is, kitűnően tudtak uszni s ha a fehértarajos hullámokon végig dülve messze kiusztak a tengerbe, amelynek csodálatos, zöldeskék vizében aranyszikrákban tört meg a nap fénye, úgy érezték mind a ketten, mintha nem is e világhoz tartoznának, hanem valahova messze, messze, a boldogság szigetére sodorják őket a hullámok.

A Grand Hotel de Bains-ben, a legelőkelőbb szállodában laktak s Cilikének jóideig valósággal káprázott a szeme attól a fénytől, pompától és kényelemtől, amely körülvette.

Eleinte félénken tipegett a puha bársony-szőnyegeken, zavarba hozta a pincérek alázatos hajlongása, akik valamennyien olyan előkelőknek látszottak, mint egy angol lord s főleg a table d'hôte, a közös ebéd okozott sok szenvedést neki. Mindig félt, hogy valami ügyetlenséget követ el, hogy valami éri az ő szokásos balesetei közül.

De hamarosan megszokta az előkelő környezetet. Laci vidám biztatása is jó hatással volt rá, a föllépése, megjelenése lassankint kezdett biztosabb, öntudatosabb lenni. Már nem pirult el zavarában, ha az estebédnél a sorrend szerint neki nyújtotta hamarabb a tálát a pincér, mint a szomszéd hercegnőnek, nem félt attól, hogy a mártást magára önti, nem töprengett azon, vajjon késsel vagy villával kell-e az osztrigát enni? Hamar megtanult mindent, kifejlődött mint egy szép, pompás virág s amellet mégis szerény, egyszerű és kedves maradt. Mindenki szerette, mindenki kedvelte, - «la bella ungheresa» volt a neve, s Laci boldogan gyönyörködött kis felesége sikereiben.

- Így lesz ez mindig, mindig - gondolta magában Cilike túláradó szívvvel. - Ez az élet! Így fog maradni minden, örökké. A nap örökké fog sütni, a tenger mindig ily sima lesz - és mi ketten soha el nem válunk egymástól... Óh, én nem is képzeltem, hogy a világ ilyen csodaszép legyen!...

És aztán egy napon vége volt mindennek...

Cilike éppen öltözködni kezdett, hogy sétálni menjenek, mikor Laci izgatott arccal nyitott be hozzá. Kezében egy ujságlapot lobogtatott.

- Asszonykám, gyorsan, csomagoljunk, ma este indulunk! Háboru van! Ausztria-Magyarország megüzente a háborut Szerbiának!

Cilike sápadtan roskadt le egy székre.

Háboru!

Egyszerre mintha valami rettenetes rém jelent volna meg előtte s tüzes, véres kezét nyújtogatta volna feléje, hogy halálos öleléssel szorítsa össze a szívét. Megpróbált védekezni ellene.

- Háboru... - suttogta - háboru... De hát miért kell ezért nekünk azonnal hazamenni... Hiszen... ott vannak a katonák...

Laci gyöngéden átölelte a remegő asszonykát.

- Éppen azért, szívem. Én tartalékos hadnagy vagyok, nekem is jelentkezni kell!

Cilike hangos kiáltással borult Laci vállára.

- Óh Istenem, - tördelte - nem, nem, én nem engedlek...

- Nyugodj meg, édes kicsi asszonykám - csendesítette Laci. - Hiszen ez még nem jelenti azt, hogy én is elmegyek a harctérre. Még nem is tudom, hogy általános mozgosítás van-e? De becsületbeli kötelessége most minden magyar embernek a helyén lenni. Ha igazán szeretsz engemet, akkor most úgy fogsz viselkedni, mint az egy derék, bátor, magyar asszonyhoz való!

- Igazán szeretlek... - suttogta Cilike, s megerősítve szívét, gyorsan segített Lacinak a csomagolásban.

- És este, ugyanazon hajó, amellyel érkeztek - boldogan, vígan, gondtalanul - vitte őket vissza a csendes kék vizen, amelynek beláthatatlan mélységeiben mozdulatlanul aludtak még a szörnyek, amelyeket vad üvöltéssel kezdtek már ébresztgetni fékevesztett, ádáz indulatok...

- Isten veled, boldogság szigete... Isten veled álomvilág... - suttogta Cilike busan intve bucsut a hold fényénél titokzatosan a tengerbe merülő csodavárosnak...

V.

Podgyászhegyek között.

Mindaddig, míg a hajó Velencéből Fiuméig vitte őket vissza, a csöndes tengeren, elszigetelve az egész világtól, Cilike sehogysem tudta megérteni: miért is kell most nekik hazamenni? Miért kell félbeszakítani az utazásukat? Mit jelent az, hogy: háboru? Nekik, békés polgárembereknek, mi közük van hozzá? Hiszen az a katonák és a királyok dolga.

A történelemben - mikor még tanulta - a háboru nem jelentett egyebet számára, mint évszámokat, amelyeket sohasem tudott megjegyezni és a békekötés idejét és helyét, amelyet következetesen összecserélt mindig.

Az utolsó pun háboru... a königgrätzi csata... a szatmári békekötés... Mindez összevissza kavargott a fejében és úgy érezte magát, mintha most megint az iskolában volna s meg kellene tanulnia a leckéjét, a történelem-órán. De a történelem-tanár most nagyon szigorú, sokkal, sokkal szigorúbb, mint valaha volt. A tanár most maga az Élet...

Reggel azonban, mikor megérkeztek, kiszálltak a hajóból s átmentek a vámhivatalba, onnan pedig a pályaudvarhoz, egyszerre úgy érezte, mintha valami közelebb jönne hozzá, valami, amit eddig nem értett s amit most közvetlen közletről kell megtanulnia.

A pályaudvar tele volt izgatott, lármázó, ide-oda futkosó emberekkel, oly rettenetes nagy volt a tolongás, a tülekedés, a zavar, a lárma, mintha egy tűzvész elől menekülnének az emberek.

Az abbáziai, lovranei és az összes környékbeli fürdővendégek mind egyszerre akartak elutazni. Mindenki igyekezett haza, minél előbb csak hazajutni.

A podgyászok toronymagasságban heverték a Perronon és a várótermekben s az izgatott lárma, kiabálás valósággal elviselhetetlen volt. Gyermek, asszonyok, akiket a tolongásban ide-oda lökdöste, sirtak és sikoltoztak, ismeretlenek kérdezősködtek egymástól, senkisé tudta: mikor indul a vonat s Cilike kábultan hallgatta a zürzavarból kiharsogó, összefüggéstelen szavakat.

- Németország velünk van!

- Oroszország is megizente a háborut!

- Én már tegnap este óta várok itt!

- Nekem ma otthon kell lenni, az uram katonatiszt! El akarok bucsuzni tőle!...

- Hol vannak a podgyászaim? Hordár! Hordár!

- Mancsi! Palkó! Itt maradjatok mellettem! Jézus Mária, mindjárt agyonnyomják a gyerekeimet!

- Minden bizonyos Anglia is...

- De hát mikor indul a vonat?

- A fiam már megkapta a behívóját.

- Kicsikém, - mondta Laci, aki az összes podgyászokat cipelte, mert hordár természetesen sehol sem volt látható - én most elmegyek jegyet váltani. Te addig maradj itt, vigyázz a podgyászokra, ülj rá erre a kis bőröndre és el ne mozdulj innen. Itt meg foglak találni.

- Jaj, ne hagyj itt - szepegett Cilike. - Félek itt maradni egyedül. Én is veled megyek!

- Nem lehet, asszonykám - mondta Laci. - Ki vigyáz addig a podgyászainkra? És különben is összenyomnának ott a tömegben, olyan torlódás van a pénztár előtt. Én majd valahogy utat török magamnak, de minek dulakodjál te is? Tehát csak ülj itt szép nyugodtan. Tíz-tizenöt perc múlva itt leszek!

Könnyű volt azt mondani: csak ülj itt, szép nyugodtan! - de nehezebb volt megtenni. Először azért, mert az izgalomtól, a felindulástól úgy dobogott a Cilike szíve, hogy majd kiugrott a helyéből, másodsor meg, amint ott ült, ült a bőröndjei tetején, az emberáradat közepette, majdnem mindenki beléje botlott, mindenkinek utjában volt s egypárszor szinte felborították, podgyászostól együtt.

Volt is mit hallania, elég kellemetlen megjegyzést, szeretett volna is elmenni onnan, elbujni valahova egy sarokba, de nem mert megmozdulni. Hiszen akkor Laci nem fogja megtalálni! Ő azt mondta, hogy maradjon itt, tehát neki itt kell maradnia és várnia reá.

Telt egyik perc a másik után, Cilikének olyan lassan, mintha minden perc egy óra lett volna.

Úgy érezte, hogy már napok, hetek óta várakozik! Istenem, hol marad olyan soká Laci.

A tolongás körülötte nemhogy apadt volna, hanem nőttön-nőtt. Valaki elkiáltotta magát:

- Beszállás Budapest felé! Be lehet szállani!

Erre a tömeg megindult, hullámszerűen, tolongott, mindenki a kijárat felé igyekezett, egymást lökdösték, taszították az emberek, a sikoltozás, kiabálás mérete elviselhetetlenné vált.

Cilike sápadtan, remegve nézett körül. Hol marad Laci? Istenem, mindenki be fog szállani, a vonat elindul és ők itt maradnak... Vagy talán Laci eltévesztette az irányt, elfelejtette, hogy ő hol várakozik s most másfelé keresi...

Izgatottan állott fel, körülnézni.

E pillanatban futott el mellette egy fiatal ember, Cilike csak a kabátját látta, hátulról, de azonnal felismerte s futott utána.

- Laci, Laci - kiáltotta. - Itt vagyok, állj meg!

A fiatal ember nem is figyelt rá, futott tovább, Cilike lelkendezve utána.

Végre utólérte s megragadta a karját.

- Laci, Laci, itt vagyok! Ne fuss úgy! Gyerünk vissza a podgyászokért!

A fiatal ember megfordult s egy teljesen idegen arc bámult Cilikére, aki ijedtében most még jobban belékapaszkodott.

- Mi tetszik? - kérdezte a fiatal ember csodálkozva, mire Cilike ijedten hebegte:

- Bocsánat... én... Laci... azt hittem... a kabátja...

A fiatal ember elnevette magát, udvariasan lerázta magáról Cilikét s ezzel szaladt tovább.

Cilike sóbálvánnyá meredve állt ott s közel volt hozzá, hogy sirva fakadjon.

Most mit tegyen? Eljött a helyéről, utána futott egy teljesen idegen fiatal embernek, akiről azt hitte, hogy Laci - s most Laci hiába fogja őt keresni - nem találja meg... És a podgyászok?... Hátha azóta elvitte valaki?

Csüggedten indult előre, maga sem tudta merre megy, teljesen elvesztette az irányt, nem tudta már hol volt ezelőtt. A tömeg sodorta magával, lökdösték ide-oda s Cilike egyszerre csak azt vette észre, hogy a könnyei potyognak, mint hajdan, kislány korában, mikor valami baleset érte.

- Talán legjobb volna, ha én is felszállanék - gondolta magában - Laci bizonyára már a vonaton van és ott keres engem.

De látva a dulakodást, ami a felszállani akaró utazók közt folyt minden talpalattnyi helyért, minden lépésért - visszariadt.

A lépcsőkről taszították le egymást az emberek. Erős férfiak kiméletlenül löktek hátra asszonyokat, gyermekeket, mindenik első akart lenni s mindenik azt hitte, hogy az ő dolga a legsürgősebb, a legfontosabb.

A háboru rettenetes viharának első forrataga volt az, amely magával ragadta az embereket s mint a salakot kavarta föl bennük a kiméletlenséget, önzést, durvaságot, amellyel szemben tulajdonképpen mindenki tehetetlenül és védtelenül állt:

- Cilike! Cilike! - harsogott egyszerre egy erőteljes hang a tömegben keresztül, amely a Cilike fülében édesebben hangzott minden mennyei szózatnál.

- Itt vagyok! Laci!... Itt vagyok! - kiáltott hangosan s futott a hang irányában.

És ott jött - azaz bukdácsolt vele szembe Laci, lihegve, fujtatva - ki sem látszódva jóformán a sok podgyász alól, amelyet mind ő maga emelt és cipelt - mert hordár természetesen ebben a fejvesztett kavarodásban sehol sem volt látható.

Cilike azt sem tudta hirtelenében, hogy megölelje-e Lacit örömeiben, vagy mentegetődzék azért, hogy elhagyta a helyét, vagy segítsen neki a podgyászokat vinni?

Laci azonban nem sok időt hagyott neki a tünődésre.

- Gyorsan asszonykám, - szólt - szálljunk be, itt úgy látom még van egy kis hely!

S aztán gondosan, gyöngéden, szeretettel besegítette a megriadt, könnyes szemű kicsi asszonyt - és feltette a podgyászokat is, elrendezett mindent és helyet is keresett számára, ahová leülhetett.

Cilike hálától és szeretettől túlaradó szívvvel érezte, hogy az ő élete és sorsa a legjobb kezekben van, annak a kezében, aki kis dolgokban éppen úgy, mint nagy dolgokban mindig mellette fog állani igaz hűséggel és szeretettel.

VI.

Csizma helyett piros papucs.

Az az utazás, Fiumétól hazáig örökösen emlékezetében fog élni Cilikének.

Ez volt az első kóstoló a háborus világból.

Összezsufolva, bepréselve az utasok a szűk vasuti kocsikba, mint heringek a heringeshordóban, a keskeny folyosókon toronymagasan egymásra halmozott podgyászok, azoknak a tetején is siró gyermekek, csüggedt asszonyok. Izgatott, ideges, türelmetlen emberek minden állomáson százával próbáltak feljutni a vonatra, valóságos élet-halál harcot vívtak egymással minden lépésért s toporzékolnak az izgalomtól, ha a vonat elindult s ők nem bírtak fölkapaszkodni.

Akik pedig valahogy befurakodtak és elhelyezkedtek, azok is mind izgatottak és türelmetlenek voltak. Mindenki sietett, a vonat pedig sohasem késett annyit és sohasem haladt oly lassan előre, mint most.

Minden állomáson zsufolt katonavonatok jöttek szembe, azok előtt kellett kitérni, azokat kellett megvárni. Már a polgári élet minden megnyilvánulása teljesen háttérbe szorult.

Ellenőrizhetetlen hírek röpködtek a levegőben. Egyik a másiknak ujságolta, egyik hitte, a másik kételkedett benne, egyik tóditott hozzá, a másik elvett belőle.

- Már bemasiroztunk Belgrádba, - ujságolta az egyik «jól értesült». - A szerb király maga jött fehér kendőt lobogtatva csapataink elé.

- Szó sem igaz belőle - cáfolta meg a másik. - Egész Szerbia tele van orosz csapatokkal. Nem telik bele hat hét s a szerbek Budapesten lesznek!

Alaposan lehurrogták, aki így beszélt, de Cilikének azért csak úgy zúgott a feje s mindennek-fölött csak azt az egyet hallotta, aminek jelentőségét most már fel bírta fogni:

- Általános mozgosítás!

Ez neki azt jelentette, hogy Lacinak is be kell vonulni s erre a gondolatra úgy összeszorult a szive, hogy valósággal fizikai fájdalmat érzett.

Csak akkor nyugodott meg kissé, ha Lacira nézett, aki derülten és nyugodtan ült vele szemben s egyáltalán nem látszott rajta semmiféle izgalom. Erős, férfias lelke bátran, önérzetesen tekintett a jövőbe s nyugalma, önbizalma lassankint átsugárzott Cilikére is.

Végre, hosszú, fárasztó utazás után hazaérkeztek. Az erdélyi kis városban is forrongtak a kedélyek. Majdnem minden családból be kellett vonulni valakinek; majdnem minden családban sirtak az asszonyok, leányok, ki a férje, ki a fia, ki az apja után.

Cilikeéknél is nagy változások voltak. Ella a kis babával hazajött, mert Janinak is be kellett vonulni. Már be is volt osztva a menetszázadba s mindennap várták a parancsot, hogy mikor kell indulnia.

Édes anya szemei ki voltak sirva, de Ella oly bátran és hőiesen viselkedett, hogy apa megindultan mondogatta:

- Elláról példát vehetne minden asszony. Ha az ember sir, akkor nem tud gondolkozni, - pedig most arra van a legnagyobb szükség, hogy az eszünk és a szivünk a helyén legyen!

Cilikeéket már várták mindennap s mikor végre megérkeztek, mi tagadás, még a szigorú apa is könnyezve ölelte magához a kicsi asszonykát, akinek oly sokáig kellett várnia, amíg férjhez mehetett s akinek a boldogsága ime olyan gyorsan, olyan váratlanul ért véget.

Cilikének majd a szive szakadt meg, mikor édesanyja és Ella kíséretében elmentek az új lakásába, amelyet az ő távollétük alatt édesanyja rendezett be nekik, mindenre kiterjedő gondos szeretettel.

Óh, milyen szép, milyen otthonos, milyen barátságos volt az a három kis szoba, bájos, puha kis fészek, igazi kis földi paradicsom... Tele virággal, sok szép szőnyeggel, képpel és sok-sok szép kézimunkával, amelyet mind Ella és a jó barátnői, Iluska, Erzsike, Gizike készítettek neki. Még a kamra is be volt már rendezve teljesen; a sok befőtt, lekvár, főzelék - mind a gondos édes anya munkája - minden készen várta már a kis gazdasszonyt, hogy megkezdje működését birodalmában...

Cilike sirva borult le az asztalra, mikor meglátta mindezt.

- Óh, most már minek mindez... Ki veszi hasznát... Kinek kell, ha Laci elmegy...

Ella vigasztalólag simogatta meg haját.

- Majd meglátod Cilikém, hogy mire lesz még mindez jó!...

Az ő arca is sápadt és megindult volt, de ő már túl volt a siráson és a könnyeken és tudott előre nézni a szomorú jövőbe és meglátni mindazokat a feladatokat, amelyek reájuk várnak, reájuk, az asszonyokra és leányokra, akik itt maradtak...

- Most, édes fiam, - mondta Cilikének - első dolgod lesz becsomagolni Lacinak, még pedig főleg mindenféle meleg holmit...

- Meleg holmit? - csodálkozott Cilike - hiszen most nyár van!

- Most igen, - felelt szomorú mosollyal Ella - de az idő hamar telik s ott künn a szabadban, az erdők és a hegyek között hamar beáll a hideg... Csak bizd rám, én majd megveszek mindent Lacinak, ami kell. Én már tapasztalt asszony vagyok ezen a téren.

Cilike megborzongott. Hogyan... eljön majd a hideg, eljön a tél... és Laci még akkor sem lesz itthon?... Künn fog virrasztani a szabad ég alatt, hóban, fagyban, szélviharban - míg ő itt benn a meleg szobában ül majd egyedül?...

Ez valami oly hihetetlennek, oly lehetetlennek tűnt föl előtte, hogy még a könnyei is elapadtak attól a dermesztő rémülettől, amely a szívébe markolt.

Nem, Ella ezt csak úgy mondta, hogy megijessze őt. De most már csak azért sem fog megijedni. Csak vegye meg Ella azokat a meleg holmikat, egész bizonyosan nem fog rá sor kerülni. Nem telik bele hat hét s ennek az egész borzasztó dolognak vége lesz s Laci épen és egészségesen fog hazajönni, mintha csak egy kirándulásra ment volna.

Ebben aztán megnyugodott és sietve kezdett hozzá csomagolni. Berakott mindent egy bőröndbe, amire csak gondolta, hogy Lacinak szüksége lesz.

Egy másik kis bőröndbe pedig berakosgatta a maga holmiját, attól a titkos gondolattól és vágytól eltelve, hátha ő is elmehetne Lacival, legalább egy darabig, ha nem tovább, csak a legközelebbi állomásig.

Éppen elkészült mindennel, mikor csengettek az előszoba ajtaján s Cilike kisietett ajtót nyitni.

Egy magas, daliás termetű katonatiszt lépett be, csukaszürke egyenruhában, akit Cilike első pillanatra meg sem ismert, oly szokatlan volt még Lacit uniformisban látni.

- Nos, kicsi asszonykám, - mondta Laci vidáman, jókedvűen, - ma éjjel indulok, egyelőre Nagyszebenbe kell mennem, az ezredemnél jelentkezni. Az is lehet, hogy onnan még visszaküldenek, vagy mindjárt beosztanak a menetszázadba, nem tudom. Este már nem is jövök haza, a kaszárnyában alszom s onnan indulunk. A csomagomért majd Péter, a legényem eljön. Nagyon ügyes, derék fiú a Péter, majd gondomat fogja viselni, tudom.

Cilike csak mintegy félálomban hallotta mindezt. Nagyszeben... csomag... Péter... Mindebből csak annyit értett meg, hogy Laci még ma éjjel elutazik...

Lacinak azután el kellett ismét menni, még sok elintézni való dolga volt s alig egy félóra múlva már jött is Péter.

- Jelentem alásan, a hadnagy úr csomagjéért jöttem.

Cilike átadta neki az egyik bőröndöt, s aztán sietve öltözött át, azzal a szilárd elhatározással, hogy ő ma éjjel nem fekszik le, hanem ki fogja kísérni Lacit a vasúthoz.

Sem apa, sem anya, sem Ella nem tudták erről a szándékáról lebeszélni.

Végre is apa azt mondta:

- Hagyjátok el, meg kell engedni. Majd én is vele megyek s hazahozom.

Fent virrasztottak tehát valamennyien - aludni egyik sem tudott s mikor elütötte az egy órát, éppen készülni akartak, hogy kimenjenek az állomásra, egyszerre csak csengettek. Ijedten, idegesen rezzentek össze. Vajjon ki jöhet ilyen késő éjjel?

Laci jött haza; nevető, vidám arccal lépett be, mögötte Péter, a tiszt szolga, a bőrönddel kezében.

- Laci, Laci, - ujjongott Cilike, nyakába borulva - hazajöttél, itthon maradsz, ugy-e? Nem kell elmenned ugy-e?...

- Dehogyanem, - nevetett Laci, - még pedig sietnem kell, mert lekésem a vonatot. De nézd csak, kicsi asszonykám, mit csináltál. Nézd, miket csomagoltál be nekem.

Kibontotta a bőröndöt s hangosan nevetve szedegetett ki belőle különféle női ruhadarabokat, egy pár kis piros selyem reggeli papucsot, hajszűrő-vasat, rózsaszín csipkés pongyolát s egy manikűr-készletet.

- Erre alig hiszem, hogy szükségem legyen a harctéren, - nevetett s a többiek is mind nevettek, csak hogy Cilike is jó kedvre derüljön.

- Jaj Istenem, kicseréltem a két bőröndöt, - szepegett Cilike, - az enyémet adtam oda Péternek, a tied meg itthon maradt!

- Hiába na, te csak mégis a régi kis Cilike maradsz, - mosolygott édesanyja, megsimogatva a piruló kis asszonyka arcát, - de milyen jó, hogy ezt még itthon észrevette Laci! Mit csinált volna a lövészárokban, csizma helyett egy pár kis piros selyem-papuccsal!

VII. Cilike megpróbáltatása.

Szomoruan, lassan teltek, multak a napok. Cilikének egyetlen foglalkozása volt: a levélhordót várni, lesni.

A rózsaszínű táborilapok jöttek pontosan, szorgalmasan mindennap; de ha egy-két nap elmaradtak, akkor nem lehetett birni Cilikével. Sirt, zokogott, nem evett semmit, behúzódt a diván sarkába s egész nap nem mozdult onnan.

- Ez így nem mehet tovább, - mondta édesanyja apának - tönkre teszi magát ez a szegény gyermek! Hiszen már is úgy lesoványodott, olyan rossz színben van, mintha egy nagy betegségen ment volna keresztül.

- Több lelkierőt kellett volna beléje nevelnünk, - mondta apa lehorgasztott fejjel.

- Majd én megpróbálom, - szólt közbe Ella. - Kérem édesanyám, egyezzenek belé, hogy az ápolónői tanfolyamot elvégezzük, amiről eddig hallani sem akartak. Meglássák, ha Cilikének lesz rendes elfoglaltsága, kötelessége, nem fogja folytonos sirással gyötörni magát, s ha majd a kórházban a sebesült katonákat ápolja, gondolja, az úgy megacélozza, megerősíti a lelkét, hogy sokkal hamarabb beletörődik majd a sorsába.

- Lehet, hogy igazad van, - mondta anyuka elgondolkozva. - Eddig is csak azért nem engedjük, mert féltettük az egészségét, a kedélyét attól a sok szomorúságtól és szenvedéstől, amelyet ott lát és tapasztal. De tényleg, talán inkább hasznára lesz, mint kárára. -

- Szegény kis bogaram, - mormogta édesapa, - eddig mindig csak az élet napsugaras, derűs oldalát látta, s most egyszerre így belezuhanni a bánatba, szomorúságba. Nem csoda, ha nincs vértézve ellene. Magam is azt hiszem, legjobb lesz az Ella indítványát elfogadni. Ha majd látni fogja Cilike közletről, mennyi rettenetes szenvedés és nyomorúság szakadt most rá a világra s mennyi borzalom jut ki osztályrésztől belőle egyes embernek, talán több lelkierővel és megnyugvással fogja viselni, ami neki jut ki belőle...

- Csak attól tartok, - mondta anyus, - hogy Cilike, régi szokásához híven, a kórházban is követ majd el egy és más szelességet, meggondolatlanságot. Az pedig ott nem mehet már tréfaszám-
ban.

- Majd én vigyázni fogok rá, - nyugtatta meg Ella édesanyját. - Hiszen ott leszek mindig mellette. Különben is mindennap komolyabb, csendesebb és meggondoltabb lesz... Maholnap már rá sem ismerünk a mi régi Cilikénkre.

Igy történt aztán, hogy Cilike Ellával együtt végezte az önkéntes ápolónői tanfolyamot s aztán mint Cecilia testvér a helyőrségi kórházban ápolónő lett.

Eleinte, mikor Ella biztatta, hogy jelentkezzenek a tanfolyamra, csak közömbösen vállat vont. Neki minden mindegy volt és semmi a világon nem érdekelt a Laci levelein kívül.

De az Ella rábeszélésére és az ő kedvéért mégis erőt vett magán és csakhamar ő lett a legszorgalmasabb és legügyesebb tanítvány.

Semmitől nem irtózott, semmitől nem félt, semmi munka nem volt igen sok s olyan buzgalommal, annyi megértéssel, türelemmel és odaadással végezte feladatát, hogy a kórház főorvosa mindig külön megdicsérte.

Pedig munka volt elég.

A nagy orosz offenzíva megkezdődött, s a sebesülteket szállító vonatok mind sűrűbben érkeztek. Még a kis erdélyi város kórházába is annyi jutott, hogy már alig volt hely.

Cilike fáradhatatlanul dolgozott; fiatal, erős szervezete bírta a munkát és oly ügyes volt, komoly és meggondolt, hogy semmi a szokásos, régi balesetei közül nem érte utól. Igaz, hogy Ella is mindig vele volt, ugyanegy terembe voltak beosztva mind a ketten s nagyon vigyázott rá. De csak eleinte történt meg, hogy például a hőmérőt megfordítva tette a beteg hóna alá, vagy hogy levélolvasás közben elfelejtette az orvosságot pontosan beadni.

Ezek az apró balesetek, feledékenységek is lassankint elmaradtak, s hova-tovább mind komolyabb és megbízhatóbb lett Cilike.

Laci ezalatt a szerbiai hadjáratot küzdötte végig. A rózsaszínű levelezőlapok, levelek elég sűrűn jöttek és minden levélben csak az állt:

- Jól vagyok, ne félts engem, nincs semmi bajom... Csak magadra vigyázz édes, kicsi asszonykám!...

A szenvedésekről, rettenetes véres küzdelmekről, halálosan fárasztó menetelésekről, idegölő borzalmakról soha egyetlen egy szó sem volt a Laci leveleiben. Minek rémitse, ijessze vele szegény kicsi asszonykát?... Férfi sorsa a küzdés; ő viselte, vállalta bátran, acélos erővel ami rész reá jutott, - gyöngye szivü kicsi asszonyka maradjon megkimélve minden borzalomtól, minden rettegetől.

Már két kitüntetése is volt Lacinak; ezekről is csak úgy mellékesen emlékezett meg levelében:

- Igazán nem is tudom miért kaptam, hogyan jutottam hozzá!

Cilike lassankint kezdett arra a meggyőződésre jutni, hogy talán a háboru nem is olyan borzasztó dolog, - vagy legalább is Laci olyan jó, védett helyen van, ahol semmi veszedelem nem érheti.

De aztán jött a szomorú szerbiai visszavonulás. Ezt már nem lehetett eltitkolni, szépíteni, letagadni.

Mindenki, akinek ott volt valaki hozzátartozója, reszkető, remegő szívvvel gondolt reá: vajjon mi történt vele? Vajjon megmenekült-e?

Két hete már nem kapott Cilike semmi hirt, semmi tudósítást.

Most nem sirt, nem zokogott, mint kezdetben, ha csak egy nap kimaradt a levél. Most csendesen, némán, összeszorított ajakkal végezte kötelességét, nem mulasztott egy napot, egy órát sem, betegek nem érezték meg semmiben sem, hogy Cecilia testvér szenved, aggódik, és kétségtől és bánattól vérzik a szive.

Csak az arca volt nagyon, nagyon sápadt, s hajdan oly vidám, nevető szeme volt mindig oly fátyolos, borus, mintha visszafojtott könnyektől égett volna...

Végre, végre egy napon, mikor már édesanya és apa is majdnem feladták már a reményt, hogy Lacitól hirt kapjanak - egy sürgöny érkezett:

- Itt vagyok Palánkán, nincs semmi baj, hosszabb ideig maradunk itt. Levélben többet.

Másnap megérkezett a levél is.

A visszavonulás hosszú, keserves útját csak röviden érintette Laci, de megnyugtatta kis feleségét, hogy teljesen egészséges, nem történt semmi baja - őt nem fogja sem golyó, sem kard - sem reuma, sem influenza. És miután most itt Palánkán előreláthatólag hosszabb időt fognak tölteni, minden házas katonatiszt elhozhatja a feleségét. Ugy-e Cilike is meg hozza neki azt az áldozatot és leutazik hozzá? Ha csak lehetséges, ő Budapestig eléje megy, csak sürgönyözze meg Cilike, mikor indul?

Amint Cilike végig olvasta ezt a levelet, felugrott a székről és úgy amint volt, ápolónői ruhában, fehér fejkötővel a fején, futott ki a szobából, ki a folyosóra, egyenesen a kapu felé.

Édesanyja és Ella futottak utána és szerencsésen utólérték a kapunál.

- Mit akarsz, Cilike, hova szaladsz? - kiáltotta Ella, megfogva a karját.

- Megyek, azonnal megyek, utazom Lacihoz, - kiáltotta Cilike lelkesedve, - még elérem az esti gyorsvonalat.

- Csak holnap reggel indul a vonat, - nyugtatta meg édesanyja, - most jöjj kis lányom, csomagoljunk mindent össze, aztán feküdj le, pihend ki magad, s holnap reggel Isten nevében indulj utnak, utazz le az uradhoz! A karácsonyi ünnepeket ott töltheted velem!

Cilike az örömtől sirva borult édesanyja nyakába.

- Oh milyen boldog, boldog karácsonyunk lesz!...

VIII. Háborus örömök.

Hogyha a szelek szárnyán repült volna a vonat, Cilikének akkor is csak lassan cammogott volna. Sohasem tűnt fel neki idő olyan hosszúnak, unalmasnak, mint az a néhány óra, amíg Budapestre megérkezett.

Laci már türelmetlenül várta az állomásnál. A nagy tolongásban, emberáradatban, ide-oda kavargó, lökdösődő tömkelegben ők mégis azonnal egymásra találtak, a fiatal emberpár, akiket a háboru vihara oly kiméletlenül elszakított egymástól s most rövid, bizonytalan időre ismét összehozott...

- Asszonykám, nem vagy igen fáradt? Tudsz-e még ma tovább utazni? - kérdezte gyöngéd gondoskodással Laci.

- Tovább utazni? Miért? Hová? - rémüldözött Cilike, aki már azt hitte, hogy neki egyedül kell valamire tovább utaznia, Laci meg itt fog maradni.

- Még ma vissza kell mennünk Palánkára, - magyarázta Laci, - én tudniillik nem kaptam szabadságot, csak elszöktem egy napra, a kapitányom hallgatólagos tudtával. Látod, - folytatta nevetve, - katonaszökevény lettem miattad, s ha idejében nem megyek vissza, haditörvényszék elé állítanak.

Cilike boldogan nevetett. Olyan büszke volt rá, hogy a férje miatta ilyen vakmerőséget követ el! Dehogyan volt fáradt, dehogyan sokallta az utazást! Hiszen Lacival a világvégre is elment volna!

A világ végre igen, - de Palánkára már nehezebb volt.

Arról volt szó, hogy a nyugoti pályaudvarról, ahova Cilike érkezett, azonnal át kellett menni a keleti pályaudvarra, hogy még idejében elérjenek az Ujvidék felé induló vonathoz.

Szerencsére kaptak azonnal kocsit, s az jó borra valóért gyorsan elhajtott a keleti pályaudvarhoz. Laci egy kissé ideges volt, s mindegyre nézegette az óráját, de Cilike a legnagyobb lelki nyugalommal ült a kocsiban. Neki most már csak az volt a fontos, hogy együtt lehet Lacival.

Miután a vonat késett - tehát még elég korán érkeztek ki, hogy felszállottak összes podgyászakkal.

Hogy a vonat túl volt zsúfolva s ülőhelyhez sem juthattak, azt már Cilike megszokta, háborus utazásai közben. Szinte már el sem tudta képzelni, hogy valaha másképp is volt, hogy volt idő hajdan, valaha régen... alig két évvel ezelőtt, mikor első osztályú fülkében kényelmesen, egyesegyedül utazott Budapesttől Somkutig, s megérkezett egy fél fehérsejtem báli cipőben...

Cilike elmosolyodott, mikor ezek a régi emlékek eszébe jutottak, az ő kislánykori balesetei. Milyen régen is volt az... Most már ilyesmi nem történik meg vele többet.

Laci azonban nem mosolygott, ő kevésbé találta mulatságosnak a helyzetet. Mindenáron szeretett volna Cilikének egy ülőhelyet szerezni.

- Asszonykám, te halálosan ki fogsz fáradni, amíg megérkezünk, ha egész idő alatt egyik lábadról a másikra kell állanod, mint a gólyának!

Cilike csak nevetett.

- Te nem is képzeld, hogy én mi mindent elbirok. Főleg, hogy ha nem vagyok éhes - mint éppen most.

Laci vigasztalanul nézett Cilikére.

- Éhes vagy? Igaz bizony, én is az vagyok. Ma még nem is reggeliztem. Most már csak arra vagyok kíváncsi, mit és hol és mikor fogunk enni! Valaha buffet-kocsi volt ezen a vonalon, de a buffet-kocsik most kórház-kocsikká változtak át. Nincs más hátra Cilikém, mint hogy hősiesen éhezzünk, amíg Ujvidékre érkezünk, ott majd csak kapunk valamit.

Cilike megszorította a Laci kezét.

- A katonáink is éheznek elégszer a lövészárookban. Majd csak kibírjuk.

Dél elmúlt már, mire megérkeztek Ujvidékre, ahol át kellett szállniok. Itt a vasuti vendéglőben, nagy küzdelmek között kerített is Laci valami ennivalót, s az éhes fiatal házaspár olyan jóízűen falatozott a kemény, szijas husból és száraz kenyérből, mintha egy királyi lakomát ettek volna végig.

- Milyen szerény is lesz az ember, - gondolta magában Cilike. - Oh, mennyi mindenre is megtanítja az embert ez a szomorú háború...

Az utazás gyönyörűségei azonban még csak most kezdődtek.

Pont kettőkor beszálltak a vonatba, amely még zsúfoltabb volt, mint amelyikkel idáig jöttek, azzal a különbséggel, hogy most mégis sikerült ülőhelyhez jutniok.

Ültek, ültek is aztán - órákig - a vonat nem indult, senki sem tudta miért. De leszállni nem mertek, nehogy valaki más foglalja el a helyüket.

Közben Cilike el is aludt, nem is tudott róla, mikor a vonat végre elindult, csak akkor riadt fel, mikor délután öt órakor Szépligetre értek, ahol ismét át kellett szállaniok, hogy a Kula felől jövő vonattal Palánkára érjenek.

- Szépliget, - gondolta magában Cilike, - ez gyönyörű hely lehet! Bár volna annyi időnk, hogy megnézhetnénk!

Idő az volt elég, mert Kula felől csak tizenegy órakor este érkezett be a vonat, de olyan sötét volt már, hogy akkor sem láthattak volna semmit belőle, ha maga a paradicsomkert lett volna előttük.

Ott gubbasztottak a kis hideg várószobában, több századmagukkal, akik szintén mind a vonatra vártak, s Cilike a nagy zaj, füst, lárma, zsvajgás közepette - mit tehetett egyebet - újból elszunyókált.

Szerencsére Laci örködött fölötte, s idejében felköltötte, mikor be kellett szállani.

Végre éjfél után megérkeztek Palánkára, olyan éhesen, megfázva és kifáradva, mintha csak egy földkörüli utazást tettek volna.

Kocsi természetesen nem volt az állomáson, de várta őket Péter, a Laci legénye, s így legalább nem kellett nekik a podgyászokat cipelni.

De a havas, hideg, sötét éjszakában bizony gyalog kellett megtenni a jó hosszú utat az állomástól a szállodáig, s amíg az álmos pincért fölcsegették és végre szobához jutottak, ugyan-csak alaposan átfáztak mind a ketten.

Vacsorát már nem kaphattak, hát csak egy csésze jó forró teát kértek.

Péter gyorsan begyújtott a vaskályhába, a szoba hamar átmelegedett, így legalább nem fáztak már s az álmos szemű pincér is elég gyorsan hozta a teát.

- Majd én elkészitem, - buzgólkodott Cilike, aki igyekezett beletalálni magát háziasszonyi szerepébe - cukrot, citromot tett a teába s kedveskedve nyújtotta át a csészét Lacinak.

Laci egy nagy kortyot nyelt le belőle, de aztán meghökkenve tette le a csészét.

- Brr, de rossz! - kiáltotta megrázkódva.

- Én... én... hiszen nem én főztem, - ijedezett Cilike, akiben egyszerre fölébredt minden régi emléke az elrontott ételekről.

Ő is megkóstolta, s aztán szakértően jelentette ki:

- Valami sós, zsíros vízzel forrázták le a teát, ezt nem lehet meginni!

Becsengették a pincért, hogy hozzon más teát, de az kijelentette, hogy nincs több meleg víz, a szakácsnő lefeküdt, a tűz kialudt, csak holnap reggel főznek újra.

Mit volt mit tenni - le kellett feküdni éhesen.

- Csak legalább meleg víz volna, hogy lemoshatnánk magunkról az egész napi vasuti kormot és füstöt, - sóhajtott Laci.

- Várj csak, mindjárt lesz! - szólt diadalmasan Cilike, s azzal vette a porcellán mosdótálat tele vízzel és föltette a vaskályha lapos tetejére.

- Ebből baj lesz, - csóválta a fejét Laci, - hátha elreped a lavor?

- Oh dehogy, - nyugtatta meg Cilike, - hamarabb átmelegszik a víz.

Most aztán sietve láttak hozzá a kicsomagoláshoz; Cilike mint gondos kis háziasszony mindent elővett, amire szükségük volt: szappant, törülközőt, fésűt - s aztán odaállottak mindketten a kályhához s várták, míg a víz megmelegszik.

Egyszerre csak egy nagy pukkanás hallatszott, a lavor kettérepedt, s kétfelé válva nagy csörömpöléssel esett le a földre, a víz meg, mint egy zuhatag ömlött rá a Cilike és a Laci fejére.

Cilike sikoltva ugrott félre, s ijedtében szaladgálni kezdett a szobában, közben feldöntött egy széket, Laci hangosan nevetett, fölragadott egy törülközőt és futott utána. Mindez persze olyan lármával történt, hogy a szomszédszobában mind fölébredtek a vendégek, csöngettek, kifutottak a szobából, megnézni mi baj történt? A pincér is előkerült - szóval öt perc alatt ébren volt mindenki a szállodában s dörömbölni kezdtek az ajtón, megtudni: mi történt. Talán tűz támadt?...

Laci kinyitotta az ajtót és bocsánatot kért a csendzavarásért s megnyugtatta az embereket, hogy nincs semmi baj, nincs tűz - ellenkezőleg - egy kis árvíz volt...

Cilike meg szégyenkezve, pirulva bujt el a sarokba és sóhajtva ismerte be, hogy ő még mindig a régi Cilike.

IX. Régi ismerősök.

- Asszonykám, - mondta Laci másnap korán reggel, - nekem most ki kell rukkolni gyakorlatra, te csak aludj tovább, a reggelit aztán hozasd a szobádba. Délben eljövök érted, a tisztimenázsba megyünk ebédelni. Ott találkozni fogsz a kapitánynéval, légy hozzá nagyon kedves - tudod - hiszen a kapitány föllebbvalóm.

Laci olyan relytélyesen mosolygott, hogy ha Cilike nem lett volna olyan álmos, okvetlenül feltűnt volna neki.

Igy azonban még azt sem hallotta meg, mikor Laci a bajusza alá mormogta: - Milyen meglepetés lesz!...

Ugy tíz óra felé Cilike fölkel, megreggelizett, s aztán - nem tudva okosabbat tenni, kinézett az ablakon.

A kisváros havas, sáros utcáin, ütött-kopott kis házain ugyan nem sok látni való volt, de Cilikének legalább volt alkalmja elgondolkozni afölött, hogy a háboru vihara hogyan sodorta át ide, ebbe a határszéli kis fészekbe, ahova különben bizonyára soha nem került volna.

És volt ideje elgondolkozni afölött is: mennyi szenvedésen mehettek keresztül a mi szegény katonáink a borzalmas visszavonulás alatt, Szerbia hófödte hegyein, uttalan vadonain keresztül... Ezekről a szenvedésekről nem irtak az ujságok, nem igen beszéltek a katonák sem. De ott élt a lelkek mélyén, mint soha el nem törülhető emlék, mint egy véres forradásos seb helye, amely sohasem fog teljesen begyógyulni...

Az utcán különben alig járt ember, s Cilike nemsokára unatkozni kezdett.

Körülnézett a szobában valami könyv után, de nem talált egyebet, mint egy régi képes naptárt. Unalmában lapozni kezdett benne.

Egyszerre lépteket és hangokat, beszédet hallott az utca felől.

- Ez talán Laci! - gondolta magában örömmel. Hirtelen kinyitotta az ablakot s derékig kihajolva, kinézett.

Két ismeretlen katonatiszt, egy öregebb és egy fiatalabb haladt el az ablak alatt, élénk beszélgetésbe merülve.

Abban a percben, amint Cilike kinyitotta az ablakot, s kihajolt, szeles mozdulattal leverte a párkányon heverő naptárt, s az kiesett az utcára, éppen az öregebbik katonatiszt orra elé, s lesodorta fejről a sapkát is.

- Szapperlott! Was ist denn dass? - kiáltott az öreg ur, a fiatalabbik meg gyorsan kapott a sapka után, s tiszteletteljes mozdulattal nyujtotta át az öreg urnak.

Aztán mind a ketten álmélkodva néztek föl az ablakra, ahol Cilike sóbálvánnyá meredve bámult le rájuk. De csak egy pillanatig, mert a másik pillanatban már pipacspirosra vált arccal rohant el az ablaktól s szégyenkezve bujt el a diván sarkába, arcát beletemetve a párnák közé.

Istenem, hogy vele ilyesmi megtörténjék! Most mit fog az a két katona gondolni felőle! Vajjon nem lesz-e ebből kellemetlensége Lacinak? Katonáéknál borzasztó szigorúság és fegyelem uralkodik; hátha ebben valami fegyelemsértést látnak majd? Vagy... Uram Istenem - hátha azt hiszik, hogy valami merénylet volt... talán majd kérdőre vonják őt... vagy talán még kémnek nézik s majd becsukják...

Ebben a percben kopogtattak az ajtón.

- Már itt vannak... - nyögte Cilike rémülten, s a torka úgy összeszorult, hogy nem tudta kimondani: szabad.

De aki kopogtatott, az nem is várta be a választ, hanem kitárta az ajtót s mint a szélvész rontott be a szoba közepére.

Cilike azt hitte, hogy álmodik.

Egy magas, karcsu, erőteljes, szép fiatal asszony állott előtte, egészségtől duzzadó, ragyogó arccal, nevető szemekkel, s kitárva karjait, hirtelen fölkapta Cilikét a divánról, mint a pelyhet, s körülforgott vele a szobában.

- Ilonka, Ilonka! - kiáltott Cilike elfulladozó lélekzettel. - Drága Ilonkám! Te vagy az!... Csak-ugyan te vagy?

- Én vagyok, testestől-lelkestől, - nevetett a fiatal asszony. - Én vagyok, Tóváry Ilonka, Peterdy Kázmér kapitány ur hites felesége, jelentem alásan! Te, az uraink azt a meglepetést tervezték, hogy az ebédnél találkozunk össze, de én megneszeltem a dolgot, kifirtattam mindent, s aztán rögtön robogtam ide! Dehogy vártam volna délig! Meg aztán az egész tisztikarnak szerezzek látványosságot, amint téged örömben körültáncoltatlak a szobában? Ohó, világért sem! Abból ugyan nem esznek.

S azzal kitörő örömben újra fölkapta Cilikét - s úgy mint hajdanában, régen - fölültette az asztal tetejére.

Most aztán vége-hossza nem volt a beszélgetésnek. Ilonka elmondta, hogy az ura már a mozgósítás első napjaiban bevonult, s ő elkísérte, ameddig csak lehetett. Mint született katonaleány ismerte a katonaelet minden rossz és jó oldalát, szigorúságát és fegyelmét, nem

riadt vissza soha semmi fáradtságtól, nélkülözéstől s mindig jókedvűen tudott alkalmazkodni a viszonyokhoz. Csak akkor maradt el az ezredtől, mikor átlépték Szerbia határát és Sabác ellen törtek előre.

Azóta - na hát persze azóta nagyon sokat aggódott és búsult; hónapokig nem hallott semmi hírt az uráról, de a jó Isten megsegítette. - Mit akarsz, egy ilyen ügyes, derék, bátor ember - keresztül vágta magát minden veszedelmen - kitüntetése is van már kettő, s az első hirre, mikor megtudtam, hogy itt van, a szelek szárnyán repültem ide. Azt sem kérdeztem: szabad, nem szabad, egy este csak betoppantam! Na és a jó példa hatott, a tiszték egymásután sürgönyöztek és mentek a feleségükért, még a közlegények is, őrmestertől lefelé. Az ezredes, pedig, aki különben egy mogorva vén medve, szemet hunyt s most már nincs semmi kifogása a «Frauenwirtschaft» ellen. Persze csak addig, ameddig...

Aztán Cilike is elmesélte minden élményét; persze az olyan apró részletekre, mint a ma délelőtti balesete, nem igen tért ki.

- Csak azon tűnődöm, - mondta Cilike többek között, - hogyan fogom én itt magam kiismerni a sok katona között. Tudniillik én nem tudom megismerni, melyik a főhadnagy, melyik az ezredes, melyik az őrmester. Olyan egyformán vannak most öltözve mind.

- Persze, persze, - nevetett Ilonka, - hiszen neked nincs semmi katonai műveltséged. Honnan is legyen? Mindig csak civilek közt éltél! Na ne busulj, majd én megtanítlak mindenre, s ha véletlenül valami bakot lőnél, hát jót csipek a karodon.

A nagy nevetés közepette észre sem vették, midőn kinyílt az ajtó s belépett Laci.

- Hát itt mi történik? - kiáltott meglepetésében összecsapva a kezét. - Oh ezek az asszonyok! Hogy túl járnak az ember eszén! Mi akarjuk őket meglepni, s ők szerzik nekünk a legnagyobb meglepetést!

Cilike boldogan ugrott a Laci nyakába.

- Soha ennél kedvesebb meglepetés nem ért engemet! - kiáltott túláradó örömmel.

- De most már siessünk az ebédhez, - mondta Ilonka, - nehogy az uram hamarabb ott legyen, mint mi. Tudjátok, hogy ő a pontosság mintaképe!

Cilike gyorsan vett kalapot, kabátot magára, s aztán sietve mentek a tisztietkezőbe, ahol már együtt volt jórészt az egész társaság, sok katonatiszt s még három fiatal asszony.

A tiszték valamennyien bemutatkoztak Cilikének, aki egy kissé elfogultan nézett körül a sok idegen ember között.

De egyszerre csak elsápadt, aztán meg nagyon elpirult. Az az idős katonatiszt állott előtte, akinek ma délelőtt a fejére ejtette a könyvet.

Zavarában, ijedtségében észre sem vette, hogy a többi tiszt milyen tiszteletteljes félkörben állott az öreg ur körül, mikor az katonásan meghajtva magát előtte, valamit mormogott, - bizonyára a nevét.

- Oh kérem, hadnagy ur, - tördelte Cilike, - ne tessék haragudni! Igazán nem szándékosan történt. Véletlenség volt az egész... Remélem nem ütötte meg a hadnagy urat?...

Az öreg ur fölkapta a fejét.

- Was? Was ist das? Nem értem!

- Én ejtettem le a könyvet ma délelőtt az ablakból, - folytatta tovább Cilike, most már bátrabban. - De igazán csak véletlenség volt. Ugy-e nem haragszik érte hadnagy ur?

E pillanatban Ilonka olyat csipett a Cilike karján, hogy az majd elvisította magát. - Az öreg ur pedig harsogó nevetésbe tört ki.

- Te szerencsétlen! - sugta Ilonka a Cilike fülébe, - hiszen ez az ezredes, von und zu Löwenstein! És te folyton hadnagynak titulárod! Három évi várfogságot kapsz ezért!

Cilike majd elájult ijedtében, Laci is zavartan a torkát köszörülte, de az ezredes ur jóízűen nevetett.

- Szapperlott! Még ilyen komplimentet se kaptam soha! Hiszen ha én még egyszer hadnagy lehetnék, kleine gnädige Frau!... - mondta bajuszát sodorva. - Nun also, zu Tisch, meine Damen und Herrn, - folytatta tovább, s udvariasan karját nyujtva Cilikének az asztalhoz vezette.

A Cilike szivéről egyszerre egy kő gördült le. Most már nyugodt volt, hogy nem vetik várfogságba, de elhatározta, hogy Ilonkától külön leckét fog venni a katonai tudományokból.

X.

A várkisasszony és a lovag.

Ugy látszik, az ezredes ur nemhogy megharagudott volna, hanem határozottan jó néven vette, hogy Cilike «hadnagy urnak» nézte és titulálta őt. Azóta észrevehetőleg kitüntette a többi asszonyok között s nagyon szívesen elbeszélgetett és eltréfálkozott vele a tisztí étkezőben, ebéd és vacsora alkalmával.

- Meine Herren, - szólalt meg egy este, vacsora után, mire azonnal csend lett az asztalnál s mindnyájan tiszteletteljesen figyeltek az asztalfőn ülő ezredes urra, - miféle dolog az, hogy ennyi fiatal ember és szép asszony van itt lenni és még sem táncolni, mulatni?... Kleine gnädige Frau éppen most mondta nekemnek, hogy még sohasem nem volt bálba benne! Hát hamar rendezni bál! Kinder, tanzen, tanzen!

- Hurrá! Vivát! Éljen! - hangzott fel egyszerre minden oldalról, s az öreg ezredes ur soha életében sem azelőtt, sem azután nem volt olyan népszerű, mint ebben a pillanatban.

Zongora nem volt a vendéglő nagy éttermében, mely tisztí étkezőnek volt lefoglalva, de honnan, honnan nem, hamarosan előkerült egy pár szál cigány, az asztalokat félretolták, s rögtönöztek olyan táncmulatságot, mintha csak a pesti redut fényesen kivilágított, földiszített, aranyozott nagy termében, a tükörfényes parketten táncoltak volna.

Az ezredes ur természetesen nem táncolt, ezt már a tekintélye és méltósága sem engedte volna, nemcsak a kora és a pocakja.

De a sarokba tolt asztal mellett ülve az idősebb tiszték társaságában, jóindulattal gyönyörködött a fiatalság mulatozásában.

- Tanz, Kinder tanz!... - mormogta magában, tudva azt, hogy ugyis nemsokára vége szakad ennek a mulatságnak s kezdődik ismét egy másik tánc, gyötrelmes, rettenetes, gyilkos haláltánc...

De addig... édes Istenem... addig miért ne mulassanak és miért ne élveznék az életet, a fiatalságot...

És ezentul majdnem minden este vacsora után táncra perdültek, s Cilikének, aki szenvedélyesen szeretett táncolni, nemsokára az a meggyőződése támadt, hogy a háboru igazán nem is olyan szörnyü dolog, mint ahogy mondják, sőt ellenkezőleg, igen kellemes részletei vannak...

*

Valaki azt indítványozta, hogy egy nagyobb szabású mulatságot is kellene rendezni, valami hangversenyfélétt, a vak katonák javára.

Ezt az indítványt nagy lelkesedéssel fogadták s azonnal megkezdték az előkészületeket.

Szinte csodálatos, hogy mily különféle tehetségek kerültek elő a tisztek és az önkéntesek közül. Egyik kitűnően tudott hegedülni, a másik zongorázni, a harmadik oly szépen énekelt, hogy akár az Operában is fölléphetett volna.

Szóval hamarosan össze lehetett állítani egy szép hangverseny műsorát.

Cilike elemében volt. Ezt szerette, rendezni, ötleteket adni, tevékeny részt venni mindenben, s a műsor összeállításánál fölvetette azt az eszmét is, hogy valami kis szindarabot is kellene előadni.

Igen ám, de nem volt alkalmas szindarab kéznél. Ez nem akadt senkinek a podgyászában sem.

Cilike vállalkozott reá, hogy régi emlékei nyomán összeállít egy kis alkalmi szindarabot - természetesen azzal a titkos hátsó gondolattal, hogy ő fogja benne a főszerepet játszani.

Ilonka segítségével tényleg egy nap alatt összeütöttek egy kis romantikus színjátékot, amelyben a főszerepet - egy fogoly várkisasszonyt, persze Cilikének osztották ki.

Csak az volt a bökkenő, hogy egy lovag is szerepelt benne, akinek gitározni kellett a vár-torony alatt, hol a várkisasszony fogva volt. Gitározni nem tudott senki.

Az egyik önkéntes ajánlkozott, hogy ő majd inkább zongorázni fog, de Cilike fölényesen leintette. Csak nem képzeled, hogy a zongorát holdvilágos éjjelen oda lehet vinni a vártorony ablaka alá.

Peterdi Kázmérnak, az Ilonka férjének egyszerre eszébe jutott, hogy hiszen az ezredes ur tud gitározni!

Erre persze mindnyájan nevettek - teljes tisztelettel, de - mégis nevettek. Mindazonáltal - mondták - nem is volna rossz, ha az öreg is bele lehetne ugratni, hogy ő is szerepeljen. Ez növelné az előadás fényét és tekintélyét, s az egész város közönsége törné magát, hogy ott lehessen.

Nyomban megalakult egy küldöttség, hogy fölkerjék az ezredes urat a közreműködésre.

Az öreg ur először majd kidobta őket, azután - fölébredtek benne régi, fiatalkori emlékek... s mikor a vacsoránál Cilike is kérlelni kezdte - végre is beleegyezett.

Csak azt az egyet kötötte ki, hogy ő ugyan semmiféle maskarába nem bujik, sem verseket nem fog betanulni, csak gitározni fog egy szép dalt - a «kleine Gnädige» kedvéért, de egyéb semmiben sem vesz részt.

A társaság nagy vivátozással fogadta a kijelentést, nyomban megkezdődtek a próbák, s vigan készültek az előadásra.

Három nap alatt rendben volt minden.

Hozzáértő katonák összeállították a színpadot s az ülőhelyeket. Az első sorban - az előkelő közönség számára - karosszékek meg székek kerültek, de a hátsó sorokba már nem jutott szék. Oda zsámolyokra keresztbefektetett deszkákat helyeztek el, a gyermekek, népség, katonaság számára.

A szindarabhoz a díszletek külön a Cilike utasításai szerint készültek. A vártornyot papendekliből állította össze egy ügyes kezű önkéntes, befestette szép ódonszínű szürkére, még zöldes penészfoltok is kerültek reá.

Cilike el volt ragadtatva tőle.

Az ablak is jó tágas volt, ahonnan neki egy kötélhágcsón kell majd leereszkedni.

Erre a jelenetre különösen büszke volt Cilike. A próbákon a kötélhágcsóról oly kecsesen, oly graciózan bocsátkozott le, mintha csak szárnyakon libegett volna - ahogy a tiszték mind egyhanguan kijelentették.

A torony belsejében asztalt, meg egy széket tettek egymásra s arra kellett Cilikének föltornáznia, hogy az ablakból kihajolhasson, mikor a gitárszó megzendül az ablak alatt.

Minden fényesen sikerült.

A közönség zsufolásig megtöltötte a termet. A hangverseny minden egyes számát kétszer-háromszor megújráztatták. Volt taps, virág, kihívás bőven.

A program utolsó pontja a szindarab volt.

Cilike egy spanyolfallal elkerített kis kuckóban öltözködött az Ilonka segítségével. Gyönyörű kosztümöt állított össze magának, amelyhez nagy öröme ma még sikerült egy ezüsthimzésű csipkefátyolt is szerezni, amelybe kecsesen beburkolózva várta, amíg az ő jelenetére kerül a sor.

- Te, - szólt Ilonka aggódva, - ez a fátyol majd akadályozni fog, mikor a kötélhágcsón leszállsz! Jobb lenne, ha a toronyban hagynád!

- Ne félts te engem, - intett Cilike fölényesen, - sőt éppen gyönyörű lesz, mikor majd utánam hullámoz és lebeg, mint egy ezüstszárny!...

Azzal már indult is, s méltóságteljesen elfoglalta helyét a vártoronyban.

A jelenet megkezdődött.

A bösz apa elmondta mondókáját, a szerencsétlen anya könnyekben fuldokolva elrohant, a holdvilág feljött, s mint zöldes görögtűz kísérteties fényt árasztott. Most felhangzott a gitárszó s Cilike megjelent a vártorony ablakában.

Egy kissé sajátságos volt ugyan, mikor az ezredes ur, teljes uniformisban összes rendjeleivel ott gitározott a várablak alatt, de a hatás azért teljes volt. Háromszor újrázták meg, s csak ekkor került a sor reá, hogy Cilike kecsesen lelibegjen a kötélhágcsón, hogy a gitározó hős megmentse a gonosz mostoha apa karmai közül.

Cilike, miután már jól begyakorolta, teljes biztonsággal lépkedett lefelé. A görögtűz - azaz a holdsugarak - búbajos fénnel árasztották el, a csipkefátyol tényleg mint egy ezüstszárny hullámozott vállal körűl, s a közönség lélekzetét visszafojtva kísérte figyelemmel a festői szép, érdekfeszítő jelenetet.

Az ezredes ur halkán gitározott tovább... plim... plim...

Cilike már a kötélhágcsó közepén volt, s esdve tárta ki karjait megmentője után, amikor egyszer csak érezte, hogy nem bír tovább mozdulni.

Az ezüsthimzésű csipkefátyol beleakadt a kötélhágcsó legfelső fokába, s amint Cilike egy erőteljes rántással ki akarta szabadítani magát - egyszerre csak, az erőteljes mozdulat következtében feldőlt az egész papendekli-torony, s Cilike teljes súlyával odaperdült az ezredes ur nyakába.

A jó öreg ur nem volt elkészülve erre a váratlan szerencsére, elveszítette az egyensúlyát és nem is találta meg, csak mikor a papendekli-torony romjai között a földön megpihent, egyik kezével a gitárt, másik kezével Cilike ezüsthimzésű fátjolát szorongatva, amelybe hirtelen belefogódzott. Cilike is ott ült mellette, mivelhogy ő is elvesztette az egyensúlyát.

A közönség ijedten, kacagva, sikoltozva ugrált fel, s ebben a pillanatban a hátulsó padosorokból olyan robaj hallatszott, mintha összedült volna a ház.

Nem a ház dült össze, csak a deszkák billentek föl, mikor a nézők oly hirtelen felugráltak, s egy pillanat alatt a közönség egy része éppen úgy a földön ült, mint Cilike s az ezredes ur...

Az előadást természetesen nem folytathatták tovább, nem is lehetett volna a nagy nevetéstől.

Laci ijedten, aggódva tapogatta körül Cilikét, nem tört el vajjon keze-lába?.

Nem, szerencsére sem neki, sem másnak nem történt semmi baja, az ezredes ur is azt állította, hogy nem ütötte meg magát, bár mindenkinek úgy rémlett, mintha kissé sántított volna.

De azért hősiesen tartotta magát, csak éppen hogy mikor a fiatalság táncolni kezdett, nem nézte mint máskor az asztal mellől, hanem haza ment.

És senki sem tudta meg soha, hogy azon éjjel vizes borogatást tett az oldalára, a gitárját földhöz csapta s magában konstatalta, hogy Cilike legalább is hatvanöt kiló...

XI.

Teaestély a parasztszobában.

Cilike most már, hogy Ilonka is ott volt, úgy érezte magát Palánkán, olyan otthonosan, mintha mindig ott lakott volna.

És úgy találta, hogy így, jó messze a lövészároktól, az ágyuktól s mindenféle veszedelemtől, nem is olyan kellemetlen ez a háborus élet. Legalább is nagyon mozgalmas, változatos és minden tekintetben egészen más, mint az otthoni kényelmes, rendes kerékvágásban, mindennapi egyformaságban gördülő berendezkedés.

Ilonka meg éppen elemében volt. Az összes tiszték udvaroltak neki, ő pedig úgy kommandozta őket, mintha ő lett volna a századparancsnok.

Tulajdonképpen úgy voltak itt Palánkán, hogy maguk a tiszték sem tudták: miért vannak itt, meddig maradnak s hova fognak innen menni?

Ezek a vidám, jókedvű fiatal emberek, akiket a háboru vihara kiragadott a civil életből, valamennyien a legrettenetesebb megpróbáltatásokon, veszedelmeken és szenvedéseken mentek már át, olyan dolgokon, amikről még egy félévvel ezelőtt sejtelmük sem volt. De most, a pihenés ezen rövid idejében, mintha mindent elfelejtettek volna. Soha szó sem esett arról, ami elmúlt - igaz, hogy arról sem beszéltek, ami még reájuk várt. De a jelent élvezték, boldogok voltak, hogy mindennap mosakodhattak, vetett ágyban alhattak, s terített asztalhoz ülhetek le ebédelni. Vidámak voltak mindig és jókedvűek, tréfáltak egymással s udvaroltak az asszonyoknak, leányoknak.

- Ma délután hozzánk jöttök zsurra, - mondta délben az ebédnél Ilonka Cilikének, - az uraink ma szabadok, meghívtam a kis zászlóst is, meg Zoltán és Jenő hadnagyokat, s még valakit - egy sánta főhadnagyot, aki ma érkezett. A szakács egy gyönyörű tortával kedveskedett nekem, s van még egy kis maradék befőttem. Teánk is van - csak kanalat hozzatok magatokkal.

- De hiszen nem vagytok vendéglátásra berendezkedve! - mondta Cilike csodálkozva.

- Csak bizd rám, - felelt Ilonka nevetve. - Fő az, hogy legyen mit ennünk. Hogy miből és hogyan esszük meg, az mellékes!

Ilonkákék egy kis parasztházban laktak, a «tiszta szobában» - mely néprajzi szempontból mindenestre érdekes volt tornyos ágyával, a sok szép himzett ágyneművel, a nagy boglyakemencével, - de vendégfogadásra nem igen volt alkalmas. Cilike legalább így gondolta magában.

Mikor délután odament, Ilonka az ajtóban várta őt s aztán diadalmasan vezette be a szobába.

Az asztal meg volt terítve vadonutaj himzett törülközőkkel; egy befőtt üvegben gyönyörű, friss rózsák illatoztak; a jó ég tudja, honnan szerezte őket a kis zászlós, aki küldte. A tányérok szépen, cifrán kivagdalt kerek papirlapok helyettesítették, pohár ellenben volt három az asztalon.

De az asztal közepén ott diszlett és pompázott egy óriás nagy csokoládétorta, s egy kék mázos csuporban barack- meg cseresznyebefőtt.

- De hiszen ez gyönyörű! - ujjongott Cilike, tapsolva örömeiben. - Milyen felséges torta! És ezek a papirtányérok! Milyen eredeti ötlet! És ez a kis tulipános lóca, de kedves! Én erre fogok ülni.

- Jó, csak aztán vigyázz, mert egyik lába inog. Hoztál kanalakat?

- Hoztam négyet.

- Pompás! Most aztán van hat kanalunk, három poharunk, a fiuknak mindegyiknek van zseb-kése, s Kati néni, a mi mélyen tisztelt háziasszonyunk, polituros szekrényének legféltettebb kincseit szedte elő erre az ünnepélyes alkalomra: öt teáscsészét - a hatodik sajnos tiz esztendővel ezelőtt, a kis fia keresztelőjén eltört.

- És hogy fogod ezt az öt csészét hét ember között elosztani?

- Kor és rang szerint teázunk - sorban. A legényünk, János, tüneményes gyorsasággal tud mosogatni. Különben nem heten leszünk, hanem nyolcan. Mondtam már délben, hogy még egy sánta főhadnagyot is meghívtam, aki ma reggel érkezett meg valamelyik Feldspitalból, s most ide jött jelentkezni, a káderhoz.

- Ki az?

- Majd meglátod, addig csak gyötörjön a kíváncsiság. De ha jól hallom, már jönnek is a vendégeink!

Csakugyan, egyszerre jöttek mind a fiuk és Laci meg Kázmér, az Ilonka férje, az utóbbi különféle rejtélyes csomagokkal megrakodva, amelyeket Ilonka gyorsan bontogatott ki s helyezett el az asztalra. Az egyikben sajt volt, a másikban szalámi, a harmadikban szalonna meg füstölt kolbász.

Mindegyik csomag elhelyezését hangos örömrivalgás kísérte.

- A kapitány ur rekvirált! - kiáltott Laci nevetve. - De én sem tettem különben! - s két nagy üveg bort huzott elő a köpenyege zsebéből.

- Asztalhoz uraim, asztalhoz, - vezényelt Ilonka - mert különben nem férünk el a szobában!

- Valahogy elhelyezkedtek a különféle padkákon és lócákon, a kis zászlósnek egy fölfordított láda jutott s Cilike a tulipános lócára ült, nagyon óvatosan egyensúlyozva magát a billegő alkotmányon.

Ilonka tapsolt, ez volt a csengetyü s János - a «privatdiner» - behozta a Kati néni öt aranyszélű csészéjében a teát.

Cilikének hajdani kirándulások és majálisok jutottak eszébe. Igen, éppen olyan vidáman, jókedvűen és fesztelenül mulattak itt is, s éppen úgy nem nélkülözték az előkelő, diszes berendezést és kiszolgálást, mintha csak valahol a zöldben lettek volna.

Hogy künn esett a hó, hogy zimankós, hideg volt s nem napsugaras, meleg tavasz, hogy üde, zöld pázsitos rét helyett egy parasztház agyag padlóju szűk kis szobájában ültek, s hogy valamennyien, akik most itt körülülték ezt a barna festett, kecskelábu asztalt, mind kiközkentve rendes életükből, azt sem tudták holnap mi várhat reájuk - mit határozott az most? Fiatalok voltak, tudtak gond nélkül vidámak lenni, s mindent a reménység, a jókedv rózsaszín szemüvegén át nézni.

- Éljen a mi kedves háziasszonyunk! - kiáltott a kis zászlós, s magasra emelte a teáscsészéjét, mert most rajta volt a sor, hogy teázzon.

- Éljen, éljen! - kiáltották a többiek is, s összecsendültek a teáscsészék és a borospoharak.

Ilonka fölállt és kecsesen meghajtotta magát.

- De hol marad a főhadnagyunk? - kérdezte aztán az urától. - Ezek az éhes fiuk mindent megesznek s nem hagynak neki semmit!

- Alighanem az öreg elfogta az utcán és elvitte magához sakkozni, - mondta a kis zászlós. – Szerencsétlenségére tudja róla, hogy szokott sakkozni, azért örült úgy meg neki ma reggel!

Ebben a pillanatban - mintegy végszóra - kinyílt az ajtó, s két botra támaszkodva besántikált egy torzonborz vörös bajuszu, két érdemrenddel diszitett katonatiszt, akinek arcán látszott, hogy valamikor kövér, piros lehetett, de most nagyon le volt fogyva. Halvány volt, de azért vidáman, jókedvűen kiáltott: szerencsés jó estét kívánok! Sikerült megszöknöm!

- Lupus in fabula! - kiáltott feléje Kázmér, s a fiatalabb tiszték mind felugráltak, hogy helyet adjanak az új vendégnek.

De az, ügyet sem vetve egyikre se, egyenesen Cilike felé tartott.

- Cilike, mennyire örülök, hogy itt láthatom!

Cilike csodálkozva nézett reá, de a másik pillanatban már felismerte.

- Pepi urfi! - kiáltotta önkénytelenül, de hamar kijavította magát: - Józsi! Maga az?

Pepi urfi örvendezve akart kezet nyújtani neki az asztal fölött - de abban a percben, Cilike - nagy robajjal - a teás csészéjével együtt, úgy eltűnt az asztal alá - mintha csak egy sülyesztő nyelte volna el.

Nem történt semmi baj, csak Cilike meglepetésében elfelejtkezett az egyensúlyozásról, a tulipános lóca fölbillent, s Cilike lecsuszott róla, a tea kiömlött a földre, s a Kati néni aranyszélű csészéjének letört a füle.

Mindez csak egy szempillantásig tartott. A másik percben Laci már kihalásztta Cilikét az asztal alól, János sietve hozott egy másik csésze teát, Ilonka pedig, mikor a nevetéstől magához tért, átölelte Cilikét s oda ültette maga mellé a padra.

- Józsi, maga büszke lehet a hatásra, amit tett! - kiáltotta nevetve. - Már a pusztá megjelenésére Cilike az asztal alá sülyedt!

XII. Cilike futása.

Még javában mulatott együtt a kis társaság, mikor egyszer csak megkopogtatták kívülről az ablakot. Laci kinyitotta s kinézett. Az ordonánctiszt állott künn, Roth hadnagy, s egy papírlapot nyújtott át Lacinak.

- Ezt irjátok alá valamennyien. A parancs: holnap reggel hét órakor indul a század gyalog Futtakra. A tisztek és katonák hozzátartozói menjenek haza. Senkinek sem szabad a századot elkísérni.

- Gyere be, - szólt Laci rekedt hangon.

- Nem lehet, nagyon sietek. Irjátok gyorsan alá.

- Na csak gyere be. Megfázol ott künn állani addig, amíg a fiuk mind aláírják.

Roth hadnagy bejött, megivott egy pohár bort, s a tisztek szó nélkül kanyarították nevüket a papirosra.

- Jó tréfa, - nevetett föl egyszerre hangosan Pepi urfi, mikor a papírlap hozzá került. - Ezt a ceruzával írott kis papirdarabot nevezik nálatok parancsnak? Az öreg aláírása egyébként kitűnően van hamisítva.

Erre hangosan nevetni kezdtek valamennyien, Roth hadnagy vállat vont, megivott még egy pohár bort, tarsolyába tette a papírlapot s aztán elsietett.

- Ugy látszik ez csak egy rossz vicc volt Roth hadnagytól, azért, hogy nem hívtuk őt is meg, - nevetett Cilike.

- Hiszen meghívtuk, de szolgálatban van ma, - mondta Ilonka. - Na, de most térjünk napi-rendre az egész fölött és mulassunk tovább.

De valahogy mégsem ment a mulatság. Mintha mégis meg lett volna zavarva; minduntalan elakadt a társalgás. Hátha mégis igaz a dolog?

Végre a kis zászlós fölkelt s elindult, hogy ő majd bizonyosat fog megtudni. Tíz perc sem telt bele, jött vissza. A hír igaz. A század holnap reggel indul, a tisztek és katonák feleségei, rokonai mehetnek haza.

Cilikének egyszerre tele lett a szeme könnyel s Ilonkának is nagyon megnyult az arca.

A tisztek elbucsuztak, elmentek, a vígan kezdődött mulatság igen mélabús akkorddal ért véget, s ők négyen együtt maradva, még sokáig elbeszélgettek és eltanakodtak a hirtelen jött változás fölött.

Ilonkának hirtelen egy eszméje támadt.

- Tudjátok, mit gondoltam? Nektek holnap el kell indulni, ugyebár, s mi asszonyok szintén mehetünk, amerre akarunk. Nos tehát, ki tilthatja meg nekünk, hogy mi éppen Futtakra menjünk? Mi nem vagyunk aktiv tisztek feleségei, reánk a rendelet nem vonatkozik. Mi oda mehetünk, ahova nekünk tetszik.

Cilike ujjongva ugrott az Ilonka nyakába.

- Te drága, te kedves, te okos!... Hát persze, hogy mi oda mehetünk, ahova akarunk! Nekünk a generális nem parancsol! Ha éppen érdeklődik iránta, megmondom neki, hogy egy nagy-néném van Futtakon, halálosan beteg szegény, azt látogatom meg!

A két férjnek sem kellett sok rábeszélés, hamarosan megállapították az egész haditervet. Ők mennek reggel előre a századdal, a két asszony délután kocsin utánok. Este lesz, mire meg-

érkeznek, Laci lóháton elejökbe lovagol. A kis zászlós a kvártélycsináló, őt beleavatják a tervbe, ő majd gondoskodik jó szállásról - s aztán Isten nevében maradnak Futtakon, amíg csak... igen, amíg csak ismét tovább nem vezénylik őket. Hiszen minden nap, amit együtt tölthetnek, ajándék a jó sorstól...

És másnap reggel hét órakor, hangos trombitaszó mellett, masirozott el a század. A legénység gyalog, a tisztek lóháton. Cilike és Ilonka az ablakból néztek utánok. Kendőiket lobogtatták, bucsut integettek. A generális, egész vezérkarával, mikor ott ellovagolt előttük, felnézett az ablakba s udvariasan szalutált nekik.

Cilike és Ilonka tiszteletteljesen fogadták a köszöntést, s aztán, mikor elhaladt, hahotázva táncolták körül a szobát.

- A jó öreg azt hiszi, hogy szerencsésen megszabadította férjeinket tőlünk! - nevetett Ilonka. - Milyen nagyot nézne, ha estefelé bekukkantana a kvártélyba, amit a kis zászlós lefoglal nekünk!...

Délután két órakor előállott a már előre megfogadott kocsis Cilike és Ilonka boldogan helyezkedtek el benne, összes podgyászaikkal együtt. Az idő gyönyörű volt, napsugaras, ragyogó téli délután, már érezni lehetett a tavasz lehelletét; mintha a föld, a fák, a bokrok csak úgy nyújtózkodtak volna a hosszú téli álom után.

A kocsis meg az országut is elsőrangú volt, a vidék gyönyörű szép - mi kellett egyéb két fiatal asszonynak, hogy kimondhatatlan boldognak érezzék magukat, amint így titokban siettek a férjeik után. Egész uton daloltak, nevettek, s fantasztikus terveket szőttek, hogyan fogják elérülni a találkozást az öreg generálissal, akinek nem szabad megtudni, hogy ők is Futtakon vannak.

Öt óra lehetett, mikor már a városkába értek, s az országuton egy lovas alakja tűnt fel. A téli alkonyat hamar leszállt, de Cilike azonnal megismerte már messziről, hogy az Laci, aki megbeszélésük szerint elejökbe lovagolt.

Csakugyan Laci volt, aki örömmel üdvözölte őket.

- A század már be van kvártélyozva, - mondta, - bizony nagyon nehezen ment, a sok katona miatt, akik már azelőtt ott voltak. Csak parasztház jutott nekünk. Kettőt is foglalt le a kis zászlós, majd megnézitek, melyik lesz alkalmasabb. Esetleg mind a kettőt is el lehet foglalni. Én most előre lovagolok, hogy ne legyen feltűnő, s ti a kocsival utánam jöttök.

Az alkonyat szürke védőszárnya alatt kanyarodott be a kocsis a zeg-zugos kis utcába, s megállott egy alacsony kis parasztház előtt.

Cilike aggódva tekintett körül. Nagyon sok katona járt-kelt az utcákban, s Cilike most már komolyan kezdett félni, hogyha a generális véletlenül mégis meglátja őket, nemcsak a férjeikre nézve lesz ebből baj, hanem rájuk nézve is kellemetlen lehet. Amilyen hirtelen haragu ember az öreg, még talán be is csukatja őket, amiért megszegették az ő rendelkezését.

- Helyezkedjete és rendezkedjete el, úgy ahogy lehet, - kiáltott be Laci a kocsiba, - nekem most dolgom van, egy félóra múlva visszajövök!

- Várj meg itt engem, - szólt Ilonka Cilikéhez s leugrott a kocsiból, - én bemegyek és körülnézek s ha nem alkalmas a lakás, mindjárt átmegyünk a másik házba.

Azzal már be is sietett s Cilike egyedül maradt a kocsiban. Aggódva nézegetett körül: vajjon nem jön-e éppen erre a generális?

- Kár, hogy nincs egy sűrű fátyolom, - gondolta magában, - holnap okvetlenül kerítek egyet, s csakis sűrűn elfátyolozva megyek majd ki az utcára.

Ebben a pillanatban három katonatisztet vett észre, akik az utca tulsó végéről közeledtek. Szent Isten, az egyik, az a középső, az a zömök, kis termetű, az... az éppen olyan, mint az ezredes. Persze... egészen bizonyos, hogy ő az!... Most megállnak s a kocsi felé néznek; az egyik int valamit, a másik is oda mutat, s aztán egyenesen megindulnak feléje.

Cilikében egyszerre meghült a vér. Világos, el vannak árulva! A generális maga jár inspiciálni s ha meglátja őt itt a kocsiban, azonnal lefogatja.

Egy pillanat alatt kiugrott a kocsiból s aztán esze nélkül kezdett futni az ellenkező irányban. Nem gondolt semmire, csak arra, hogy neki most menekülni kell. Futott, futott egy jó darabig, míg végre lihegve állt meg. A főtéren volt, amely csak úgy hemzsegett a sok katonától.

- Na hát én jó helyre kerültem, - ijedezett magában Cilike, - hiszen itt még hamarabb észre fognak venni! Istenem, csak vissza tudnék menni! De nem tudom az utat! Miért is szaladtam úgy el?... Hát nem okosabb lett volna a házba befutni s ott elrejtőzködni?... Mit fognak gondolni Ilonka és Laci ha keresnek majd a kocsiban és nem találnak sehol?... Istenem, Istenem, most mit csináljak?... Csak valaki ismerőst látnék, aki visszavezetne oda...

Tanácsstalanul nézett körül s olyan elhagyatva érezte magát, hogy majdnem sirva fakadt. Már teljesen sötét volt, s a kisváros gyéren világított utcájában bizony nem igen lehetett megismerni senkit. Mindenki sietett a maga dolga után és senki sem törődött Cilikével, akinek már sűrűn hullottak a könnyei.

Egyszerre két katona fordult be a sarkon, s Cilikének boldogan dobant meg a szive. Hiszen ez Péter, a Laci tisztiszolgája! Persze, hogy ő az, az a kis zömök ember, már a járásáról is meg lehet ismerni.

Hangosan kiáltva szaladt gyorsan feléje s belekapaszkodott a karjába.

- Péter, Péter, jaj de jó hogy itt vagy! Gyere vezess haza, eltévedtem!

- Szapperlot, was will denn die Dame von mir! - dörmögött kedvetlen hangon a katona, akinek a karjába kapaszkodott, - s Cilike ijedében sóbálvánnyá dermedve ismerte föl az esti félhomályban az ezredest, akinek majdnem a karjai közé esett.

- Jézus Mária! - sikoltott fel rémulten Cilike, s a másik pillanatban, mintha nyílból lőtték volna ki, szaladt tova.

De egészen világosan hallotta, hogy valaki utána iramodik. A hideg veriték gyöngyözött homlokán. Szent Isten, ha őt most elfogják, bizonyos, hogy várfogságra vetik, talán ki is végzik.

Esze nélkül rohant előre, míg csak egy saroknál bele nem ütközött egy két bottal sántikáló főhadnagyba, akit majd ledöntött a lábáról. Csak úgy tudtak megállni, hogy egymásba kapaszkodtak.

- Szent Isten, Cilike! - kiáltott Pepi urfi, mert ő volt a főhadnagy, - mit csinál maga itt! Hogy kerül maga ide!...

- Oh Józsi! - zokogott Cilike, örömeiben a nyakába borulva Pepi urfinak, - milyen jó, hogy éppen magával találkozom! Mentsen meg! Rejtsen el gyorsan! Üldöznek!...

Pepi urfi meghökkenve nézett Cilikére. Nyilván azt hitte, hogy megzavarodott!

De nem sok ideje maradt a töprengésre, mert e pillanatban az üldöző csakugyan utólérte Cilikét és se szó, se beszéd, elhuzta Pepi urfi válláról s kissé haragosan magához ölelte.

Cilike előbb ijedten sikoltott fel, de aztán örömteljes megnyugvással, félig sirva, félig nevetve kapaszkodott a karjába, s boldogan sóhajtott fel:

- Milyen jó, hogy itt vagy, Laci!

- Jó, jó! - dörmögött Laci, - de hogy kerülsz te ide? Előbb - véletlenül megláttam - majd leverted a generálist a lábáról, aztán nekiiramodva, mint a szélvész, nem bírlak utólréni, s most végre itt megtalálalak - Józsi vállára borulva!

Cilike egy kissé röstelkedve mesélte el legujabb viszontagságát, s aztán volt mit hallania egész este, különösen Ilonkától, - aki a nevetéstől az oldalát fogta, s még versbe is szedte az ő hősi futását Futtakon!

XIII.

Cilike a hadbiróság előtt

A bekvártélyozást - mialatt Cilike olyan Szélvész-kisasszony módjára megfutamodott - Ilonka elrendezte. Az egyik kis parasztházat lefoglalta maguknak, a másikat Cilikének.

Cilikének ugylátszik mégis megártott kissé az izgalom és az ijedtség, mert megfájdult a feje, s kijelentette, hogy nem is vacsorázik, hanem mindjárt lefekszik.

Erre természetesen azonnal felhagytak az évelődéssel. Ilonkáék hazamentek, s Laci aggódva szorgoskodott a kicsi asszonyka körül.

- Nem vagyok beteg, - nyugtatta meg Cilike az urát, - csak megfájdult a fejem. Reggelig ki-alszom. Te csak menj el a tiszt-étkezőbe, vacsorázni. Én majd addig elrendezek itt mindent és lefekszem.

Laci megnyugodva távozott, s Cilike hozzáfogott a rendezkedéshez.

Alacsony, mestergerendás kis parasztszoba volt ez a lakásuk is, de csinosabb, jobbmódu, mint amilyenben Palánkán laktak. Nagy boglya-kemence foglalta el a legnagyobb helyet. Kétoldalt a fal mellett két nagy tornyos ágy egész a tetőig megrakva tollas párnákkal, dunyhákkal, s gyönyörű fehér, madeira-himzésű terítővel letakarva. Ezt az ottani falusi parasztasszonyok dolgozzák, s Cilike minden fejfájása mellett is nem győzött eleget gyönyörködni benne. El is határozta, hogy amíg itt vannak, Ilonkával együtt fölkatatják majd az egész falut és vesznek sok ilyen szép himzést.

A polituros fiókos-szekrény is ilyen szép madeira-terítővel volt letakarva, és a két siffon teteje is. Ellenben a dísz rajta néhány ragyogóan kifényesített üres konzervdoboz és cipőkenőcsdoboz volt.

A szobában fojtó, fülledt volt a levegő; az ablakok be voltak csukva, a sok tollas ágyneműből csak úgy párolgott a fojtó, pállott szag; Péter a boglya-kemencébe jól befütött, kint nagyon hideg volt, s az ablakokat nem lehetett kinyitni.

Cilike a meleg dacára mégis fázott, didergett; megvetette az ágyat, lefeküdt, s jól betakaródzott a dunyhával.

- Csak nem leszek beteg? - gondolta magában ijedten és még jobban betakaródzott.

Még érezte a friss kacsa- és libatoll szagát a párnákon, nagyon kellemetlen volt, szinte fullasztó, de mit tehetett egyebet, el kellett tűrnie. Aztán elaludt.

Alig aludt egy félórát, egyszerre - úgy képzelte - valaki kinyitja az ajtót. Odanézett. A szobában olyan fényes világosság volt, mintha villanycsillárok égtek volna, de a csillároknak valami csodálatos kék és rózsaszínű fényük volt.

Az ajtóban pedig ott állt az ezredes ur egész vezérkarával.

Cilike rémulten ült fel ágyában s tágra nyílt szemekkel bámult reájuk.

Az ezredes urnak nagyon szigorú volt az arca, de - csodálatos - a fején, csáko helyett egy gyönyörű himzett, fehér madeira-terítő lengett, mint hosszú mennyasszonyi fátyol. És a többi tisztnek is, mindegyiknek fehér madeira-terítő volt a fején, csak sokkal kisebb.

- Cilike kisasszony, - szólalt meg az ezredes zord hangon, - kegyed főbenjáró vétkeket követett el, ezért haditörvényszék elé fogjuk állítani.

Cilike büszke megvetéssel nézett rajta végig, s rendreutasítólag kiáltott reá:

- Én nem vagyok kisasszony. Illik tudni, hogy kivel beszél. Én doktor Kőváry Lászlóné vagyok, császári és királyi tartalékos főhadnagy neje.

- Haha, - nevetett az ezredes kajánul, - kegyed nagyon téved, kisasszony. Kőváry László nem kapott arra engedélyt, hogy megházasodjon, főleg pedig, hogy olyan valakit elvegyen, aki még arra sem elég érett, hogy hosszú ruhát viseljen. Ilyen éretlen fruskáknak, mint kegyed, otthon van a helye, nem pedig a harctéren!

- Az én helyem a férjem mellett van! - kiáltott Cilike drámai hangon.

- Azt majd meglátjuk! - dörgött haragosan az ezredes. - Most keljen fel és kövessen!

- De kérem, - szepegett Cilike ijedten, - hiszen nem vagyok felöltözve.

- Nem tesz semmit, - rivallt rá türelmetlenül az ezredes. - Vegye ezt magára és jöjjön azonnal!

Lekapta a madeira-terítőt a szekrényről, hogy a kifényesített konzerv- és cipőkenőcsdobozok csörömpölve gurultak szerte, s odadobta a kendőt Cilikének.

Cilike nem mert ellenkezni. Az ijedtségtől szinte dermedten burkolta be magát a himzett terítőbe, s aztán úgy ahogy volt, mezitláb ment az ezredes után.

A tiszték kivonták kardjukat, négyszöget alkottak, Cilikét középre vették, az ezredes is kivonta kardját s megindult a menet élén.

- Istenem, - gondolta magában Cilike dobogó szívvel, - most mi lesz velem!

Lenge öltözete ellenére nem fázott, sőt ellenkezőleg, olyan melege volt, hogy a verejték gyöngyözött homlokán. Pedig kint havas, hideg téli idő volt, sivitó szél fujt végig az utcákon, s nagy, vastag, puha pelyhekben kezdett hullani a hó.

Göröngyök, éles, hegyes kövek sértették, sebeztek meztelen lábait.

- Miért nem megyünk inkább kocsin, - gondolta magában Cilike, de nem mert szólani.

- Megpróbálom lebegni, mintha szárnyaim volnának, - füzte tovább gondolatait, - azt fogják akkor hinni, hogy földöntúli lény vagyok, s tisztelettel borulnak le előttem.

Kiterjesztette két karját, mintha szárnyak volnának, lábujjhegyre emelkedett s mint egy fehér-szárnyu pillangó kezdett lebegni a havas göröngy út fölött. Gyönyörű volt. Cilike egészen megilletődve, meghatva nézett végig saját magán.

- Ezentúl mindig így fogok járni, - suttogta halkan.

De a tiszték észre sem vették, ügyet sem vetettek reá, csak masiroztak némán, sötétben és zord arccal tovább.

Most egy nagy térségre értek. Cilike azonnal megismerte; a piac volt, ugyanaz a hely, ahol ma este az ezredesnek, akit összetévesztett Péterrel - a nyakába esett.

- Állj! - kommandírozott az ezredes.

A tisztek megálltak, sorakoztak, s Cilike lassan, óvatosan leereszkedett a földre.

- A haditörvénytörvény alakuljon meg! - vezényelt tovább az ezredes.

Isten tudja honnan, egy zöld posztóval bevont asztal került elő, a tisztek rang szerint körülülték, az ezredes az asztalfőnél, egy nagy zöld bársony karosszékben.

Most Cilike világosan látta, hogy mind ismerősök vannak jelen. Ott volt Peterdi Kálmán kapitány, Roth főhadnagy, Pepi urfi két mankóra támaszkodva, a kis zászlós, s még Péter meg János a két tisztiszolga is ott volt.

- Így már jól van, - gondolta magában Cilike nyugodtan, - így már tudom, nem lesz semmi bajom.

De mindenki úgy tett, mintha nem is ismerné őt s teljesen részvétlenül és idegenül néztek reá.

Az ezredes egy hosszú papírlapot vett elő a zsebéből s hangosan olvasott föl valamit, de latinul, úgy hogy Cilike egy szót sem értett belőle.

Most rendre felállottak a tisztek s mindegyik bólintott a fejével, s erre az ezredes megint megszólalt, de most már magyarul.

- Tehát megértette, Cilike kisasszony? Arra ítéltük, hogy a háboru végéig itt marad, ezen a helyen, s innen nem szabad elmozdulnia. De nagylelkűek vagyunk, s miután olyan hideg van, megengedjük, hogy a párnákkal betakarják.

Erre Péter és János egy éppen olyan zöld bársony karosszékbe hozták elő, mint amilyen az ezredes ur ült. Cilikének bele kellett ülnie, s arra valamennyien körülrakták őt párnákkal és dunyhákkal, melyeket a szobából hoztak ki.

A sok nehéz tollas dunyha és vánkos elborította Cilikét teljesen. A friss kacs- és libatoll szaga fojtóan nehezedett a mellére. Fuldokolni kezdett.

- Irgalom... kegyelem... - nyögte kétségbeesve - megfulladok...

De minél jobban nyöszörgött, annál több dunyhát raktak reá. Elkábult, szédült, kezdte eszméletét veszíteni.

- Segítség, segítség, - kapkodott levegő után, - vegyék le rólam a párnákat... Megfulladok...

- Cilike, Cilike, - hallott egyszerre egy ismerős hangot, - ébredj föl! Mi bajod van? Beteg vagy?...

Cilike kábultan nyitotta ki a szemét, de csak félig.

- Megfulladok... - nyöszörögte - ezredes ur kérem, ne tegyenek több dunyhát rám...

Valaki leszedte a párnákat és a dunyhákat róla, s gyöngéd, szerető kézzel törülte le a verejtéket homlokáról, majd egy vizes ruhát tett a fejére.

A hűs borogatás végtelenül jót tett Cilikének. Egyszerre magához tért s most már egészen kinyitotta a szemét.

Csodálkozva nézett körül.

Nem a piactéren ült a zöldbársony karszékben, hanem az ágyában feküdt, s Laci állott előtte, gyöngéd gondoskodással hajolva föléje.

- Jobban vagy már, édesem? - kérdezte aggódva.

- Nincs semmi bajom! - felelte Cilike frissen és vigán. - Csak valami nagyon furcsát álmodtam. És azt hittem, hogy megfulladok. Ez nagyon rossz volt.

- Nem csoda, - nevetett Laci. - Hiszen az összes párnák és dunyhák rajtad voltak - pedig ugyancsak erős illatuk van! De legalább jól megizzadtál s ez ugylátszik jót tett.

- Igen, - felelt Cilike, s kíváncsian nézett szét a szobában. Az összes madeira-terítő a helyükön voltak s a kifényesített konzervdobozok is, amelyeket szerte gurulni látott.

Cilike elnevette magát. Eszébe jutott az ezredes ur, a madeira-terítővel a fején. Mégis csak bolondos dolog egy ilyen álom!...

XIV.

Cilike és a pupos szörnyeteg.

Még ki sem pihenték magukat jól Futtakon, Cilike azt hitte, legalább két-három hónapig fognak itt maradni - úgy elrendezték mindent - már újból jött a parancs, hogy a század tovább megy, Titelre.

Cilike előtt különösen az volt érthetetlen, miért jön mindig oly hirtelen, előkészület nélkül a parancs az indulásra, rendszeren este, vagy éjjel, hogy két-három óra múlva már indulni kell. Hiszen ő - hajdanában - ha csak a legkisebb utazásra készült, már hetekkel azelőtt kezdett csomagolni.

De hát bele kellett nyugodnia abba, hogy katonáéknál ez már így szokás.

Most különben Laci jókedvűen ujságolta, hogy ezuttal ő lesz a kvartélycsináló, tehát akkor ők mehetnek előre, míg a század gyalog fog indulni s három nap múlva érkezik meg. Az asszonyok, Cilike és Ilonka nyugodtan mehetnek velök, senki sem fog tudni róla.

A haditervet következőképpen állapították meg:

Reggel hétkor indul Laci lóháton, Cilike és Ilonka kocsival utána; az országuton szépen egymás mellett haladhatnak a kocsi és a lovas. Egy óra alatt Ujvidéken vannak, onnan pedig vasúton - már amikor a vonat indul - Titelre mennek. Cilike - ha egy-egy percre el tudta felejtetni, hogy most háboru van, úgy örült, mintha csak egy kirándulásra készültek volna.

Csak az volt a baj, hogy sehhol sem kaptak kocsit. Be kellett érniök egy kis parasztricskával, amelyen békeidőben talán lucernát hordott be a gazda a mezőről.

De Ilonka és Cilike boldogan kapaszkodtak föl a bricskára s még azt se bánták, hogy az majd kirázta belőlük a lelket.

Laci mellettük lovagolt, egy huncut kis sárga lovon, amelynek Öreg Ur volt a neve.

Egyszer egy fordulónál egy utjavító gőzhenger jött velük szembe.

Az Öreg Urnak ez csöppet sem volt inyére. Felágaskodott, toporzékolt egy helyben és semmi-kép sem akart tovább menni. Látszott rajta, hogy legszivesebben ledobta volna a gazdáját, s a gőzhengernek - ennek a rettenetes szörnyetegnek - hátat fordítva, haza szeretne vágatni.

De Laci erősen, kemény kézzel fogta a kantárt és egyáltalában nem volt hajlandó teljesíteni az Öreg Ur kívánságát.

Cilike rémülten kezdett sikoltozni.

- Szállj le, Laci, Laci, szállj le, - kiáltozott. - Gyere ülj ide hozzánk a kocsiba! Jaj Istenem mindjárt ledob az a ló!... Szállj le róla!...

Ilonka egy jót csipett a Cilike karján.

- Ne sivalkodj úgy fiam, azzal csak még jobban megijeszted azt a lovat! És csak nem képzeled, hogy Laci le fog szállani róla! Majd megfékezi, bizd csak rá!... Hajts on csak előre, kocsis.

A kocsis rásuhintott ostorával a lovakra, s tovább indultak, Laci meg az ágaskodó Öreg Ur elmaradtak.

Cilike igyekezett hősiesen viselkedni, mint az egy katona feleségéhez illik és nem sivalkodott többet, de azért aggódva nézegetett hátrafelé a szekérből.

Laci, az Öreg Ur és a gőzhenger egy kanyarulatnál eltűntek szemei elől és sokáig nem látott semmit.

Már éppen arra akarta kérni Ilonkát, hogy térjenek vissza, mikor egy újabb kanyarulatnál feltűnt a vágatva közeledő Öreg Ur s rajta a diadalmasan mosolygó Laci.

- Átkozott egy félénk, ideges állat, - nevetett Laci, - de azért mégis neki kellett engedelmessékedni, nem nekem!

- Na látod! - sugta Ilonka, s Cilike büszkén tekintett az ő délceg, bátor, erős urára, aki így katonaruhában, lóháton valahogy olyan egész másforma volt, mint a hajdani Kőváry Laci!

Megérkeztek Ujvidékre, ott megtudták, hogy Titelre a vonat csak délután indul. Így hát be mentek a városba egy kissé sétálni, körülnézni, aztán elmentek ebédelni egy vendéglőbe - a Fehér hattyúba - mindenütt tele volt katonákkal, katonatisztekkel - olyan volt az egész város, mint egy megszállott terület. Cilike már egészen kábult és fáradt volt, mire kiértek a vasúthoz.

Persze ismét vonatkésés volt, három óra helyett hétkor indult, s bizony már este tíz óra volt, mire megérkeztek Titelre, az állomásra. Onnan még körülbelül három kilométert kellett megtenni egy rázós kis bricskán, míg a városba beértek.

Hideg szél fujt a Tisza felől, az égen sűrű, nehéz hófelhők gyülekeztek. Hova lett a közeledő tavasz enyhe lehellete, amely a múlt héten már érezhető volt?... A távolból, a szekér zörgésén túl is hallható volt a Tisza erős zugása, morajlása, mintha haragosan adná tudtul mindenkinek, hogy újra tél van, zord, hideg tél, havas tél - a tavasz eltűnt - gyáván, félénken visszavonult, mielőtt átadta volna a sóvárgó embereknek az első hóvirágot, az első ibolyát...

A szállodában, ahol két szobát vettek ki, egyet maguknak, egyet Ilonkának, Cilike fázza, dideregve bujt be az ágyába.

- Ugy látszik, ez a cigányélet mégsem neked való asszonykám, - mondta Laci, - nagyon kifáraszt ez téged!

- Cigányélet... katonaélet... - felelt Cilike mosolyogva, - de egy kissé mégis elborult az arca.

Igen, hiszen nem így képzelték ők el egykor jövőendő életüket... A várakozás hosszú évei alatt milyen rózsás képeket festettek maguk elé csendes, nyugalmas, békés családi életről, otthon - kis szülővárosukba - édesapa és édesanya közelében... ugyanugy, mint ahogy ők éltek boldog egyetértésben...

És ahelyett, azonnal az esküvőjük után, mintha valami láthatatlan kéz egyszerre belemarkolt volna az életükbe, dobálja őket ide- oda - mint a vihar a lehulló faleveleket...

De most még legalább együtt vannak, de ha megint el kellene válni... Nem, erre Cilike nem is akart gondolni...

Másnap reggel Laci elindult kvártélyt keresni a századnak, a legénységnek, a tiszteknek, a legénység konyhájának, a tiszt étkezőnek, istállót a lovaknak - bizony egész nap el volt foglalva.

Ilonka és Cilike sétáltak, szórakoztak magukban, amennyire tudtak s estefelé Laci kissé fáradtan, de jókedvűen kereste fel őket a szálloda kávéházában, ahol éppen kávéztak.

- Van nagyszerű lakásunk, - ujságolta Laci, - voltam olyan önző s a legkényelmesebb lakást a magunk részére foglaltam le, egy fiatal házaspár egész ujonnan berendezett háromszobás lakását. A ház ura - egy elsőrendű női szabó - szintén bevonult, a felesége hazaköltözött a szüleihez, s az egész kényelmesen berendezett lakás üresen áll. Egyik szobában fognak lakni Ilonkáék, a másikban mi, s az ebédlő közös lesz!

A két fiatal asszony örömeiben hangosan ujjongott, s azonnal be akartak költözni új birodalmukba. Péter, a tisztiszolga, elszállította az összes podgyászokat s Cilike és Ilonka követték. Lacinak még dolga volt, nem mehetett velük.

A lakás csakugyan nagyon kedves volt. Három egész ujonnan, szépen bebutorozott szoba, a hálószoba cseresznyefából, nagy toletteasztal hármastükörrel; Ilonkának és Cilikének a futtaki és palánkai parasztszobák után valósággal tündérországnak tetszett.

Péttert elküldték, hogy szerezzen valahonnan fát és szenet, hogy befűthessenek, s ők aztán összeölelkezve, tánc lépésekben járták be a kis lakás minden zegét-zugát.

Az ebédlő mellett volt a szabó-műhely, de az be volt zárva, az udvar felől is; lehet, ennek a kulcsát magával vitte a gazdája.

- Te, milyen különös ez, - mondta Cilike elgondolkozva, - hogy mi most itt idegen embereknek a lakását így elfoglaljuk! Amit ők ilyen szépen berendeztek maguknak - abban most mi vagyunk az urak! Pedig ők bizonyára még arról sem álmodtak, hogy minket vendégül meghívjanak!

- Bizony ez elég különös, - felelt Ilonka, - de hát fiam ilyen különös dolog a háború! Megtörténhetik, hogy a mi lakásunkat is éppen így elfoglalják - és adjunk hálát az Istennek, ha csak a mi katonáink és nem az ellenség!

Brr! Erre Cilike nem is akart gondolni. Különben is az teljes lehetetlenség volna, képtelenség. Az országnak azon részében, ahol ők laktak, a hegyes-völgyes, erdős-bérces Erdélybe nem hatolhat be ellenség, nincs is honnan, merről.

Ilonka vállat vont.

- Na ne! Én nem bizom a mi oláh szomszédainkban! Tudod, nekem jó, mert hiszen mi az országnak éppen a másik szélén, Pozsony mellett lakunk, de nektek édes fiam - nektek még meggyűlhetik a bajotok a ti kedves szomszédokkal! Tudod mit, akkor csak egyenesen hozzám meneküljtek!

Ezen aztán jót nevettek mind a ketten s mivel közben teljesen besötétedett, fölgujtották a villanyt.

Vadonatúj csillár volt minden szobában négy-öt égővel. Cilike ki akarta tapasztalni, hogy melyik hogyan gyulad ki s elkezdte forgatni a falon alkalmazott kapcsolót.

Gyermekes öröme telt benne, hogyan gyuladnak ki s alusznak ki rögtön a villanykörték - egyszerre azonban, hiába forgatta - pattintotta - nem gyuladt ki többet egy sem.

Olyan sötétben maradtak, hogy az orruk hegyét sem látták.

Ijedten szaladtak át a másik, a harmadik szobába, próbálták az előszobában, a konyhában - sehol sem gyuladt ki többé a lámpa.

- Rövidzárlat! - jelentette ki Ilonka. - Valószínűleg; visszafelé fordítottad véletlenül a kapcsolót!

- Lehet! - szepegett Cilike, - de most aztán mit csinálunk!

- Elmegeyek és keresek valakit, aki megigazítja, - mondta Ilonka.

- De hát hova, merre mégysz el? Kit keresel meg? - ijedezett Cilike.

- Majd csak találok valakit, - nevetett Ilonka. – Lehet, hogy utközből találkozom Lacival vagy Péterrel, akkor aztán annál hamarabb kerítünk valakit. Te csak maradj itt szép nyugodtan.

Azzal a sötétben tapogatózva megkereste a kalapját és kabátját s bátran, nyugodtan ment ki az ismeretlen utcára. Cilike pedig ott maradt a sötétben és nem mert mozdulni a helyéről.

- Oh, bár én is inkább Ilonkával mentem volna, - sóhajtozott magában és határozottan kellemtelenül érezte magát egyedül, vaksötétségben, az idegen lakásban.

Ugy képzelte, hogy a tulajdonosok minden percben hazajöhetnek, s kérdőre vonhatják őt, hogy mit keres itt - még el is foghatnák, mint betörőt!

Ebben a percben tényleg valaki kinyitotta az előszoba ajtaját. Cilike rémülten sikoltott fel. Az üveglapon kívülről beszűrődő gyöngyvilágosságnál valami rettenetes, különös alak közeledett, valami púpos szörnyeteg. Most kinyílt a konyha ajtaja is s valami nagy zuhanás hallatszott, mintha valamit le dobtak volna...

Cilike az ijedtségtől megdermedve még mozdulni sem mert. Szent Isten, mi lesz most.

Ismét kinyílt a konyhaajtó... Erős, döngő lépések közeledtek... valaki tapogatózva kereste az ajtó kilincset...

Cilikének úgy vacogtak a fogai, hogy maga is meghallotta - de még most sem bírt megmozdulni, sem kiáltani - csak úgy derengett lelkében valami halvány reménység, hogy a sötétben talán nem fogja őt meglátni, észrevenni senki...

Most... most... halk dörmögés közt megtalálta a kilincset - kinyitotta az ajtót - s a sötét szobába bekiáltott egy mély, dörmögő hang.

- Jelentem alássan, hoztam egy zsák szenet. Melyik szobába fűtsek be?

- Maga az Péter? - nyögte Cilike - és most egyszerre nevetni kezdett vigan, jókedvűen, - Péter ugyan soha sem tudta meg, hogy mit nevetett akkor ott a sötétben egyedül a főhadnagyné önagysága!

- Fűtsön be mindegyik szobába, Péter!

- Halló! Halló! - hallatszott most az Ilonka hangja és már jöttek is, Ilonka és Laci és egy szerelő, akit szerencsésen sikerült valahonnan fölkeresni.

De bizony nem volt olyan könnyű dolog rendbehozni a vezetékét. Kiderült, hogy a biztosíték az üzlethelyiségben van, annak az ajtója pedig be volt zárva.

Nem volt egyéb hátra, föl kellett feszíteni az ebédlő felől az ajtót; akkor meg kiderült, hogy egy nagy kredenc van belülről az ajtó elé állítva, annak a polcai tele rakva edényekkel. Először le kellett szedni az összes edényeket, aztán eltolni a kredencet, csak úgy tudtak behatolni a műhelybe. Ott aztán a szerelő hamarosan kijavította a hibát, s akkor a kredencet újra visszatolták, az edényeket úgy ahogy lehetett, helyrerakták, s az ajtót megint bezárták.

A három férfi, Laci, Péter és a szerelő egészen beleizzadtak ebbe a munkába, Ilonka pedig azt mondta Cilikének:

- Tulajdonképpen ennek az egész mulatságnak a költségeit te kellene, hogy megfizessed!

- Eléggé megfizettem én az előbbi ijedtségemmel, - gondolta magában Cilike, de bölcsen hallgatott erről és előkelő mozdulattal kivette zsebéből a pénztárcáját.

- Összes vagyonomat odaadom, - mondta nagylelkűen.

Ilonka kinyitotta a pénztárcát. Üres volt teljesen, - mint a Cilike pénztárcája rendesen.

XV.

Ismét bucsuzni kell.

Hat napig maradt Titelben a század, s hat napig éltek Cilikéék olyan vidám, kellemes életet, mintha nem is volna háboru a világon.

A szabó lakásában egész otthonosan berendezkedtek. Az egyik szobában laktak Cilike és Laci, a másikban Ilonka és Kázmér; középen az ebédlő közös volt.

Ilonka és Cilike egész rendes háztartást vezettek, főztek is otthon, mert nem akartak a tisztítkezőbe járni, nehogy az öreg ezredes szeme elé kerüljenek.

De később aztán megtudták, hogy az ezredes ur már nem veszi olyan szigoruan a dolgot, más tiszteknek is itt van még a felesége, s az ezredes ur egyik szemét behunyja, hogy ne vegye észre.

Igy aztán lassanként neki bátorodtak, azazhogy csak Cilike, mert hiszen Ilonka azelőtt sem félt, sem az ezredestől, sem mástól, senkitől.

Ciliké félénk, hamar csüggedő természetére nagyon jó befolyással volt az Ilonka erélyes, energikus, határozott természete. Ha Cilike szomorkodni akart amiatt, hogy egész bizonyosan nemsokára itt lesz a válás ideje, Ilonka egy tréfával elütötte a dolgot, vagy pedig megszidta Cilikét s egész komolyan elmagyarázta neki, hogy sohasem szabad előre szomorkodni valami fölött. Éppen elég idő van a búslakodásra akkor, mikor már a szomoru eset bekövetkezett.

- Nézd, édes fiam, ha mindig előre búsulunk, hát akkor sohasem marad időnk az öröme. Pedig az örömet nem szabad elriasztani magunktól, azt meg kell fogni és erősen tartani; különben örökre elrepül tőlünk!

Cilike mosolygott.

- Hol tanultad te ezeket a bölcsességeket?

- Valakitől, aki téged is megtaníthat arra, hogyan kell boldognak lenni...

- Hát a boldogságot is lehet tanulni?...

- Természetesen. Az egy külön nagy tudomány, s erre főleg most nagy szükségünk van, nekünk asszonyoknak, leányoknak. Nekünk most minden baj, megpróbáltatás, gyász és szomorúság között is meg kell őriznünk a lelkünk harmóniáját s éppen olyan erősnek kell lennünk az étellel szemben, mint a férjeinknek a háboru ezer viszontagságával, nélkülözésével és szenvedésével szemben.

Cilikének már tele volt a szeme könnyel.

- Oh Ilonka, én azt nem bírom ki... Ha elgondolom, hogy Lacinak megint el kell majd menni, oda, a borzalmas harctérre...

- Ne arra gondolj, hogy el kell mennie, Cilikém, hanem arra, hogy vissza fog jönni - vissza *kell* jönnie, épen, egészségesen, sértetlenül... Nem szabad mindig a rosszat földidézni. hanem ellenkezőleg: a jót kell kívánni, akarni, minden erőnkkel, minden hitünkkel magunkhoz kényszeríteni. Csakis így boldogulhatunk az életben és lehet kilátásunk arra, hogy boldogok is leszünk.

Látva, hogy Cilike még mindig búsan csüggeszti le a fejét, fölkel, s egy fiókból egy kis, kék vászonkötésű könyvet vett elő.

- Nézd, Cilikém, - mondta Ilonka nála szokatlan komolysággal, - itt van az én tanítómesterem, s ettől tanulhatod te is meg, hogyan kell boldognak lenni, hogyan kell a boldogságot keresni és megtalálni. Az élet minden körülményei között.

Cilike gépiesen nyult a könyv után.

Ruskin, a nagy angol filozófus és műtörténész egyik kötete volt. A könyvön látszott, hogy sokat forgatták és olvasták. Az egyik lapon néhány sor kék ceruzával volt aláhuzva:

«Minden igazi gyönyörűség, ami az ember lelkében megszülethetik, már a teremtés kezdetén megszülethetett az első ember lelkében is.

A természet fenséges csendjében figyelni a fű növést, a virág fészését, vagy reménnyel eltelve művelni egy talpalatnyi termőföldet, vagy csak ülni a fák árnyékában és pihenni, elmélkedni, imádkozni, remélni vagy szeretni... egyszerű, kedves dolgok, amik a világ kezdete óta boldogságot varázsoltak bele az ember szívébe.

Ezek mindig, mindenütt megvoltak és ma is mindenki ingyen merithet belőlük annyi boldogságot, amennyit a lelke befogadni képes.»

Cilike elgondolkozva nézett Ilonka szokatlanul komoly arcába.

- Én ezt nem értem egészen, - mondta aztán halkán. - Én a boldogságot nem tudom másképp elképzelni, mintha mindig együtt lehetünk azzal, akit szeretünk. Nála nélkül, rajta kívül nincs semmi... semmi...

- A boldogság mindig bennünk van, fiam, - felelt Ilonka, - idővel majd meg fogod érteni te is. Ezt a könyvet neked adom. Olvasgass benne, meglásd, minél többet olvasod, annál közelebb jön hozzád egy olyan világ, amelyre eddig nem is gondoltál.

A komoly beszélgetésnek a két férj, Kázmér és Laci hazaérkezése vetett véget. Olyan vigan, lármásan, jókedvűen csörtettek be, mintha valami különösen jó hírt hoztak volna.

- Asszonykák, - kiáltották vidáman, - alighanem holnap utazni fogtok! Pepi hallott valamit félfüllel - ő ujságot titokban!

- Hát hova fogunk menni? - rebegte Cilike elsápadva.

- Most egyelőre a moziba megyünk, - nevetett Laci hangosan, jókedvűen, hogy eloszlassa Cilike félelmét. - Gyorsan, öltözzetek és induljunk. Azután majd meglátjuk mi lesz. Valószínűleg hazamentek, asszonykám!

- Nem, nem, - kapaszkodott Cilike a Laci karjába, - nálad nélkül nem!

E percben kopogtattak az ajtón s bejött, illetőleg besántikált Pepi urfi.

- Nos, mi ujság? - Mi ujság? - ostromolták meg azonnal Ilonka és Cilike.

- Azt hiszem, jó lesz készülődni, - mondotta Pepi urfi, - a század rövidesen indul innen. De azt csak a legnagyobb titokban mondom, nehogy továbbadják.

- Hova gondol, Józsi! Mi tudunk titkot tartani! De hát hova fognak menni, azt szeretném tudni? - faggatta Cilike.

- A harctérre, - akarta mondani Józsi, de még idejekorán visszaszívta. - Azt - azt még nem tudom. Ezt már igazán titokban tartják.

- Nos hát akkor ne beszéljünk többet róla, - indítványozta Ilonka. - Ha el kell menni innen, utánatok megyünk - amíg csak lehet. Ha pedig már nem lehet, hát akkor... akkor szépen haza megyünk. Most pedig: indulás! Direkció: Tündér mozgósínház!

Vidáman, jókedvűen indult utnak a kis társaság. Az uton a férfiak kissé hátramaradtak s valamit beszéltek egymásközt.

- Igen, igen, bizhattok bennem, - mormogta halkán Pepi urfi, - majd én elintézek mindent; elkísérem őket.

A moziban nagyon jól mulattak. Valami vig bolondságot adtak, Cilike annyit nevetett, hogy még a könnyei is potyogtak belé. Aztán hazamentek, otthon megvacsoráztak, Pepi urfi is velök maradt, olyan jókedvű volt, egyik viccet a másik után mondta; boldog volt, úgy örült annak, hogy most kapott két hónapi szabadságot, haza fog utazni a feleségéhez és a kis fiához, akit még nem is látott, hiszen azalatt született, amíg ő a harctéren volt!

Olyan jól elbeszélgettek, elmulattak, hogy Cilike, mire lefekvésre került a sor, majdnem teljesen elfelejtette, hogy a válás talán már nagyon is közel van.

Éjfél után három órakor egyszerre csak valami nagy zajra, lármára riadt föl Cilike.

Künt az utcán erős lépések dobbanása, futkározás, trombita harsogás, bent a lakásban ajtócsapkodás, jövés-menés zaja. Laci készen felöltözve éppen a kardját csatolta fel.

- Próba-alarm, asszonykám, - nyugtatta meg Cilikét, aki ijedten ült föl ágyában. - Csak aludj nyugodtan tovább. Legkésőbb egy óra múlva itthon vagyok.

Azzal már szaladt is, Cilike pedig álmosan, fázva, dideregve bujt vissza az ágyba s nyomban el is aludt, olyan mélyen, hogy csak arra ébredt föl, mikor Ilonka rázni, költögetni kezdte.

- Ébredj, fiam, ébredj! Hét órakor indul a század! Már fél hét van!

Cilike esze nélkül ugrott ki az ágyból és sietve kapkodta magára a ruháit.

- És hova megyünk? - kérdezte dideregve.

- Mi egyelőre sehova. Itt maradunk és várunk, míg Laciék sürgönyöznek, hogy mehetünk-e utánuk?

- Nem, én nem várok. Én megyek azonnal, - kiáltott Cilike. - Hiszen eddig sem vártunk, hanem mentünk mindjárt velök.

- Most nem lehet, - felelt Ilonka s egy árnyalattal, mintha elkomolyodott volna az arca.

De Cilike nem is figyelt rá. Gyorsan felöltözött és kiszaladt az utcára.

A század már sorakozott a piactéren, s hátrább az utcákon a trén vonult föl; a Tragtierék - kicsi hegyilovak - zsákokkal, különféle podgyással megterhelve, mellettük a Tragtier-führerek - torzonborz bosnyák alakok, tizenöt éves fiutól kezdve hatvan éves öreg emberig - azután a trénszekerek, azokat is bosnyák gyerekek vagy öreg emberek hajtották. Lárma, kiáltozás, ostorpattogás, káromkodás, szitkozódás töltötte be a levegőt.

Cilike egyszerre úgy belekerült ebbe a kavardásba, hogy még a szeme is elkáprázott bele. Nem tudott se jobbra, se balra kitérni, a bosnyákok dühösen kiabáltak reá, a lovak majd eltaposták, a szekérrudak majd elütötték, hol előreugrott, hol hátrafutott, ha jobbra akart kitérni, balról ütközött egy lóba, ha balra akart kitérni, jobbról taszította oldalba egy bosnyák suhanc.

Szegény Cilike olyan kétségbeesett táncot járt ott az utca közepén, hogy ha valaki meglátja, lehetetlen lett volna nevetés nélkül megállni.

Utoljára is nem maradt egyéb hátra, sorba kellett állania s haladni az utirányban, együtt a szekerekkel, a lovakkal, a kocsisokkal, a bosnyák katonákkal.

Hát ez rettenetes volt. Cilike csak úgy támolygott és szédelgett, a könnyei sűrűn hullottak a szeméből, s a könnyfátyolon át folyton nézegetett jobbra-balra, hol találhatna egy kis rést, ahol ki tudna ugrani.

- Halló, megállj! - kiáltott egyszerre egy harsány hang és valaki egy kis ostorral ráütött az egyik lóra, hogy az egy pillanatra megtorpant. Erre egy kis rés támadt, a résen benyult egy izmos, erős kis fehér kéz, s egy pillanat alatt kipenderítette Cilikét a járda szélére.

Ilonka volt, aki az ablakból meglátta, hogy Cilike milyen akaratlan táncot lejt a lovak és szekerek között, s utána futva, egy erélyes, ügyes mozdulattal kipenderítette őt onnan.

Cilike szédülve, félfájulva esett az Ilonka karjai közé, s meg akarta magyarázni, hogy került ő oda. De Ilonka nem sok időt hagyott neki a magyarázkodásra, hanem sietve húzta magával.

- Gyorsan, siessünk haza. Laci és Kázmér már utra készen vannak. Bucsuzzunk el hamar tőlük!

Ami ezután következett, az minden oly gyorsan pergett le, mint egy film.

Laci és Kázmér már az ajtóban álltak, teljes felszereléssel, útra készen, sebtében megölelték, megcsókolták az asszonyaikat, s aztán már indultak is, futólépésben.

- Holnap sürgönyözzünk nektek, - kiáltott még vissza Laci - s aztán eltűnt az utca kanyarulatánál.

A trombitaszó, dobpergés, szekérsörgés, lábdobogás, ostorpattogás, zaj, lárma, kiabálás még jó ideig hallatszott.

A két fiatal asszony ott állt a kapuban, szó nélkül, könny nélkül és némán néztek ki a havas, hideg, ködös, sáros utcára, a menetelő katonákra, erős, borzas, kis hegyi lovakra, nagy vászonernyős szekerek után... Cilike úgy érezte, mintha egy álomkép vonulna el előtte, - s neki csak meg kellene dörzsölni a szemét és rögtön fel fog ébredni - napsugaras, meleg, virágillatos tavaszi reggelre...

XVI.

Visszaemlékezések.

Elhalt a távolban az utolsó trombitaszó, elhangzott az utolsó ostorpattogás. A köves, havas, sikos uton rég eldöcögött az utolsó trénszekér is. A két fiatal asszony még mindig ott állt a kapuban és nézett bele a ködös, sötét, komor téli virradásba.

- Hát elmentek!... - szólalt meg végre Ilonka halkán.

Cilike csak a fejével bólintott. Igen... Elmentek...

- Hideg van, menjünk be, - szólalt meg újra Ilonka, s megfogva Cilike kezét, előre ment.

Cilike engedelmesen követte; nem sirt, nem zokogott, nem szólt egy szót sem, csak nagyon sápadt volt.

Ugy érezte, hogy ez a második elválás, amely olyan hirtelen, váratlan, minden előkészület, minden bucsuzkodás nélkül szakadt reá, talán még sokkal, sokkal gyötrelmesebb, fájóbb mint az első volt, midőn nászutjokról hazatérve kellett elválniok. Akkor még nem tudták tulajdonképpen, hogy mi lesz? Akkor még azt hitték, azt remélték, hogy néhány hét alatt, egy-két hónap alatt vége lesz az egész háborúnak. De most már előttük állt a maga gigászi nagyságában és vérfagyasztó rémségeivel kibontakozva a borzalmas világháborúvá kifejlődött egész rettenetes mérkőzés, amelynek beláthatatlan volt a vége...

- Nem akarsz lefeküdni? - kérdezte Ilonka, aggódva nézve Cilike sápadt kis arcát. Az ő szive is nehéz volt, nagyon nehéz, de ő sokkal erősebb volt, mint Cilike, őt nem verte oly hamar le a bánat.

- Nem fekszem le, - intett Cilike, - úgy sem tudnék aludni.

- Pedig még olyan korán van. Mit is fogunk csinálni egész nap?

A két asszony vigasztalanul nézett szét az üres lakásban. Ugy tetszett nekik, mintha mindent elvittek volna belőle s csak a puszta falak meredeznének reájuk. Mintha nem is ugyanazok a szobák lennének, ahova alig egy héttel ezelőtt olyan vigan költöztek be mind a négyen.

Cilike nem felelt semmit, csak nézett a levegőbe, az ablak felé, arrafelé, amerre Laci eltávozott.

- Azt hiszem, most legjobb lenne, ha kitakarítanánk a szobákat, - kezdte újból Ilonka, csak hogy kissé elvonja Cilike gondolatait. - Hiszen most már nincsen itt Péter, a szobaleányunk és János, a szakácsnék, most már mindent magunknak kell elvégezni. És Cilike, édes fiam, ne nézz olyan borzasztó szomoruan, én azt nem bírom el, és ne légy olyan sápadt - Cilike, inkább sírjál...

- Nem tudok sírni, - felelt Cilike halkán és szomoruan, csüggedten nézett rá Ilonkára..

És akkor látta, hogy az Ilonka mindig nevető, ragyogó, fekete szeme tele van könnyel s a könnyek, mint fényes gyöngyszemek peregnek le arcán végig. Ilonka sirt...

És ekkor Cilike egyszerre úgy érezte, mintha az a kéz, mely eddig a torkát szorongatta s nem engedte, hogy a könnyek feltörjenek szivéből, most egyszerre elbocsátaná. Már nem érezte azt a rettenetes nyomást, szoritást többet, a könnyek előretörték szivéből, s a két fiatal asszony egymásra borulva sokáig, sokáig sirt, zokogott együtt.

Ilonka tért magához hamarább. Letörülte könnyeit s aztán megsimogatta Cilike arcát.

- Most már elég volt, fiam. Ne sírjunk többet. Lássunk munkához. Nézz körül, milyen rendetlenek a szobák. Ha valaki jönni találna, szépet gondolhatna felőlünk!

- Ugyan ki jönne ide hozzánk! Hiszen nincs itt senki ismerősünk!

- Ki jöhetne? Hát ha más nem, a sürgönykihordó, aki hozza majd a sürgönyt a férjeinktől.

Cilike egyszerre talpra ugrott.

- Igaz! - kiáltott lázas izgalommal. - Hiszen megigérték, hogy sürgönyözni fognak, hogy mehetünk-e utánok! Hát csak gyorsan rendezzünk el mindent és csomagoljunk is be, hogy teljesen utra készen álljunk.

Egy-kettőre megvetették az ágyakat s kitakarították, rendbehozták a szobákat.

- Most be is kellene fűteni, de nincs benn fa, - mondta Ilonka. - Gyerünk ki az udvarra, hozzunk be a fűszekélyből néhány hasáb fát.

Ki akartak menni a konyhaajtón, de nem tudták kinyitni. Be volt fagyva. Ma reggel senki sem söpörte el a havat az udvaron, ami az éjjel hullott, s az ajtó előtt vastag kéregben fagyott oda.

- Na, ez szép dolog! - mondta Cilike. - Most mit fogunk csinálni?

- Föl fogjuk vágni a jeget, - nevetett Ilonka.

Azzal előkeresett egy baltát, Cilikének kezébe nyomott egy seprőt, kimászott a konyhaablakon, Cilike követte, s aztán egyesült erővel fölvágták és elsöpörték a jeget és a havat az ajtó elől és az udvarról.

A fűszekárában szerencsére még találtak néhány darab fát, a konyhában meg szenet, befűtöttek. Mindezzel jól eltelt az idő, még mulatságos is volt, hogy a főhadnagyné, meg a kapitányné önagyságaék hogy vágják a jeget, söprik az udvart és fűtenek be a kályhába!

- Na, most főzzünk valamit ebédre! - indítványozta Ilonka.

- Nem, - rázta meg a fejét Cilike. Egyszerre eszébe jutott, milyen örömmel süttöttek-főztek az uraiknak hat napon keresztül, mennyi vidám tréfa, bohókás epizód pergett le közben - és Laci milyen jóízűen evett mindig a kis felesége főztjéből, mennyire dicsérte, ha valami jó volt, s milyen elnéző volt, ha valami nem sikerült... Nem, nem... most nem volna képes odaállani a tűzhelyhez és főzni, tudva azt, hogy Laci nem jön haza és nem fog enni belőle.

Ilonka egyszerre megértette Cilikét. Ő maga is ilyesmit gondolhatott, mert azt mondta:

- Különbén igazán felesleges is, hogy fárasszuk magunkat a főzéssel. Van annyi mindenféle hideg dolgunk, maradék peccsenye, tészta, majd abból megebédelünk.

Fürgén megterítette az asztalt, előszedett mindent s aztán ünnepélyesen karját nyujtva Cilikének, az asztalhoz vezette őt.

Hát sokat nem pusztítottak az ételből, az bizonyos. Alig bírtak egy-egy falatot lenyelni; egymást biztatták és kínálgatták, de hiába. Szomorú ebéd volt bizony ez, s csak azon vették észre magukat, hogy megint ott ülnek a pamlagon egymás nyakába borulva s keservesen sirnak...

E pillanatban kopogtattak az ajtón.

- Ki lehet az? - ugrottak fel egyszerre mind a ketten.

- Talán a sürgönyhordó?...

- Talán Laci? - kiáltott Cilike, hirtelen olyasmit képzelve, hogy Laci talán ott hagyta a katonaságot, az egész háborút, megfordult és szépen hazajött.

Rohant az ajtó felé, amely e percben kinyílt és besántikált Pepi urfi, akinek Cilike majd hogy a nyakába nem esett.

- Ni, ni, Józsi, maga itt van! - örvendezett Ilonka s Cilike is - bár egy kissé csalódott, savanyu arccal. - Hát maga nem ment el?

- Nem, én nem mentem a századdal. Ma kezdem meg a szabadságomat és most megvárom magukat és majd együtt utazunk el.

- Mit gondol, mikor kaphatunk mi sürgönnyt? - kérdezte Cilike.

- Holnap reggel előtt semmiesetre sem. Ma estére érnek Zsablyára, csakis onnan sürgönyözhetnek, s ez legjobb esetben holnap tíz óra felé lehet itt.

- Hát Zsablyára mentek? - kérdezte Cilike.

- Igen, most már megmondhatom. Az az első állomás. Onnan aztán megint tovább mennek.

- De hiszen Zsablya fölfelé van, - csodálkozott Cilike, aki azt hitte, hogy megint lefelé, Szerbia ellen fognak vonulni. - Oh, ez úgy látszik, jó jel. Talán nemsokára vége is lesz a háborúnak! Megegyeznek, békét kötnek!...

- Valószínűleg így lesz, - bólintott Józsi. Ő már tudta, hogy a század Galiciába indult, az oroszok ellen, akik rettenetes túlerővel állottak már a határon. De minek azt előre megmondani az asszonyoknak. Majd ugyanis megtudják elég korán... - De most menjünk az Etappenstation-Kommandóhoz, megvizsgáltatni az igazolványaikat, hogy rendben vannak-e, különben nem utazhatunk tovább. Meg orvosi bizonylat is kell, hogy nem kolerásak-e?

- Brr! - rémüldözött Cilike. - Az ilyesmire még rágondolni is borzasztó! De milyen jó, hogy maga itt van, Józsi, nekünk nem is jutott volna eszünkbe, hogy efélére is szükség van!

Elmentek együtt az Etappenstation-Kommandóhoz, ott Józsi elintézte mindent, láttamoztatta az igazolványokat. Cilike és Ilonka azalatt künn várakoztak a folyosón.

Azután az orvoshoz is be kellett menni az orvosi bizonylatért.

- Csak menjen oda is maga be egyedül, Józsi, mi itt megvárjuk, - mondta Cilike.

Józsi elnevette magát.

- De hiszen nem engem kell megvizsgálni, hanem magukat!

Cilike kissé savanyu arcot vágott, de nem volt más hátra, bementek.

A pipafüstös, rossz levegőjű kis szobában ott volt az öreg katonaoorvos néhány marodi-vizitre jelentkezett katona. Az öreg doktor pattogott, kiabált valamiért, Cilike és Ilonka feszengve, szorongva néztek körül. Mi lesz itt most?

Józsi szalutált, elmondta a doktornak, mi járatban vannak, - s bizony Cilikének lett igaza, akár künn is maradhattak volna, rájuk se nézett a doktor, mialatt kiállította a hivatalos bizonylatot:

«Ärztlich untersucht und für gesund befunden.»

Ezzel aztán a hivatalos rész rendben is volt, utazhattak volna. Józsi nagyon szerette volna megmondani nekik, hogy utazzanak el már holnap reggel, ne várjanak tovább, - hiszen nincs mire, - és egy egész napot veszítenek azzal, ha arra a sürgönyre várnak. Ő pedig már úgy, de úgy szeretett volna menni, repülni... haza...

De hát nem szólt, nem szólhatott.

Hadd reménykedjenek még az asszonyok.

Egyideig még sétálgattak az utcán, aztán hazamentek.

Most még barátságatlanabb volt otthon, mint délelőtt. A kályhákban kialudt a tűz, a szobák kihültek, az egész házban nem volt kettőjükön kívül egy lélek sem.

Most már nem is gyújtották meg a tüzet, csak az egyik szobában, oda behúzódtak, fölkuporodtak a diván sarkába, mint két árva kis veréb.

- Hidd meg, Cilikém, - fakadt ki Ilonka, - nem bánám, ha már inkább hazamennénk! Rettenetes ez a tétlen várakozás itt, ebben az idegen városban!

Cilike is ugyanazt gondolta magában. Eszébe jutottak szülői, kiket már oly régóta nem látott. Ella és a gyerekei és a két öccse, Palkó meg Gyuri, akik - jó Isten - nemsokára szintén sorozás alá kerülnek!...

Ha már Lacihoz nem mehet, legjobb volna minél előbb otthon lenni!

Ilonka és Cilike észre sem vették, bizonyára meg se tudták volna magyarázni maguknak, hogy ezen az estén, amikor olyan szomorúan és elhagyatottan ültek együtt, nem a jövőről beszélgettek, amely olyan szürke ködbe borult előttük, hanem a multról, boldog gyermekségükről, vidám leánykorukról, a kedves leányapjásokról, akik már szintén mindnyájan asszonyok...

- Sajnálom, hogy a Kende Ilus esküvőjén nem lehettem ott, - mondta Ilonka.

- Bizony, az olyan hadiesküvő volt, mint annak a rendje, - mosolygott Cilike. - Csathó Bandi két heti szabadságot kapott, lejött, megkérte Ilust, s kérte, hogy azonnal tartsák meg az esküvőt. A néni előbb nem akarta, de a gyerekek nem hagytak neki békét, addig könyörögtek, amíg beleegyezett. Ekkor Bandi elszaladt, hogy mindent elrendezzen, elintézzon az anya-

könyvvezetőnél, a fölmentést a kihirdetés alól stb. Ilus pedig fölvette a táncvizsgai fehér ruháját, de azt úgy kinőtte, olyan szűk és rövid volt, hogy nem fért bele. Ekkor átszaladt hozzám és tőlem kért kölcsön egy fehér ruhát, akkor tudtuk meg, hogy egy óra múlva lesz az esküvője. A déli vonattal már el is utaztak, a néni kétségbe volt esve, hogy Ilusnak nincs semmi stafirungja, de ők azt mondták, hogy majd utólag is el lehet mindent készíteni - és most Bécsben vannak, Csathó Bandit az Arsenalhoz osztották be - és valószínűleg ott is maradnak a háboru végéig. Boldog Ilus!... - sóhajtott Cilike, - úgy örülök, hogy legalább ő nyugodt, nem kell reszketnie, aggódnia mindennap az ura életéért!

- Hát a Gyárfás leányok? - kérdezte Ilonka.

- Gizi a Domonyi Géza menyasszonya, ők várják a háboru végét, akkor tartják meg az esküvőt. Erzsike, mint tudod, a Józsi felesége, van már egy drága, aranyos kis fiacskája is. Most mióta a háboru kitört, ő is Bécsben lakik az anyósánál, az öreg bárónénál. Jaj, emlékszel, mennyit neveltünk mindig rajta, mikor jött hozzánk látogatóba és olyan furcsán beszélt!

- Igen, igen, emlékszem, - nevetett Ilonka, - és emlékszem a ti első találkozástokra is, mikor legelőször jött hozzátok és te az ablakon kiugrottál az udvarra és majdnem a nyakába estél!

- Emlékszem, - nevetett Cilike, - és emlékszel, milyen kövér volt akkor Józsi, mindig Pepi urfinak szólítottuk, olyan pufók, vörösarcu kis kadett volt!

- És erőnek erejével udvarolni akart neked, és te majdnem sirtál, annyit bosszantottak mindig az öcséid veled!

- Igen, emlékszem! És egyszer tánc közben végig vágódott velem a parketten, egyszer meg, mikor tűz volt Somkuton, ijedtében engem is nyakon öntött egy vödör vízzel!

- Ez is a te viszontagságaid hosszú sorozatához tartozott, - nevetett Ilonka, - oh, mennyi baleset is ért téged, Cilike!...

- De mindannak most már vége, - sóhajtott Cilike, - akkor még gyerek voltam, szeles, bohó, süldő kis lány. Most már az élet igen komolyan kezd velem bánni... most már, azt hiszem, úgy érzem, csak szomorúság vár rám...

Elhallgattak egy pillanatig mind a ketten, s Cilike nagyon komolyan nézett maga elé és tényleg tökéletesen megfélemedezett arról, hogy alig néhány hónapja annak, mikor nászutazás közben lemaradt a vonatról, meg Velencében a gondola helyett a vízbe lépett bele, a hajón árvizet rendezett, s Palánkán az öreg ezredes ur fejére ejtette az ablakból a könyvet...

- Cilike fiam, - szólalt meg aztán Ilonka, - ne beszélj így. Mondtam már neked a minap, hogy a szomorúságot nem szabad magunkhoz idézni. Maradj te csak olyan, amilyen eddig voltál, s inkább érjen még száz meg száz vidám kis baleset, semhogy ilyen csüggedten és szomorúan nézz magad elé!

- Oh, mennyire szeretnék én is megint vidám lenni! - sóhajtott Cilike és arra gondolt: bárcsak már holnap lenne és megérkezne a Laci sürgőnye, amelyben tudatja, hogy mehet utána!

XVII. **Cilike kocsit fogad.**

Másnap már korán, még tíz óra előtt eljött Józsi. Hívta az asszonyokat sétálni, de sem Ilonka, sem Cilike nem akartak menni.

- Várjuk a sürgőnyt, - mondták, - addig nem mozdulunk hazulról.

- Nézzük meg a postán, - indítványozta Józsi, - úgy sokkal hamarább megkapjuk, mintha a ki-hordót várjuk.

Ezt persze belátták Cilike is Ilonka is, hamar felöltöztek s elmentek Józsival együtt a postára.

Józsi ott is mindenkivel ismerős volt, bement a hivatalos helyiségbe, Cilikék addig kint vártak. Alig telt bele néhány perc, már jött is vissza Józsi, kezében a sürgönnyel.

Csak annyi volt benne:

«Menjetez haza. Mi tovább megyünk. Laci, Kázmér.»

Cilike és Ilonka sápadtan, szomoruan néztek egymásra. Józsi vigasztalólag szólt:

- Most már nincs más hátra, mint szépen összecsomagolni s holnap reggel fél nyolckor indulunk. Nekem most dolgom van, délben majd felnézek magukhoz, s aztán együtt megyünk el ebédelni valamerre. Na ne búsuljanak, meglássák pár hónap mulva megint együtt leszünk mindnyájan!

Búsan ballagtak haza az asszonyok s most már nem volt egyéb dolguk, mint összecsomagolni minden holmijukat s várni a holnap reggeli indulást.

- Kocsit is kellene fogadni, - jutott egyszerre eszébe Ilonkának, - az állomás messze van, s ezt a sok podgyászt nem tudjuk másképp kivinni.

- Majd én keresek egyet, - ajánlkozott Cilike, - itt túl, a második sarkon tudom, hogy vannak szekeresek.

Azzal már el is indult; de a kocsi-fogadás nem ment oly könnyen, mint gondolta. Állt ott ugyan a sarkon egy pár hatalmas, marcona külsejű parasztember, de mikor Cilike megszólította őket, szerbül feleltek és igen görbén néztek reá. Látszott rajtuk, hogy szerb létükre nem nagyon örülnek a magyar beszédnek.

Végre az egyik úgy ahogy szóba állt Cilikével s megérttette vele, hogy ott lent a harmadik utcában van egy kocsis, beszéljen azzal.

Cilike sietett oda, csakugyan meg is találta a kocsist; az hajlandó volt elfogadni a fuvart, s megígérte, hogy másnap reggel hét órakor ott lesz a ház előtt. Cilike adott neki két korona előpénzt, s aztán sietett vissza.

Az egyik utcában összetalálkozott Józsival, aki csodálkozva kérdezte:

- Hát maga hol jár itt, Cilike?

- Kocsit fogadtam holnap reggelre, hogy kivigyen minket az állomáshoz.

- Én is éppen azt keresek, - mondta Józsi, - minek fáradozott maga, Cilike! Hiszen csak képzelhették, hogy majd én gondoskodom mindenről.

- Hiszen az mindegy, - mosolygott Cilike, - most már aztán mi visszük ki magát a mi kocsin-kon. Reggel hétre legyen készen!

- Pontos leszek, mint egy katona, - mondta Józsi. - És félegykor ott leszek maguknál, s el-megyünk a Pannónia-szállóba ebédelni.

- Nem, köszönöm, ne fáradjon, - intett Cilike, - azt határoztuk Ilonkával, hogy nem megyünk sehova. Nincs kedvünk hozzá! Majd otthon eszünk valamit.

Józsi csak a fejét csóválta. Hát igazán már ideje, hogy hazautazzon ez a szegény két asszony-ka! Még búskomorságba esnének, ha sokáig kellene itt vesztegelniök! Ha már ebédelni sem akarnak!...

Délután megint elment és meglátogatta őket. Éppen jókor érkezett. Cilike egy koffer tetején ült, amelyet Ilonka teljes erejéből igyekezett bezárni, de sehogysem sikerült - de Józsi segítségével azonnal megvolt.

- Milyen jó, hogy maga itt van, Józsi, - hálálkodott Cilike. - Milyen elhagyatottak volnánk maga nélkül!

- Vallja be, hogy miattunk maradt itt, - nézett Ilonka fürkészve a szemébe, - ha mi nem volnánk itt, maga azóta már Erzsikénél lenne!

- Csak ne legyenek olyan hiúk és elbizakodottak, - nevetett Józsi, - nekem anélkül is itt kellett volna maradnom, mert hivatalos dolgom van még. Az Etappen-Komandótól kell még egy nagyobb összeget ma átvegyek, s holnap reggel Ujvidékre bevinni. Az is lehet, hogy onnan azután maguknak egyedül kell tovább utazniok, mert nekem még egy-két napig ott kell maradnom.

Ezt ugyan nem nagyon hitték el sem Ilonka, sem Cilike, de Józsi váltig erősítette, s aztán hamarosan el is búcsuzott tőlük, hogy elintézzé dolgait.

- A viszontlátásra, - mondta Cilike, - és azután ne felejtse el, mi holnap reggel hét órakor ott leszünk a kocsival a maga lakása előtt!

- Igen, igen, - nevetett Józsi, - most maga lesz a gavallér, Cilike.

Amint beesteledett, a két asszony készült lefeküdni, hogy annál hamarabb elteljék az este.

Lámpát se gyújtottak, a tűz se égett már, szomorú, hideg, sötét este volt, olyan elhagyatva érezték magukat, hogy még az erős lelkű Ilonka is mindegyre felsóhajtott:

- Csak már innen el tudjunk jutni! Igérem, hogy soha többet nem jövök Titelre.

Egyszerre valaki megdöngette az utca-ajtót.

A két asszony megrezzenve nézett össze.

- Be van-e zárva a kapu? - kérdezte reszketve Cilike.

- Nem tudom, - felelt Ilonka, - én nem zártam be. Nem is gondoltam rá! De azért nem kell megijedni. Tolvaj, rabló nem döngeti így meg a kaput!

E percben már ki is nyílt az utca-ajtó és zajos, döngő léptek kopogtak végig az udvaron. A sötétben valaki tapogatózva kereste az előszoba ajtaját, a kilincset is végig surolta, kaparta a falat. Látszott, hogy valaki idegen, nem ismeri itt a járást, s hangosan dörmögött, morgott, mert nem tudja, hogy merre menjen.

- Én kinyitom az ajtót, - mondta Ilonka.

- Az Istenért, ne tedd, - rémüldözött Cilike, - hátha valami rablógyilkos!...

- Oh te kis gyáva! - nevetett Ilonka, - na, csak gyere, nézzünk a szemébe a rablógyilkos urnak.

Azzal fölcsavarta a villanylámpát, kiment az előszobába s kizárta az ajtót.

Egy katona állt ott, kezében egy nagy letakart tálcát tartott, s amint meglátta Ilonkát, haptákba vágta magát és szabályszerűen tisztelgett.

- Jelentem alássan, a főhadnagy ur küldi ezt a kis elemőzsiát, tessék megvacsorázni belőle.

Ilonka elnevette magát.

- Kerüljön beljebb, - mondta a katonának, s aztán odatétette a tálcát Cilike elé az asztalra.

- No látod, - sugta neki, - ilyenek a rablógyilkosok! Hoznak pompás vacsorát nekünk!

Volt ott a tálcán mindenféle jó, hideg sült, szalámi, sonka, vaj, tojás, két doboz szardínia, sajt, torta, finom sütemények, - mennyi fáradtsággal és figyelmes gondossággal szerezte mindezt össze Józsi!

A katonának bőséges borraivalót adtak, a főhadnagy urnak megizenték, hogy köszönik a szíves figyelmét - aztán hozzáláltak a vacsorához. Most érezték csak, hogy majdnem két nap óta alig ettek valamit.

De azért annyi minden volt, hogy felét se bírták elfogyasztani. Ami megmaradt, azt hozzácsomagolták a többi ételhez, amit utravalónak vettek - és aztán gyorsan lefeküdtek.

Másnap reggel még alig virradt, már fölkeltek, hogy hét órára, mire a kocsis rendelkezett, mindennel elkészüljenek.

De hét óra elmúlt, negyednyolc is - a kocsis csak nem jelentkezett.

- Te Cilike, - szólt Ilonka gyanakodva, - egész bizonyos, hogy te beszéltél azzal a kocsissal?

- De kérlek, - felelt Cilike sértődve, - hát persze, hogy beszéltem vele, előpénzt is adtam neki. Okvetlenül el fog jönni, hiszen megígérte.

Az idő telt-múlt, egyik perc a másik után, örült gyorsasággal - de a kocsis nem jött. Helyette azonban jött Józsi, lelkendezte s olyan gyorsan, amennyire fájós lábaival csak bírt. Egy katona hozta utána a podgyászát.

- Hát mi az, hölgyeim? Miért nem indulunk? Mi történt?

- Nem jött még el a kocsis, amelyet Cilike tegnap megfogadott!

- De hiszen ha még sokáig várunk úgy elkészünk, - mondta Józsi, - fél kilenckor indul a vonat, s most már fél nyolc! Az állomás jó háromnegyed órányira van. Itt hamar intézkedni kell. Pista, - fordult aztán a katonához, - rakd össze a podgyászokat és hord ki rendre a kapu elé és vigyázz mindenre, amíg visszajövünk. Cilike kérem, jöjjön velem és mutassa meg, hol beszélt azzal a kocsissal. Ilonka, maga meg kérem legyen szíves ügyeljen, ha jönni talál közben a kocsis, rakassa föl a podgyászokat és várjanak reánk.

Mindenki sietve tette meg, amit Józsi rendelt.

- No hiszen majd kap tőlem az a kocsis, - mormogta nagy dühösen Józsi, megsuhogtatva nádpálcáját. - Megemlegeti ezt a pontatlanságát!

- Jaj, jaj, - szepegett Cilike, - ne legyen olyan haragos, Józsi, - inkább borraivalót ígérjen neki, akkor gyorsabban fog hajtani!

- Na, majd kap tőlem borraivalót! - mormogta Józsi bosszusan. - Miféle impertinencia ez! Fölvenni a fuvar, elvenni az előpénzt - amit különben közben legyen mondva, kedves Cilike - nem is kellett volna neki adni, valószínűleg azért nem jött el, mert leitta magát a korcsmában. No de majd én előkeresem!

- Ott van ni! - kiáltott Cilike örvendezve, amint a harmadik utcába befordultak.

Ott állt a kocsis az utcasarkon, a kocsis a bakon ült s nyugodtan pipázott. Amint látta közeledni őket, tisztességtudóan kivette a pipát a szájából s úgy várta meg amíg odaérnek.

- Hát maga miért nem jött el pontosan ma reggel hét órára? - rivallt rá dühösen Józsi. - Hát nem tudta, hogy a vasúthoz kell kimenni?

- A nagysága volt az, aki engem megrendelt? - kérdezte a kocsis igen flegmatikusan, Cilike felé fordulva. - Igen, igen, megismerem! Hát kérem alásan, én nem mehettem el, mert a nagysága nem mondta meg, hogy hova menjek. És olyan gyorsan elsietett, hogy nem kérdezhettem

meg. Aztán gondoltam, majd ugyis eljönnek, ha szükség van reám! Hát csak tessenek fel-szállani!

Cilike majd elsülyedt ott álló helyében, Józsi pedig a bajuszát harapdálta, hogy hangosan el ne vesse magát. Gyorsan beszálltak a kocsi, s aztán odakiáltott a kocsisnak:

- Tíz korona borraivalót kap, ha olyan gyorsan hajt, hogy nem késünk le a vonatról.

XVIII. Miért nevettek a tisztelt?

- Oh, Cilike! - kacagott Ilonka olyan hangosan és jóízűen, ahogy már napok óta nem nevetett, mikor megtudta, miért nem jött el pontosan a kocsi. - Ez hasonlít hozzád! Végre most már ismét rádismerek!...

Cilike elbujt a kocsi szögletébe, előbb nagyon szégyenkezett, de azután ő is nevetett.

- Fő az, hogy le ne késünk, akkor minden jól van!

A kocsis a tíz korona borraivaló reményében hajtott is, mint a veszedelem. Félóra alatt ki is érték.

- Mikor indul a vonat Ujvidékre? - kérdezte Józsi mikor leszálltak, az elősiető hordárt. - Nem késtünk el?

- Nem, nem, - nyugtatta meg a hordár. - A vonat talán csak két óra múlva indul. Befagyott a víz a csőben, a lokomotív nem tud vizet kapni.

- Szépen vagyunk! - néztek egymásra utasaink. - Hát ezért bizony nem volt érdemes úgy sietni!

- Na lássátok, - mondta diadalmasan Cilike, - én nem vagyok oka semminek. Nem késtünk el miattam!

Bementek a kis váróterembe, amely zsufolásig tele volt utasokkal, s elhatározták, hogy türelmesen várni fognak - miután úgy se tehetnek egyebet.

Józsi valahogy helyet szorított nekik s úgy ahogy elhelyezkedtek.

- Tudják mit, hölgyeim, - indítványozta egy kis idő múlva, - úgy sincs egyéb dolgunk most, pakkoljuk ki a trént.

- Mit? - kérdezték Ilonka és Cilike csodálkozva.

- Hát a trént. Az elemóziás csomagot. Hiszen még ma - a nagy sietségben - nem is reggeliztünk.

- Igaz bizony! - nevettek az asszonyok, előszedték az ennivalókat, s mind a hárman jóízűen falatoztak belőle. Ami megmaradt, összecsomagolták, s Cilike vette gondjaiba a trént.

- Vigyázni kell reá, - mondta, - mert hiszen ma egész nap ebből fogunk élni.

Közben telt-múlt az idő, eltelt egy óra, két óra, indulásnak hire-nyoma sincs. Az utasok már kezdtek hangosan zugolódni, türelmetlenkedni, de senki sem tudta megmondani, hogy mikor fog indulni a vonat.

Józsi kiment, hogy körültekintsen s megtudjon valamit.

Rövid idő múlva bosszusan jött vissza.

- Hihetetlen! Hallatlan! - kiáltotta haragosan, - ezekkel a vicinális vonatokkal minden megtörténhetik! A víz befagyott a csőben, nem tudnak vizet szivattyuzni a lokomotiv számára, s most egész nyugodtan várnak, valószínűleg addig amíg kitavaszdik, s kienged a víz! Hiába toporzékoltam, lármáztam - az állomásfőnök csak vállát vonogatja, s egykedvűen azt felelte: - kérem, ez ellen nem lehet tenni semmit!

- Hát az igazán rettenetes! - kiáltott Ilonka is haragosan. - Meddig fogunk most itt vesztegelni?

A többi utas is oda csoportosult, s hangosan kezdtek mind zugolódni, lármázni.

- Miért nem meritenek a kútból vizet, - kiáltott az egyik, - hiszen ott van a kút az udvaron.

- De nincs szivattyu, - jegyezte meg a másik. - Vödörrel csak nem vihetik oda.

- Józsi, - szólalt meg egyszerre Cilike, - ki kellene hívni a tűzoltóságot, hogy azok szivattyuzzanak vizet a lokomotivnak!

Ilonka elnevette magát.

- De hiszen nem ég a pályaudvar, a tűzoltók csak akkor jönnek ki, ha tűz van.

- Az állomás katonai parancsnokság alatt van, - mondta Cilike, - s ha az állomásparancsnok kirendeli a tűzoltókat, akkor azoknak ki kell jönni.

- Cilike, maga egy lángész! - kiáltott Józsi, - magának teljesen igaza van!

Azzal már sietett is el, hogy beszéljen az állomás katonai parancsnokával.

Cilike eszméje tényleg fényesen bevált. Nem telt bele egy óra, s a tűzoltóság már künn is volt, már szivattyuzták is a vizet a kútból, már kapott is a lokomotiv elegendő vizet, aztán be lehetett szállani s már indult is a vonat.

Cilike olyan diadalmasan, mint egy csatát nyert hadvezér, ült a kocsiban. Ime, ez a sok ember mind neki köszönheti, hogy tovább utazhat. Bizonyára mindenki hálával gondol reá és elismeri az ő ötletességét, fölényét, - ha nem is éppen lángészét - gondolta magában szerényen.

- Most aztán csak az a kérdés, hogy beérünk-e idejében Ujvidékre, - mondta Józsi óráját nézegetve. - Most negyed kettő; a budapesti gyorsvonat négy órakor indul Ujvidékről. Innen pedig negyvenöt kilométer odáig. Ez a vonat meg ugy cammog, mint egy jóllakott teve!

Cilike valahogy úgy érezte, mintha az ő vonatát, amelyet az ő kitűnő eszméje hozott mozgásba, sértegetnék.

- De Józsi kérem, hogy is képzelhet ilyent? Negyvenöt kilométert játszva befutunk két és fél óra alatt, - mondta fölényesen.

- No majd meglátjuk, - dünnyögte Józsi bőszt előérzettel. - A háborus menetrend mellett minden lehetséges.

És csakugyan, a Cilike vonata oly lassan dőcögött, minden kis állomásnál, minden legutolsó őrháznál oly sokáig állt, hogy éppen akkor mászott be az egyik sínparon az ujvidéki pályaudvarra, mikor a mellette levőn gördült kifelé a Zimony-Budapesti gyorsvonat.

Józsi legszivesebben egyet káromkodott volna mérgében, de tekintettel a hölgyekre, lenyelte, amit mondani akart. Ilonka tréfás haraggal fenyegette meg a lusta vonatot, - csak Cilike hallgatott mélyen.

- Most menjünk be az állomásfőnökhöz és tudjuk meg, mikor indul a legközelebbi vonat Budapestre, - fohászzkodott Józsi.

Hamarosan meg is tudták, hogy ma többet nem megy vonat; a legközelebbi - egy tehervonat - holnap délben egy órakor indul, de ez nem ajánlatos, mert ha a délután négykor induló gyorsvonatot várják be, azzal hamarabb lesznek Budapesten, mert a tehervonatot Szabadkán utóléri a gyors és persze el is hagyja.

Erre az ékes magyarázatra nem maradt egyéb hátra, mint elhatározni, hogy most Ujvidéken fognak vesztegelni addig, amíg tovább indulhatnak.

- Na, hát mit csinálunk mi most huszonnégy óráig Ujvidéken! - fakadt ki bosszusan Ilonka.

- Én tudom! - kiáltott fel diadalmasan Cilike, - átmegyünk Péterváradra! Hiszen tudjátok, hogy Miklós bácsi, a Teréz néni férje még a háboru elején önként jelentkezett, s ide van beosztva Péterváradra, mint civilkomiszárius. És miután már olyan idős, hogy nem is viszik a frontra, s előreláthatólag itt fog maradni a háboru végéig, Teréz néni a gyerekekkel együtt Somkutról ide költözött hozzá. Milyen nagyszerű lesz, ha most őket meglepjük!

- Cilike, maga csakugyan egy lángész! - szólt elismerőleg Józsi, - tényleg ennél kedvesebben nem tölthetnék el a mai napot.

- Hanem előbb menjünk valami szállodába s a csomagjainkat helyezzük letétbe, - indítványozta Ilonka, - mert ennyi táskával és bőrönddel csak nem mehetünk látogatóba.

Józsi hamarosan kocsit kerített, a csomagokat fölrakatta, aztán ők is elhelyezkedtek. A jól-rosszul összecsomagolt trén, az elemózsiás-csomag a Cilike kezében volt, azt el nem engedte volna magától.

Előbb a Kovács-szállodába hajtottak, ott nem volt egyetlen üres szoba sem, azután két három más szállodában is megpróbálkoztak, sehol egy üres zug sem volt, az egész város tömve volt katonasággal, tisztekkel, azok hozzátartozóival.

Utoljára az Erzsébet-szállóhoz hajtottak, Józsi leszállt, hogy a kapussal beszéljen, Ilonka és Cilike azalatt a kocsiban várakoztak.

A szálló előtt a kávéház terrasza tele volt tisztekkel, akik kíváncsi pillantásokat vetettek a kocsiban ülő két fiatal asszony felé.

Cilike és Ilonka önkénytelenül is megigazitották kalapjukat s kisimitották hajukat homlokukból.

Józsi már jött is vissza.

- Egyetlen egy kis udvari szoba van, - mondta, - de miután nincs mibe válogatni, azt lefoglaltam maguknak. Én majd találok magamnak valami kis zugot egyik kaszárnyában vagy valamelyik bajtársamnál.

Az asszonyok lekászálódtak, Cilike szeretett volna könnyed, előkelő mozdulattal lelibbenni, de bizony a sok csomag miatt ez nem sikerült. De legalább előkelő, komoly magatartással akart elvonulni a tisztek előtt, akik ugyancsak fixirozták őket. De Ilonka úgy sietett, oly gyorsan ment előre, hogy Cilikének is ugyancsak szaporázni kellett lépteit, ha nem akart elmaradni mögötte. És ezek a tisztek igazán utálatosak, neveletlenek - hogy mosolyognak - az egyik el is neveti magát, most a másik is - szent Isten, mit nevetnek...

- Kisasszonyka, - szólalt meg a szolga a háta mögött, aki a csomagokat cipelte, - el tetszik veszíteni valamit!

Ugy vigyorgott, hogy Cilikének egyszerre melege lett és ijedten nézett végig magán.

Ekkor látta, hogy az elemózsiás-csomag, amelyet kezében szorongatott, feloldódott, s minden lépésnél kipottyant belőle hol egy darab sajt, hol egy darab sonka, szalámi, torta - s most egyszerre széthullott az egész csomag, s alma, szardíniás doboz, narancs, - minden szanaszét gurult...

Na hát ez rettenetes volt. Ilonka és Józsi is figyelmesek lettek s azonnal odasiettek, segíteni Cilikének. Honnan, honnan nem, egy pár utcagyerek is előkerült, akik hangos ujjongással vetették magukat a guruló almák után, s aztán cigánykereket hányva rohantak vele odább. A tisztek nevettek, Cilike irult-pirult, s amint egy szardíniás doboz után egyszerre hajoltak le Józsival, ugy összekoppantották a fejüket, hogy mind a kettőjüknek leesett a kalapja.

Több se kellett Cilikének. Amint hirtelen mozdulattal kalapja után kapott, mindent kiejtett megint a kezéből, amit már fölszedett - erre majdnem sirva fakadt, megfordult, ott hagyta a földön a kalapját, a szanaszét heverő elemózsiát, Józsit, a nevető tiszteket - befutott a kapu alá, s majd feldöntötte a pincért, aki elejökbe jött, hogy megmutassa merre van a szobájuk.

XIX.

Cilike és az őrnagy úr.

Ilonka nagylelkű volt s egy szóval sem emlegette Cilikének legujabb balesetét, mialatt megmosakodtak s rendbehozták magukat.

De mikor ki akartak menni a szobából, Cilike megfogta az Ilonka karját.

- Te, én ma nem mozdulok innen ki. El nem megyek azok előtt a tisztek előtt, akik oly nevetlenül röhögtek rajtam!

- Ugyan, ugyan, - nyugtatta meg Ilonka, - azok már régen nincsenek itt; nézz le innen az ablakból, üres már az egész terras. Különben is, mit törödsz velük? Pukkadjanak meg!

Ez a hajdani iskolás-leány kifejezés jobban megnyugtatta Cilikét mindenféle vigasztalásnál. Elnevette magát s szintén szívből óhajtotta, hogy jól van, hát pukkadjon meg mindegyik katonatiszt, aki őtet kikacagta!

A lépcsőn már jött velök szemben Józsi.

- Most megyünk Teréz néniékhez, Péterváradra, - kiáltott eléje élénken Cilike.

- Maguk azt hiszik, hogy olyan könnyű Péterváradra, azaz ahogy itt hívják Petrovaradinra átmenni? - szólt Józsi. - Én azóta megtudakoltam, hogy oda csak határrendőrségi igazolvánnyal lehet bejutni, ahoz pedig, hogy a határrendőrségi igazolványt megkapjuk, rengeteg sok okmány szükséges, talán még a keresztlevelet, újraoltási bizonyítványt, házassági levelet és halotti bizonyítványt is be kell mutatni!

- Nekünk pedig semmiféle más irásunk nincs, mint az utazási igazolványunk, - szólt csüggedten Cilike.

- No azért csak próbáljuk meg, - biztatta Ilonka, - gyerünk a határrendőrséghez.

- Előbb telefonáljunk, vajjon ott vannak-e még a hivatalban, - szólt Józsi, - hiszen mindjárt hat óra!

Bementek a kávéházba, Józsi telefonált, tényleg a határrendőrségnél már nem volt hivatalos óra, csak holnap reggel lehet odamenni.

- Mennyi nehézség, mennyi nehézség mindenfelé! - sóhajtott Cilike a hajdani szép, sima, egyenletes életre gondolva, amely oly könnyedén, kényelmesen gördült tova, mintha mindig autón ültek volna. - Igazán nem hittem volna, hogy a háboru úgy belenyul az ember magán-életébe is, hogy a legkisebb szabad mozgást is megakadályozza! Tessék, most itt vagyunk egy negyedóránnyira Teréz néniéktől s nem tudjuk őket meglátogatni!

- Lesz ez majd még cifrábban is! - mormogta magában Józsi, de nem akarta sötét jóslásokkal rémitgetni az asszonyokat, hát inkább azt indítványozta, hogy menjenek moziba, onnan meg vacsorázni, úgy hamarabb eltelik az idő.

De az asszonyok nem akartak sehova sem menni. Azt mondták fáradtak, korán fognak lefeküdni, s holnap inkább korán kelnek föl, hátha mégis sikerül eljutniok Péterváradra.

Tényleg másnap reggel hét órakor már talpon voltak, hamarosan elkészültek, megreggeliztek, s aztán lementek a portáshoz, megkérdezni tőle, merre van a határrendőrség.

A portás megmagyarázta, de azt a tanácsot adta, menjenek inkább kocsival, mert jó messze van.

Alig léptek ki a kapun, szembe jött velük Józsi.

- Maga mint egy detektív vigyáz reánk, - nevetett Cilike, - most büntetésül velünk jön a határrendőrségre.

Elindultak, de miután sehol kocsit nem találtak, gyalog mentek. Bizony jó félórába beletelt, mire odáig értek.

A keskeny, szűk, sötét előszoba zsufolásig tele volt már ködmönös, bocskoros parasztokkal, akik pipáztak, bagóztak, hagymát és zöld paprikát ettek kenyérrel s egyáltalán nem mutattak hajlandóságot egy lépést is mozdulni, hogy előre engedjék a «nagyságukat».

Cilike és Ilonka legszivesebben az orruk elé tartották volna a zsebkendőjüket, olyan bűz és rossz levegő volt ott a szűk előszobában, de azt mégsem merték, mert a parasztok máris zúgolódni kezdtek, mikor megpróbáltak valahogy előrefurakodni.

- A mi dolgunk éppen olyan sürgős, - morogták. - Mi előbb jöttünk, mint maguk! Mi régebben várunk!

- De nekünk meg el kell utazni! - kockáztatott meg Cilike egy szerény megjegyzést, - tessék kérem minket előre engedni!

- Várja sorát! - mordult rá az egyik csizmás atyafi mellette, s olyan vasvilla szemeket vetett reá, hogy Cilike menten behuzta a vitorláját s többet pisszenni sem mert.

A helyzet kezdett mind kinosabbá és kellemetlenebbé válni. Eltelt több mint egy félóra s még alig egy-két ember tudott bejutni. Ellenben mind újabb és újabb ügyes-bajos felek érkeztek s a tolongás, zsufoltság mind nagyobb lett.

Cilikének megfájdult a feje s nagyokat sóhajtva állott egyik lábáról a másikra.

- Eredj haza a szállodába, csitri, - szólt Ilonka, megszánya a sápadt fiatal asszonykát, - majd mi ketten Józsival kiverekedjük azokat az igazolványokat, nálad nélkül is.

- Igen, igen, menjen haza és pihenjen le a divánra, - biztatta Józsi is, - semmi szükség nincs itt magára, Cilike.

Cilike még egy darabig vonakodott, vitézkedett, de aztán mégis örömmel hagyta magát rábeszélteni.

Kievickélt valahogy a tömeg közül s egy pár oldalbalökés árán hamarosan künn volt az utcán.

A friss levegő egészen felüditette, de azért még mindig szédült kissé.

- Jót fog tenni egy kis séta, - gondolta magában, s neki indult az utnak.

Nem volt egészen biztos benne, merre kell mennie, de - gondolta - majd csak eltalál valahogy.

Jó husz percig gyalogolt, mikor egyszer csak észrevette, hogy valahová a külvárosba került ki, alacsony kis házak, elhagyott telkek közé, ahol már ember is alig járt.

Megszeppenve nézett körül.

- Ugy látszik, eltévedtem, - mondta magában s tanácstalanul állt meg.

Egy kis fiu jött vele szembe, vígan fütyörészve, s egy üveget lóbált a kezében. Valószínűleg tejért, vagy petroleumért küldték, de látszott, hogy neki nem volt sietős, mert nagyon kényelmesen bandukolt és bámészkodott jobbra-balra.

Cilikének földerült az arca.

- Kis fiu, - szőlitotta meg, - merre van az Erzsébet-szálló?

A gyerek eltátotta a száját, rámeresztette a szemét s nem felelt. Csak mikor Cilike megismételte kérdését, akkor öklével a háta mögé mutatva, morogta:

- Arra ni!

Cilike odanézett, de nem látott semmit.

- Magyarázd meg, hogy merre kell menni? - biztatta a gyereket, de az csak vállát vonogatta.

- Várj csak, mindjárt megértjük mi egymást, - gondolta magában Cilike, elővette pénztárcáját, s kikeresett egy ropogós uj kétkoronást.

- Nézd csak, kis fiu, ezt neked adom, hogyha megmutatod nekem az utat, merre kell az Erzsébet-szállodába menni!

Persze, hogy azt megértette a kis csibész. Az arca felragyogott, egyet ugrott örömeben.

- Tessék csak utánam jőnni, - kiáltott szolgálatkészen s szaladt is már előre. Várhatták otthon a petroleumot vagy a tejet!

Cilike büszkén lépkedett utána, s gratulált magának, hogy milyen élelmes, ügyes asszonyka ő, milyen talpraesetten tud magán segíteni mindenféle helyzetben.

Egy kicsit ugyan megcsappant a büszkesége, midőn egyszerre csak észrevette, hogy éppen csak egy utcán mentek keresztül, jobbra befordultak, s alig tettek még pár lépést, már ott állottak az Erzsébet-szálló előtt.

Persze a kis csibész magában jót röhögött, midőn zsebrevágta a pénzt, Cilike pedig elhatározta, hogy erről a kis incidensről nem fog említést tenni senkinek.

Felment a lépcsőn, benyitott a szobájába, - de egyszerre nagyot sikoltva ugrott vissza a küszöbről, s becsapta az ajtót.

- Pardon, pardon, bocsánatot kérek, - hangzott belülről egy mély férfihang, s olyan erőteljes vizcsobogás, mint mikor valaki egy mosdótálban lubickol. - Azonnal készen leszek kérem!

Cilike mint egy sóbálvány állott az ajtó előtt, s némán meredt maga elé!

Egy pillanatig azt hitte, hogy talán eltévesztette az ajtót. Megnézte a számot. Nem, nem tévedett. Ez az ő szobájuk volt. Odabent pedig egy idegen férfi állott a mosdó előtt és ugy mosakodott, mintha a világon egyéb dolga nem volna, mint mosakodni!

- Mindjárt készen leszek, - hangzott ismét belülről, s Cilike annyira el volt képedve és olyan zavarban volt, hogy nem tudta, mit mondjon, vagy mit tegyen.

- Igen kérem, - hebegte értelmetlenül, s aztán megfordult s lement a lépcsőn, mert azt érezte, hogy mégsem állhat ott az ajtó előtt, míg az az idegen ur ott bent megmosdik.

Kiment az utcára, fel s alá járkált kissé a kapu előtt, bement egy boltba, vett egy narancsot, s közben magához tért annyira, hogy elhatározta, megint felmegy s megnézi: azóta talán csak elment már az az idegen ur, aki valószínűleg tévedésből ment be az ő szobájukba.

Felment a lépcsőn, de az ajtó előtt tétovázva állott meg. Hátha még mindig mosakodik! Nem mertte kinyitni az ajtót, hanem előbb kopogtatott.

- Bujj be, - hangzott belülről egy harsány férfi hang.

De már erre Cilike egyszerre felbőszült. Hogyan, ő a saját szobája ajtaján kell hogy kopogtasson, s valaki azt kiáltja onnan belülről: bujj be!

Hát ez mégis csak több a soknál!

Egyszerre eszébe jutott, hogy mit kell tennie.

Leszaladt a kapushoz, s igen erélyesen kérdőre vonta:

- Hogy kerül az én szobámba egy idegen férfi?

A kapus zavarba jött.

- Kérem, én - én nem tudom. Talán a szobaasszony...

- Hivják elő a szobaasszonyt, - követelte erélyesen Cilike.

A szobaasszony hamarosan előkerült, az is nagy zavarban volt.

- Bocsánatot kérek, - hebegte, - én - én azt hittem uraságtok csak este jönnek haza - a kapus mondotta - én - az őrnagy ur - csak egy órára kérte - nem volt több szoba - én - a kapus - az őrnagy ur...

- Semmi közöm az őrnagy urhoz, - kiáltott haragosan Cilike, - azonnal be akarok menni a szobámba! Hol a tulajdonos? Ez mégis csak hallatlan! Kiadják a lefoglalt szobát!

A hangos szóváltásra már elő is került a tulajdonos és nagy felháborodást mutatott, mikor megtudta, miről van szó.

- Kérem, azonnal intézkedünk. Minden rendben lesz. Az őrnagy urat elhelyezzük egy másik szobába. A szobaasszonyt elbocsátom. A kapust is elbocsátom. Azonnal a legteljesebb elégtétel lesz. Nagyságos asszonyom bocsánatát kérem. Csak tévedés volt az egész.

- Mi az? Mi történik itt? - kérdezték csodálkozva Ilonka és Józsi, akik ebben a percben érkeztek éppen meg s elképedve látták a Cilike haragos ábrázatát.

- Képzeljétek csak, egy idegen ur van a mi szobánkban, - ujságolta felháborodással Cilike, - s mikor kopogtattam, még azt kiáltotta nekem: bujj be!

- Ohó, - kapta fel a fejét Józsi. - Ennek az urnak én majd kiteszem a szűrét!

És amilyen gyorsan csak a rossz lábaitól telt, úgy sietett fel a lépcsőn.

- Jaj, kérem, kérem, csak semmi botrány! - nyöszörgött a tulajdonos, s szaladt Józsi után. - Az őrnagy ur törzsvendégem! Minden héten átjön Péterváradról! Jaj Istenem, négyfelé hasít!...

Cilike Ilonka karjába kapaszkodva diadalmasan sietett utánok, hogy tanuja legyen, miként dobja ki Józsi a nevetlen idegent a szobából, s a szobaasszony, a főbűnös, lehajtott fejjel kullogott utánok.

A tulajdonos szerencsésen elfogta még Józsit az ajtó előtt.

- Főhadnagy ur kérem, az Istenért, csak semmi botrány, - esdekelt, - majd én elintézem!

- Csak bizza rám, - felelt kurtán Józsi, s kopogtatás nélkül kivágta az ajtót.

Háttal az ajtónak, a tükör előtt ült egy testes, őszhaju katonatiszt s teljes nyugalommal kefélte a haját. A nagy robajra hátrafordult s csodálkozva nézte a betoduló idegen embereket.

- Mi tetszik? - kérdezte anélkül, hogy felkelt volna.

E pillanatban Cilike egy nagyot kiáltott s mindenkit félretaszítva utjából, egyszerre odaugrott az öreg tiszthez.

A szobaasszony, aki éppen Cilike mellett állott, a gyors lökéstől elvesztette az egyensúlyt, s nagyot penderülve úgy nekiesett a Józsi hátának, hogy majd feldöntötte. Józsi a váratlan meglepetéstől majdnem orra bukott, de szerencsére idejekorán meg tudott fogódzni a mellette álló székben, s aztán elképedésében hirtelen haptákba vágta magát és szalutált.

Cilike pedig - Cilike egyenesen a nyakába ugrott a katonatisztnek és sirva, nevetve kezdte ölelni, csókolni.

Egy percre mindenki azt hitte, hogy Cilikén hirtelen valami örülési roham tört ki. Csak az öreg katonatiszt tudta, hogy miről van szó, s magához szoritotta a fiatal asszonykát.

- Cilikém, édes kis Cilikém, hát te hogy kerülsz ide, - szólt meghatottan.

- Hát Miklós bácsi hogy kerül ide? - nevetett boldogan Cilike. - És hol van Teréz néni? És hogy vannak a gyerekek?

A tulajdonos és a szobaasszony szájtátva bámultak egy pillanatig, aztán összenéztek s fejcsóválva távoztak. Nem tudták maguknak sehogy sem megmagyarázni a Cilike sajátságos eljárását, hogy előbb dühösen ki akarta dobni az őrnagy urat, azután meg a nyakába ugrik, - de igen örültek, hogy nem lett semmi botrány a dologból.

XX.

Párnaharc mint régen.

Cilike legutolsó kalandjának Miklós bácsival az a haszna volt, hogy most már minden nehézség nélkül átmehettek Péterváradra. Azaz, hogy csak Cilike ment, mert Ilonka és Józsi folytatták útjukat, Józsi Bécsbe igyekezett, ahol édesanyja és felesége vártak reá, Ilonka meg haza birtokukra.

Haza!...

Ilonka összeszorította ajkát, mikor arra gondolt, hogy neki most már egyedül kell otthon élnie, míg a férje a jó Isten tudja milyen szenvedések és halálos veszedelmeknek van kitéve a harctéren...

De bátran és hősiességgel leküzdötte a sirást, mely torkát fojtogatta.

Hiszen itt van Cilike, aki ugyanazt a sorsot viseli és aki sokkal gyöngébb, érzékenyebb természetű, mint ő. Mi lenne belőle, szegény kicsi asszonykából, ha látná, hogy az erőslelkű, mindig vidám és bizakodó Ilonka is elcsügged és szomorú sejtelmek rabja...

Úgy bucsuzott el egymástól a két fiatal asszony, mint ahogy hajdan szoktak, boldog, gondtalan leány éveiben.

Ilonka néhányszor jól hátbaütögette Cilikét, aztán hirtelen fölkapta s megforgatta maga körül, mint a motollát.

Ezen persze nevetni kellett s mialatt nevettek, már föl is ugrott Ilonka a kocsira, ahova Józsi már előzőleg elhelyezkedett s mire Cilike észrevette magát, a vonat már el is indult.

- No kis lány, most indulunk mindjárt mi is, - mondta Miklós bácsi.

Azzal karonfogta Cilikét és vitte magával. Az ő szemében Cilike még most is kis leány volt - és Cilikének valahogy nem is jutott eszébe tiltakozni ez ellen. Hiszen az oly természetes volt.

*

Teréz néninek elállt a szava a meglepetéstől, mikor Cilike egyszerre csak váratlanul a nyakába ugrott.

- Minden jó lélek dicséri az Urat! - kiáltotta sirva, nevetve az örömtől s körültapogatta Cilikét, mintha nem akarna hinni a szemeknek, hogy csakugyan ő-e ez? - Te vagy az, Cilike, vagy csak a hazajáró lelked?

- Én vagyok, én magam, drága Teréz néni, testestül-lelkestül, - ujjongott Cilike. - Azaz, hogy - tette hozzá elkomolyodva, - a lelkem nincs itt, ott van Laci mellett, valahol a galíciai harc-téren...

- No, no, - sietett Miklós bácsi eltéríteni Cilikét szomorú gondolataitól, - majd hazajön nem-sokára Laci, a lelkeddel együtt. Tedd addig magadat kényelembe itt nálunk és érezd magadat otthon.

- Igen, igen, ugy mint régen, Somkuton, - tette hozzá Teréz néni. - Persze ezt a háromszobás kis lakást, meg a kis kertet összehasonlítani sem lehet a somkuti udvarházzal és a nagy parkkal, de hát ideiglenesen ez is jó s örülnünk kell, hogy ehhez is hozzájuthattunk ebben a rongyos kis fészekben! De most aztán meséld el honnan jössz, hogy kerülsz ide? Hiszen nem találkoztunk az esküvőd óta, mikor ti Lacival elutaztatok Velencébe!

- Oh, milyen régen volt az! - sóhajtott Cilike s aztán részletesen elbeszélte minden viszontagságát, mely azóta érte és elmondta, hogy most utban van hazafelé, s a jó ég tudja csak hogy fogja kibírni ezt a hosszú időt, amíg Laci ismét visszatér...

Otthon olyan szomorú minden, Jani, az Ella férje fogságba került, Ella most otthon van a kisbabával együtt; anyuska mindig szomorú, édesapa is mindig levert, mert a háborús drágasággal alig tud megbirkózni... Az ő szép kis lakását elrekvirálták a katonaság számára s a gyönyörű, új butorait mind raktárba kellett tenni... Nem is laktak még abban a kedves, szép lakásban, amelyet anyuska úgy rendezett be nekik, mint egy puha, drága kis fészket, s ahol azt hitte, boldogan, nyugodtan, megelégedetten fogják leélni az életüket...

- Cilikém, a sorssal nem szállhatunk pörbe, - vigasztalta az elszomorodott asszonykát Teréz néni. - Meglásd, majd minden jóra fordul, a háború hamarosan véget ér, Laci épen és egészségesen hazajön, s aztán kezditek a régi életet előlről. Ti fiatalok vagytok, nálatok ez nem is jön olyan nagyon számításba, lásd, minket öregeket is hogy kizökkentett a háború, a mi szép, nyugalmas életünkben. Itt kell vesződnünk ebben a rongyos fészekben, nélkülöznünk minden megszokott kényelmet, még csak egy jóra való cselédem sincs, csak egy buta, lusta rác parasztlány, aki nem ért semmihez; bizonyos, hogy tavasszal majd még a kertben is magamnak kell hogy kapáljam és gyomláljam a veteményt, mert azt a buta Milenkát semmire sem lehet használni.

Miklós bácsi krákogott, köhögött, Cilike meg fészengeni kezdett a széken.

Jaj, jaj, ha Teréz néni belekezd ebbe a témába, annak se hossza, se vége nincs.

- Tudjátok mit, - szakította félbe hirtelen Miklós bácsi, - van egy jó eszmém. Cilike ne utazzon haza, hanem maradjon egyelőre itt nálunk. Neki is jót fog tenni, mert mégsem olyan szomorú, egyhangú itt az élet, mint odahaza, meg neked is jó segítséged lesz benne!

- Na, milyen bölcs vagy te Miklós, - legyintett Teréz néni fölényesen a kezével, - ne ijedjétek meg, hiszen ugysem engedtem volna én el Cilikét, ha már egyszer ide csöppent közénk. Ne ijedj meg, tavaszig itt maradsz nálunk, vagy még tovább is, - addig amíg Laci hazajön!

Cilike hálásan ölelte meg Teréz nénit. Igen, így jó lesz.

Itt, ebben a környezetben, a vidám, zajos gyermekek közt mégis könnyebben és gyorsabban fog eltelni az idő. Aztán segítségére is lesz Teréz néni mindenben, nem hagyja egyedül dolgozni és tanítani fogja a buta kis Milenkát is, hogy Teréz néni ne bosszankodjon annyit vele.

Most hazajöttek a gyerekek is. Tercsi, Janka és Duci is tomboltak örömükben, mikor Cilikét meglátták.

Cilike nem győzött csodálkozni, hogy megnőttek.

Tercsike már tizennégy éves volt, éppen akkora, mint mikor ő, Cilike, baleseteinek és viszontagságainak fénykorát érte. Jankó azt szerette volna, ha őt már fiatal embernek tekintik, s megkövetelte Milenától, hogy őt «ifjú»-nak cimezze! Duci meg egyenesen sértésszámba vette, ha őt Duci becenéven szólították. Ő már Miklós és gépészmérnök lesz, vagy soffőr, még nem határozott.

- Istenem, hogy eltelik az idő! - sóhajtott magában Cilike, mikor a gyerekek körülötte ülve, igen komolyan beszélgettek vele, s ő arra gondolt, hogy hiszen nem olyan régen még az asztal alatt négykézláb mászkáltak...

Este lefekvéskor Cilikét a Tercsike szobájába helyezte el Teréz néni.

- Ez lesz a leányszoba, - mondotta mosolyogva, - sajnos, nem tudok neked külön szobát adni, mint otthon, Somkuton, de hát majd csak megleszünk így is, mi?

- Oh, nagyon jó lesz, - jelentette ki Cilike, - azt fogom képzelni, hogy megint kislány vagyok, s nincs más vágyam, minthogy hosszú ruhát kapjak.

- Hanem azt ajánlom, hogy Cilike aludjon a diványon, - mondta Teréz néni kimenőben. - Az ágy ugyanis nagyon rozoga, aligha bír el nagyobb súlyt.

- Ugyan édes Teréz néni, - felelt Cilike kissé sértődve, - hiszen én úgy lefogytam, mint egy szunyog. Egész biztosan könnyebb vagyok Tercsinél.

- Jó, jó, - nevetett Teréz néni, - hát rendezkedjétek el, ahogy akartok.

Azzal megcsókolta őket, jóéjt kívánt és kiment.

Tercsike, aki eddig szerényen hallgatva lapult meg egy szögletben, csak ezt várta.

Alig csukódott be az ajtó, örömeiben azonnal vad indián táncot kezdett lejteni Cilike körül, vagyis mint ő nevezte bajadér-táncot, amit csak akkor szokott lejteni, ha nagyon örül. Felkapta a törülközőt, s azt mint egy fátyolt lengette, forgatta s olyan bájosan kómikus volt, hogy Cilike hangosan nevetett.

De Tercsi ezzel nem érte be, hanem derékon kapta Cilikét s úgy megpörgette forgatta őt is, hogy Cilikének majd elállt a lélegzete.

- Jaj, de pompás, hogy együtt lehetünk! - ujjongott Tercsike, - ugyis annyira untam már magam itt! Milyen nagyszerű multságokat fogunk majd rendezni minden este!

Cilike azonban meg akarta őrizni méltóságát s ezért egyszerűen a divánra penderítette Tercsit és csendet parancsolt, ő meg lefeküdt az ágyba.

De Tercsi nem hagyta magát olyan könnyen elintézni.

Halkan kuncogva várta meg, míg Cilike lefekszik s aztán - visszaemlékezve a hajdani párnacsatákra, melyet Cilike és Ilonka vívtak - vánkostát egy jól irányzott célzással egyenesen a Cilike orrára röpitette.

De hát ezt már csak nem tűrhette szó nélkül Cilike. Természetesen, hogy visszahajította a vánkost, sőt ráadásul még a magáét is, sőt még a dunyha is repült keresztül a szobán, egyenesen rá Tercsikére, úgy, hogy a kis lány prüsszkölve, sikongva, kacagva mászott ki a vánkosok alól.

Persze, hogy azonnal visszaröpitette valamennyit, s egy pillanat alatt olyan helyre párnaharc fejlődött ki Tercsike s a komoly, méltóságteljes Cilike asszony között, mint annak a rendje.

Cilike azonban megütközve vette észre, hogy mindjárt ő lesz a vesztes, mert Tercsike sokkal fürgébb és ügyesebb.

Nem, ezt nem tűrhette, hiszen méltósága forgott kockán!

Vánkossal a kezében felállt az ágyban, hogy annál nagyobb lendülettel tudja Tercsikére hajítani.

A lendület meg is volt, a párna el is repült, de a szegény, rozoga kincstári ágy, amely nem volt szokva ilyen sulyos tornagyakorlatokhoz, egyszerre csak nyögve és csikorogva roskadt össze. A deszkái recsegve, ropogva váltak szét, a matracok lezuhantak, s maguk alá temették Cilikét, aki a hirtelen meglepetéstől szótlánul terült el az ágy alatt.

Annál hangosabban sikoltozott azonban Tercsike, aki ijedtében, mikor Cilikét eltűnni látta, úgy csapta a földhöz a vánkost, hogy menten kirepedt és a pihe belőle mint egy hózuhatag áradt szét a szobában.

A nagy lármára, sikoltásra természetesen beszaladtak Miklós bácsi, Teréz néni, sőt Jankó és Duci is.

Igen épületes látvány tárult eléjük.

Cilike négykézláb mászott ki az ágy romjai alól, Tercsi meg hófehér toll-förgeteg közepette hápogott, köhögött és sikoltozott, ahogy csak a torkán kifért...

Betelt egy jó órába, amíg rendet tudtak csinálni, az ágyat úgy, ahogy összeszögezni megint, s a szanaszét szálló pihét összesöpörni.

- Miklós bácsi úgy nevetett, hogy az oldalát fogta, Teréz néni csak a fejét csóválta, a fiuk meg egyenesen bukfencet vetettek elragadtatásukban, mikor Cilikét négykézláb látták kimászni az ágy alól.

Cilike is nevetett, bár egy kissé kényszeredetten, mert hajh - úgy érezte - most végkép eljászotta minden méltóságát...

XXI. Hogyan kell öntözni?

Szinte hihetetlen, hogy milyen gyorsan repül az idő! Már féléve, hogy Cilike itt van Teréz néniéknél és mindnyájuknak úgy tűnik fel, mintha csak tegnap érkezett volna.

Pedig eleinte milyen sulyos, szomorú napok, hetek következtek. Cilike még most is csak borzongva tud visszagondolni arra az időre.

Öt hónapon át nem jött Lacitól semmi híradás. Nem irt egyetlen sort sem és bárhol, bármerre tudakozódtak utána, senki sem tudott felvilágosítást adni.

A lemergi ütközetben látták őt utoljára, ahol annyi jó magyar vitéz hagyta ott drága, fiatal életét... A század, amelyet ő vezényelt, szétszóródott, egy része elesett, egy része megmenekült, Kőváry László nem volt sem a halottak, sem a megmenekültek között. Eltűnt...

Cilike szegény, a megőrüléshez volt közel.

Teréz néni, Miklós bácsi hiába vigasztalták, hiába biztatták, hogy: meglásd, majd csak fog irni, majd előkerül, talán fogságba esett, talán megsebesült, bizonyosan kórházban van, egy nap csak szépen beállít, meglásd, Lacit nem kell félni, nem olyan gyenge legény az. - Cilike csak mindenre a fejét rázta és könnyei omlottak úgy, mintha soha ki nem akartak volna apadni.

- Ha életben volna, írna, - ismételte mindegyre. - Soha, egyetlen nap nem múlt el, hogy bár egy sort ne irt volna.

Miklós bácsi már utoljára meg is haragudott.

- A harctér nem szerelmi levélposta-szekrény, - dörögte. - Ott egyéb dolguk van a férfiaknak, mint levelezni!

De Cilike csak sirt tovább, naphosszat az ablaknál állt és leste a levélhordót, s ha látta jönni, messziről eleibe futott.

De nap múlt el nap után és levél csak nem érkezett és szegény kis Cilike napról-napra sápadtabb és soványabb lett. Nem evett, nem aludt, csak sirt egyre és Teréz néni már igazán komolyan aggódott, hogy belebetegszik, elpusztul szegény fiatal asszonyka a bánkódás, a gyötrelmek, a bizonytalanság és félelem miatt.

Oh bizony, ezen egész idő alatt nem történt Cilikével semmi az ő szokásos vidám, bohókás balesetei közül. Nem tréfálkozott, nem szeleskedett, nem tett-vett, jött-ment, élénken, vidáman, mint ő szokott.

Nagyon csendes volt, szelid és alázatos, mint az Élet szegény kis szolgálóleánya, akinek most a szenvedések kelyhét kell kiüríteni.

Teréz néni szivből óhajtotta, bár csak inkább valami nagy bolondságot követne el, nem bánta volna, ha akár a szép majolika vázát felborítja szeles perdüléssel, vagy belebotlik egy kosár tojásba, mint hajdan egyszer tette - pedig most ugyancsak drága a tojás!

De mindebből nem történt semmi.

Cilike csak ült csendesen, egykedvűen, szomorúan, halvány arccal az ablak mellett - és várta a levélhordót... várta a levelet az urától...

És egy nap aztán mégis megérkezett a levél.

Kicsiny, gyűrött, piszkos tábori lap - látszott rajta, hogy ezer és ezer mérföldet vándorolt, de Cilike számára a megváltást, a menyországot jelentette.

Csak pár sor volt rajta, német nyelven:

- Megsebesültem, fogságba estem. A moszkvai kórházban feküdtem hat hétig. Kigyógyultam, már teljesen jól vagyok. Visznek Krasznojarszkba. Mindig reád gondolok.

- Oh, hála a jó Istennek! - volt Cilike első gondolata. - Laci fogságba esett - most már legalább biztos az élete!

Ettől a perctől kezdve mintha Cilikét kicserélték volna, megint a régi lett.

Mig azelőtt naphosszat tétlenül, ölbe tett kezekkel ült az ablak mellett, most egyszerre rengeteg dolga akadt.

Miklós bácsival alaposan végigtanulmányozták a térképet, hol, merre van Krasznojarszk; amennyi földrajz könyvet csak meg tudott szerezni, azt mind végig olvasta. Sűrű összeköttetést tartott fenn a Vörös kereszt Hadifogoly irodájával s rövid idő múlva már jobban tudta, mint akármelyik hivatalnok, hogyan lehet a hadifoglyoknak pénzt, ruhát, élelmiszert küldeni.

Valóságos zsenialitást fejtett ki olyan ételek kitalálásában, amelyeket hetekig el lehet frissen tartani; napokon át süttött-főzött, csomagolt; meleg alsóruhákat varrt, keztyűt kötött - szóval annyi dolga volt mindig, hogy nem ért rá tétlenül buslakodni többé.

Észrevette azt is, hogy Teréz néni mennyit dolgozik, fárad és boszankodik a buta, lusta kis Milenával, a rác szolgálóval, aki nemhogy segítségére igyekezett volna lenni, hanem szinte alattomos rosszakarattal tett ellene mindent.

Igaz, hogy Teréz néni is türelmetlen volt, nem szeretett sokat magyarázgatni s mindjárt rá-rivallt, ha valamit nem jól csinált.

Cilike elhatározta, hogy türelemmel és szeretettel fogja majd kioktatni mindenre s szinte észrevétlenül igyekezett átvenni az uralmat Teréz nénitől Milena fölött.

Teréz néni örömmel engedte át, de a ravasz kis Milena hamar észrevette, hogy Cilike távolról sem olyan erőskezű, mint Teréz néni, s alaposan visszaélt Cilike jóságával és elnézésével.

Ha lehet még kevesebbet dolgozott s még többet lustálkodott, de amellett olyan jámbornak és engedékenynek mutatta magát, hogy Cilike nem is tudott reá haragudni.

*

Tavaszkodott már; a kertben ásni, gyomlálni, kapálni kellett, öntözni a veteményeket, a virágokat.

Ez éppenséggel nem volt kedvére Milenának. Ha már mégis meg kellett tennie, lehetőleg lassan és kényelmesen tette, s közben nagyokat pihent, ha nem érezte Teréz nénit a háta mögött.

Most is kezében lóbálva az üres öntöző-kannát, ott támaszkodott egy fánál, s azon gondolkodott, hogy milyen kifogással fog majd elkéredzkedni vasárnap este, hogy táncba mehessen.

Nyílt a kertajtó s bejött Cilike egy idegen ural.

Treumann kapitány volt, az Ujvidéki Vörös keresztgyelet irodájának főnöke s Cilike borzasztóan örült a látogatásának, mert éppen azt szerette volna megtudakolni, nem lehetne-e egy tíz kilós csomagot elküldeni Krasznojarszkba és hogy melyik bank útján lehetne pénzt is eljuttatni, de úgy, hogy egész biztosan Laci kapja meg és ne jusson illetéktelen kezekbe...

A kapitány ur szívesen szolgált mindenféle felvilágosítással, még szívesebben maradt ott uzsonnára - a Teréz néni uzsonnái híresek voltak - de legszívesebben sétált le a kertbe Cilikével, mert mi tagadás, a csinos, fiatal asszonyka szerfölött megtetszett a kapitány urnak.

Cilike meg buzgón kérdezősködött, magyarázgatott és beszélt - már amennyire németül beszélni tudott - s képzeletben látta is, milyen örömmel bontogatja ki Laci a nagy csomagot a sok mindenféle jóval, amelyet mind ő készített neki...

Milena boszankodva vette észre, hogy éppen arrafelé sétálgatnak s kiméletlenül megzavarják az ő nyugalmas álmodozását.

Immel-ámmal vette kezébe az öntözőt, s lassu, kényelmes mozdulattal kezdett imitt-amott öntözgetni.

Cilike egy darabig bosszusan nézte, de aztán nem állta meg szó nélkül.

- Látszik, hogy ez a Milena nem magyar! - szólt bosszusan. - Magyar leány nem öntözne ilyen lustán, ilyen értelem nélkül! Hiszen minden szárazon marad így!

A kapitány ur a bajuszát pödörgetve mondott valami szép bókot a magyar nőkre - de Cilike nem is figyelt oda, hanem rákiáltott Milenára:

- Te! Hogy öntözöl, te Milena! Soha sem tanultál te öntözni?

Milena durcásan letette az öntöző kannát s kezét csipőre téve felelt vissza.

- Nálunk így szoktak!

- Nálunk meg így szoktak, - kiáltott Cilike bosszusan s fölragadta az öntöző-kannát, hogy megmutassa Milenának, hogyan kell öntözni.

Azonban...

Cilike azt hitte, hogy az öntöző-kanna tele van vízzel, s teljes erejéből nekilendülve kapta föl a földről.

Az öntöző-kanna azonban üres volt, csak a fenekén volt egy kevés víz, s Cilike, amint hirtelen lendülettel fölemelte, azt hívén, hogy nehéz súlyt emel - egyszerre csak elvesztette az egyensúlyát s hanyatt esett, be a veteményes ágyak közé, a hagyma és saláta-palánták közé.

Az öntöző-kanna egész tartalmát pedig a nyakába zuditotta, s olyan vizes lett, mint egy ürge. A hirtelen meglepetéstől még kiáltani is elfelejtett s egy pillanatig úgy feküdt ott elterülve, az öntöző-kannát görcsösen szorongatva kezében, mintha igazán semmi egyéb-dolga nem lenne s csak ezért jött volna a kertbe.

A kapitány ur meghökkenve szemlélte ezt a mozigyorsasággal lepergő jelenetet, de aztán magához térve ámulatából; gyorsan odaugrott és talpra segítette Cilikét.

Milenának tátva maradt a szája a csodálkozástól s meglepetve hebegte:

- Nem is tudtam, hogy maguknál így szoktak öntözni!...

De Cilike már ezt nem hallotta, a kapitány ur sűrű bajuszpödrés alá rejtett mosolygását sem látta - nem látott, nem hallott semmit, ott hagyta Milenát, az öntöző-kannát, a kapitányt, esze nélkül szaladt be a házba, bezárkózott a szobájába - és estig ki nem lehetett csalogatni onnan.

XXII. Éjféli lakoma.

Amióta Lacitól rendszeresen érkezett tudósítás a krasznajarszki fogolytáborból, Cilike sokkal nyugodtabb volt. Sőt lehet mondani határozottan örült, hogy Laci nincs a harctéren.

Igy legalább az élete biztonságban van, s nemsokára haza fog jönni, - mondogatta egy nap százszor is. Miklós bácsi pedig óvakodott tőle, hogy a szibériai fogság ezer nyomorúságát, nélkülözését és kegyetlen gyötrődését ecsetelje neki. Sőt ellenkezőleg, ő is, Teréz néni is mindig csak a legbiztosabb képeket festették eléje, úgy, hogy Cilike lassankint teljesen visszanyerte régi vidám, derült jó kedélyét.

Tercsivel fegyverbarátságot kötöttek s a kis tizennégy éves Tercsi, aki most volt abban a pipiskekorban, mint amikor a Cilike viszontagságai virágkorukat élték - végtelen büszke volt reá, hogy a fiatal asszony őt barátságára méltatja. Éppen ezért meglehetősen fennhájzóan beszélt öccseivel, Jankóval és Ducival s emiatt állandóan belháboru dúlt közöttük.

- Nekem ugyan nem imponálsz, - jelentette ki Jankó igen erélyesen, mikor Tercsi ki akarta őt tessékelní a konyhából, ahol Cilikével valami titokzatos dologra készültek.

Duci is megérezte a cukor, csokoládé és vanília illatot s ő is besomfordált.

Most már mind a kettőjükkel birokra kelt Tercsike. De a nemes verseny majdnem az ő gyászos vereségével végződött, mikor Cilike mint mentőangyal jelent meg a konyhában és Tercsike segítségére sietett.

Egy pillanatig ugyan a nevetéstől alig birt mozdulni, mert eszébe jutott a hajdan oly gyakran látott jelenet, mikor a három gyermek egymás hajába kapaszkodva, mint egy gomolyag hempergett visítózva a földön, s csak itt-ott lehetett egy-egy kezét vagy lábát megkülönböztetni.

Nem, most már nem hemperegtek a földön, hanem mint előkelő felnőtt emberekhez illik, egyetlen hangos szó nélkül boxolták egymást, s csak Tercsike kiáltott fel néha méltatlankodva, hogy miért is nincs neki négy keze? Mire Jankó udvariasan sietett megjegyezni, hogy örüljön - mert ahelyett négy lába van s csak tévedésből jár kettőn.

Tercsikét erre már elöntötte a pulykaméreg s éppen a Jankó hajába akart kapni, mikor Cilike idejekorán közbelépett.

- No de most már elég volt, gyerekek! Menjete ki innen, fiuknak semmi keresni valójuk sincs a konyhában. Te meg Tercsike, verd meg hamar a habot, mert a tej mindjárt forr!

A fiuk morogva, dűnnyögve indultak kifelé, de ahhoz a feltételhez kötötték kivonulásukat, hogy majd a lábost ők fogják megkapni - hogy kikaparják...

- Igen, a rántásos lábost, - kiáltott utánuk nevetve Tercsike.

- Nem, - hördült fel Jankó méltatlankodva és már-már újra vissza akart rohanni, - a krémes lábost! Ugyis tudjuk, hogy diótortát csináltok, csokoládékrémmel!

- Jól van jól, - nyugtatta meg őket Cilike, - a lábost megkapjátok. És tudjátok meg: madártej készitünk holnap ebédre, vanília sadoval, s felül cukorbafoott gyümölcscsel és mandulával behintve. És ha jól viselitek magatokat, dupla porciót fogtok kapni.

A fiuk elégedett morgással vonultak ki. Cilikének lehet hinni, ő igen becsületes. És ha nem, még mindig van idejük Tercsit elpáholni. Azért mindenesetre résen lesznek.

Cilike és Tercsike buzgón fogtak a munkához. Tercsike a habot verte, Cilike a sadót keverte, hamarosan el is készültek mindennel, s aztán a két nagy üvegtálat a pompás, illatos madártejjel bevitték a hűvös, elsötétített szalonba, ahol Tercsike cimbalomja állt s ahol nem igen járt

senki. Biztonság okáért azonban Cilike bezárta az ajtót s a kulcsot magához vette. A lábost pedig, amelyben a krém készült, tényleg odaadta a fiuknak, akik örömrivalgással estek neki, de előbb bizalmatlanul kijelentették, hogy Tercsike ugyancsak kevés kikaparni valót hagyott benne!

Tercsike, mikor a tálakat elhelyezték a hűvös szobában, vágyódó pillantásokat vetett feléjük, de restellte bevallani Cilikének, hogy mennyire szeretné megkóstolni. Ez nem illene egy nagy leányhoz!

Az igazat megvallva, Cilike is kísértésbe került, hogy kissé megdézsmálja a tálak tartalmát. De egy pillanat alatt hősiesen leküzdte ezt a kísértést - mert hiszen csak nem fogja a tekintélyét eljátszani Tercsike előtt?

Igy tehát a két üvegtál bántatlanul és érintetlenül diszelgett a szalonzstalon, várva a holnap bekövetkezendő eseményeket.

*

A délután és este nagyon vidáman telt el.

Cilike, aki éppen aznap kapott megint levelet Lacitól, olyan jókedvű volt, hogy alig birt magával, vacsora után még tánra is perdült a fiukkal és Tercsivel, - s látszólag mindenki megfeledkezett a madártejről.

Csak lefekvéskor, mikor Tercsikével együtt a szalonon keresztül hálósobájukba mentek, állottak meg mind a ketten egy pillanatra az asztal előtt.

- Gyönyörű, - intett Cilike elragadtatva a két tál felé. - Az a biborpiros cukrozott meggy a fehér habgombócon, s az aransárga sadó mellette - olyan mint egy költemény!

- Mint egy költemény!... - visszhangozta Tercsike nagyokat nyelve s a szeme szögletéből Cilikére pislantott.

De Cilike már vette a gyertyát és tovább ment, s így hát Tercsike is egy sóhajtást elfojtva, utána kullogott.

Vetkőzni kezdtek - de tudja Isten - valahogy olyan lassan ment ma az a vetkőzés.

Tercsike a hosszú hálóingét gombolgatta éppen nagyon elmerülve gondolataiba. Odanézett a Cilike ágya felé.

Cilike is ott állt hálóingben, papucsban s viszont reá nézett.

Nem szóltak egy szót sem, de mintha kitalálták volna egymás gondolatát. Cilike intett egyet, Tercsike bólintott a fejével.

Cilike kezébe vette a gyertyát s halkan sugta:

- Huzd föl a papucsodat s gyere!

- Hova? - kérdezte Tercsike fojtott hangon, de már indult is, mert hiszen ugyanis tudta hova mennek.

Halkan, nesztelenül surrantak ki, óvatosan kinyitották a szalonajtót s a másik percben már ott állottak a két madártejes tál előtt.

- Kóstoljuk meg, - suttogta Cilike az egyik tálát odatolva Tercsike elé, a másikat meg maga elé huzta.

Ragyogott a szemük, halk, elfojtott nevetéssel kuncogtak, - de a másik pillanatban már hosszúra nyult ábrázattal néztek egymásra.

- Mivel együnk? - kérdezte Tercsike savanyu arccal; az asztalon nem volt kanál, s az ebédlőbe nem mehettek ki érte, mert hiszen ott aludtak a fiuk.

Cilike tanácstalanul nézett körül, de egyszerre földerült az arca, odapolkázott a cimbalomhoz, kezébe vette a cimbalomverőt s aztán szépen, ügyesen halászta ki vele a habgombócokat.

- Ugy mint a kínaiak, - suttogta tele szájjal, - azok is fapálcikákkal esznek!

Tercsike majd az asztal alá gurult a visszafojtott nevetéstől, aztán ő is gyorsan fölragadta a másik cimbalomverőt s követte Cilike példáját.

A szokatlan evőeszközzel természetesen meglehetősen összemázolták az arcukat, Tercsinek még az orra hegyére is jutott a sárga krémből, Cilike meg végigcsöpögtette vele a hálóingét. Mindezen úgy kellett nevetni, persze csak halkán, visszafojtva, hogy már nem bírtak tovább állni, hanem leültek a földre, s ölükben tartva a madártejes tálát, buzgón kóstolgatták tovább.

E pillanatban hangos csataordítás hallatszott, az ajtó kitarult s a két fiu, Jankó és Duci, mint két vad indián rontott be, rácsaptak a két tálra, s Cilikét és Tercsikét úgy taszitották félre, hogy mind a ketten begurultak az asztal alá.

A fiuk fel voltak fegyverkezve kanalakkal, s míg Cilike és Tercsike a meglepetéstől meg-némulva és megdermedve pihentek az asztal alatt, ők egy-kettőre kikanalazták, sőt még - oh borzalom - ki is nyalták a tálakat.

- Ez hát a zsványbecsület? - bömbölte közben Jankó tele szájjal s jót csipett egyet Tercsike előrenyuló lábán. - Megettétek volna az egészet nálunk nélkül!...

- De mi résen voltunk! - hörögte Duci vésztyjósító tekintetét vetve az asztal alá. - A kulcslyukon néztünk be - és szerencsére még idejekorán rajta csíptünk titeket!

- De fiuk! - nyöszörgött Cilike négykézláb mászva ki az asztal alól. - Hiszen mi nem akartuk az egészet megenni, csak éppen megkóstoltuk!

- Mi is csak megkóstoltuk! - mordult fel Jankó s az üres tálát odatolta a Tercsike ölébe, aki közben annyira magához tért, hogy fel tudott ülni.

E pillanatban kinyílt az ajtó s hálófőkötőben és hálókabátban megjelent a küszöbön Teréz néni, olyan harcias tekintettel, hogy mind a négyen ijedten lapultak meg.

- Mi történik itt? - dördült reájuk harsány hangon. - Nem hagyjátok az embert aludni! Fölveritek az egész házat a lármátokkal! Talán bizony bált rendeztek ott az asztal alatt?

Tercsi, Jankó és Duci olyan kicsire huzzák össze magukat, hogy alig-alig látszottak ki a földből, Cilike meg zavartan hebegett-habogott valamit.

- Nem - igen - dehogy - csak - csak - a madártejet kóstoltuk meg egy kicsit.

- Na majd adok én nektek madártejet, ne ijedjete meg! - harsogott tovább Teréz néni. - Mars az ágyba valamennyien, egy-kettőre.

Jankó és Duci mintha puskából lőtték volna ki őket, úgy rohantak ki a szobából, óvatosan elkerülve a Teréz néni kinyujtott karjának közelségét, Cilike és Tercsike meg lassan, lesütött fejjel sompolyogtak az ajtó felé.

- Oh te jó Isten! - kiáltott Teréz néni összecsapva kezét, amint végig nézett rajtuk. - Ti aztán alaposan megkóstoltátok azt a madártejet. Ugyan nézzetek csak a tükörbe!...

Nem is kellett a tükörbe nézni, csak egymásra néztek s nem tudták, hogy sirjanak-e vagy nevéssenek? A sárga krémtől véges-végig olyan pettyesek voltak, mint egy-egy gyöngytyuk, s Tercsike még most is görcsösen szorongatta kezébe az üres üvegtálat, melyből lassan csöpögött alá a sárga lé!...

Teréz néni már nem bírta tovább nézni ezt a siralmas látványt, hangosan fölnevetett, s visszament a szobájába, hogy elmondjon mindent Miklós bácsinak. Cilike és Tercsike meg lekönyult fejfel surrantak ki, s Cilike megsemmisülten találgatta magában: hogyan fogja rombadólt tekintélyét most újra fölépíteni...

XXIII.

A hódító fehér köpenyeg.

Szinte észrevétlenül telt egyik hét a másik után. Mintha csak repültek volna a napok. Az idő már nyárba hajlott, s Cilike még mindig ott volt Péterváradon, Teréz néniéknél.

Néha szeretett volna ugyan már haza menni, viszontlátni szülőit, Ellát és a kis babát - de nem mert elmozdulni innen. Laci ezt a címet tudta - és édes Istenem - ki tudja, minden percben hazajöhet - s ha aztán itt keresné előbb... Nem, nem, ezt nem lehetne kibírni... Majd csak itt marad, addig, amíg Laci érte jön, s aztán együtt mennek haza...

Hiszen az már igazán nem lehet messze.

Hiszen most már csak vége lesz hamarosan ennek a rettenetes háborúnak. Már mindjárt két éve, hogy tart.

Jóságos Isten! Két éve!...

Hát lehetséges-e?... Két éve, hogy oly hirtelen félbe kellett szakítaniok a nászutat, visszatérni Velencéből. Két éve, hogy Laci elment, s ő azóta mint egy fészket vesztett kis madár bolyong ide-oda, s tulajdonképpen nincs is otthona, mert hiszen a szép kis ujonnan berendezett lakásukat, amelybe még csak be sem költözhetek, régen elrekvirálták már s otthon a leányszobáját Ella foglalta el a kis babával.

Oh, Cilike nem is szeretett ezekre a dolgokra gondolni, mert olyankor csüggedés fogta el, olyan kimondhatatlan szomorúság, hogy egész nap sirni tudott volna.

De nem akart sirni. Fel a fejfel! Bátran előre! - mint Miklós bácsi szokta mondani. Hiszen Laci él, egészséges, hazajön nemsokára, s akkor minden jól lesz. Ujra kezdik az életet, fiatalon, egészségesen, boldogan...

Miért hogy mégis mostanában valami olyan különös nyugtalanság fogja el.

Mintha valami volna a levegőben, valami amitől félni kellene...

Teréz néni is olyan ideges, ami pedig azelőtt soha sem volt. Folyton arról beszél, hogy szeretne már visszamenni Somkutra, semmi értelme annak, hogy itt töltsék az időt, míg otthon a gazdaság tönkre megy, hogy Miklós bácsinak ki kell lépni a hadseregből, ilyen öreg emberekre ugy sincs szükség - minek is tette azt a bolondot, hogy önként jelentkezett és kérelmezte a fölvetelét, ő is bolond volt, hogy ezt megengedte, - de most már igazán elég volt ebből a komédiából, ebből az örökös győzelemből, amelybe meglássátok, előbb-utóbb még bele fogunk pusztulni...

Ennél a pontnál aztán rendesen kitört az égiháboru.

Miklós bácsi, aki csendesen hallgatta a Teréz néni zsörtölődését, dühbe gurulva csapott az asztalra.

- Hogy lehet ilyet mondani! Igazi asszonyi logika! Csak asszonyi észben teremhet meg ilyen bolondgomba. Egyik győzelmet a másik után aratjuk, mindenütt megverjük az ellenséget, katonailag már rég meg is nyertük a háborút - és az asszonyok mégis képesek ilyen kishitű fecsegéssel untatni az embert - csak azért, mert nem értenek a magasabb politikához és a hadi tudományhoz.

Dohogva gyújtott rá szivarjára, s aztán, mintha saját személyében megsértve érezné az egész hadsereget, felkelt az asztaltól s bement a szobájába.

Teréz néni csak legyintett a kezével.

- Ti férfiak nagyon okosak vagytok, - dörmögte, - csak éppen azt nem látjátok meg, ami az orrotok előtt van. Tudod mit mondok, Cilike, - tette aztán hozzá, Cilike felé fordulva, - mi szép lassacskán pakkolni fogunk. Rá fogom birni Miklóst. hogy rövidesen visszamenjünk Somkutra. Ha ugyan az oláhok miatt lehetséges lesz Erdélyben maradni.

- Hogy gondolod ezt, Teréz néni? - kérdezte Cilike csodálkozva.

- Ugy, hogy én az oláhokban nem bízom, amint hogy egyetlen egy erdélyi ember sem bizik bennök, - dörmögte Teréz néni lehangoltan. - Mi erdélyiek ismerjük őket jól. Hiába fogadkoznak és ígérnek szövetséges hűséget, vagy semlegességet, vagy mit tudom én minek hívják azt, egyszer csak szépen be fognak törni Erdélybe, orvul hátba támadnak, meglásd.

- Ugyan, Teréz néni, ezek rémképek, - rebege Cilike elsápadva, mert hiszen Somkut is, az ő otthonuk is ott volt közel a határszélhez. - De különben is, annyi katona van itten, ezek hamarosan kiverik, ha mégis megpróbálnák!

Teréz néni megint csak legyintett a kezével.

- Ezek? Talán bizony Treumann kapitány, aki fehér köpenyegében úgy sétálgat a korzón, mint valami Lohengrin? Ne ijedj meg, - nevette el magát, megfenyegetve ujjával Cilikét, - sziveket akar ő hódítani, nem ellenséget kiverni!

Cilike is elnevette magát.

Tényleg, mikor Treumann kapitány fehér köpenyegét festői redőkben elrendezve, s kackiásan vállára vetve, végig sétált a korzón, s minden ablakból utána néztek a leányok, s ő meglegedett mosollyal szalutált jobbra-balra, szinte látszott rajta, hogy milyen ellenállhatatlannak, hódítónak tartja magát. Természetesen szivhódítónak. És természetesen Cilikét is meg fogja hódítani - gondolta ő.

Cilike azonban csak nevetett. Minél festőibb redőkbe szedte vállán Treumann kapitány a fehér köpenyegét, annál jobban nevetett. Neki ez a nagy, szőke bajuszos osztrák Lohengrin igazán nem imponált.

Most azonban a Teréz néni célzatos tréfálkozásán nem tudott igazán mulatni. A szive elszorult, ha arra gondolt, hátha tényleg bekövetkezik az a rettenetes dolog, hogy az oláhok betörnek Erdélybe...

Mi lesz akkor? Hiszen akkor ő soha többet nem mehet haza? És mi lesz szülőivel, Ellával?... Nem, erre még csak gondolni is borzasztó...

- Na, ne ijedj meg, - vigasztalta Teréz néni a félelemtől és aggodalomtól egészen elsápadt asszonykát, - hiszen valószínűleg én csak rémképeket látok. Azok a fő-fővezetők, akik ezeket a dolgokat intézik, bizonyosan mégis csak jobban tudják, mit kell tenniük, mint mi. Hiszen az a mesterségük. És aztán majd csak lesz valahogy. Soha sem volt úgy, hogy valahogy ne

legyen. Most eredj egy kicsit sétálni, lefekvés előtt, mert nagyon pópista szinben vagy. Bizonyosan nem tudnál elaludni, ha most mindjárt lefeküdnél.

Cilike megölelte, megcsókolta Teréz nénit, aztán kendőt vett magára, s kiment a közeli kis ligetbe, hogy egyet járjon. Tényleg érezte, hogy szüksége van reá.

Alig tett néhány lépést, hallotta, hogy valaki szalad utána.

Tercsike volt, aki lelkendezve érte utól, s azonnal belecsimpajkodott a karjába.

- Anyuska küldött, - mentegetőzött, - azt mondta, ne sétálj egyedül. Vigyázzak rád.

Cilike elnevette magát.

Hát Teréz néni csak nem tud leszokni arról, hogy őt még mindig kis lánynak tekintse!

- Majd csak inkább megfordítva lesz, - mondta nevetve, - én vigyázok reád.

Tulajdonképpen jobb szeretett volna ugyan egyedül lenni, mert nagyon ideges és lehangolt volt, s nem volt kedve beszélgetni, de hát Tercsikét nem küldhette haza, s így hát karonfogva ballagtak tovább a kis liget kanyargós, tekervényes utain.

Tercsike csevegett, csicsergett, mint a tizennégy éves kis lányok szoktak, s hamarosan felvidította és elszórakoztatta Cilikét is.

Vidáman beszélgetve bolyongtak ide-oda. Az est már teljesen leszállt, sötét volt, a ligetben nem égett lámpa, csak a csillagok világítottak annyira, amennyire. A balzsamos, fűszeres levegő mint egy illatos fátyol borult reájuk, tele tüdővel szívták be, s Cilike érezte, hogy ez a csend, ez a nyugalom, a nyári est szelid varázsa miként törli ki szivéből a gondot, töprengést, aggodalmat, s megnyitja újra a reménységnek, bizalomnak utait előtte...

Egy kanyarulatnál egyszerre csak Tercsike elfojtott kiáltással állott meg, s hirtelen visszarántotta Cilikét is.

- Jézus Mária, nézz csak oda, mi az ott?... Ott, messze, az a fehérség...

Tényleg, ott a távoli utkanyarulatnál, a sötét lombok között valami fehérség derengett, ami úgy látszott egyre közelebb jön.

- Kisértet! - nyögött Tercsike s két kezébe rejtette arcát

- Ugyan ne bolondulj, - intette le fölényesen Cilike, - csak nem hiszel a kisértetekben!

- De hát mi lehet az? Hiszen itt nem szokott senki sétálni még nappal sem, nemhogy este. És, oh Istenem - nézd csak - egyre közelebb jön!...

Most már Cilike is meghökkent. Ez tényleg nem volt sétahely, itt nem szoktak sétálni az emberek. Talán valami csavargó lesz. Valami gonosz ember... De hát azok nem járnak fehér ruhában - és ennek a fehérségnek, ami ott lassan mozog, nincs is emberformája...

- Jézus Mária, ez bizonyosan egy tehén, amelyik kiszabadult a tehénistállóból, innen a közeli majorból. Ezzel nem lesz jó találkozni! Fussunk, Tercsike!

Kézen fogták egymást s eszeveszett futással menekültek a tehén elől, amely ugylátszik most észrevette őket s egyenesen utánuk iramodott.

Cilike és Tercsike lelkendezve rohantak előre, a sötétben azonban eltévesztették az utat, neki-mentek a bokroknak, fáknak, alaposan felhorzsolták és összeütötték magukat, s mikor egy jó darabig futottak és azt hitték, hogy végre kiértek a ligetből, egy kanyarulatnál egyszerre csak úgy szembetalálkoztak a tehénnel, hogy egyenesen nekirohantak.

- Jaj Istenem, mindjárt elgázol, végünk van! - sikoltottak ijedten, de csak akkor rémültek meg még csak igazán, mikor a vélt tehén egyszerre csak megszólalt:

- Aber um Gotteswillen, gnädige Frau, was ist denn geschehen?...

Treumann kapitány volt, aki fehér köpenyegében sétálgatott a ligetben és sietett utánuk, mikor őket futni látta.

Cilike némán meredt reá és nem tudott mit mondani, de Tercsike hangosan felnevetve kiáltotta el magát:

- Azt hittük, hogy egy tehén, azért ijedtünk úgy meg.

- Téhen, téhen... was ist das? - tudakolta kíváncsian a kapitány ur, de Cilike hamarosan oldalba lökte Tercsit s aztán valamit motyogva, udvariasan megkérte a kapitány urat, legyen szives kísérje őket haza, mert ők bizony itt a sötétben eltévedtek egy kissé.

A kapitány ur győzelmes mosollyal igazgatta meg vállán hódító fehér köpenyének redőit és sarkantyuit összetűve, felajánlotta lovagias szolgálatát a hölgyeknek.

Két perc alatt haza is értek, a kapuban meleg barátsággal el is bucsuztak egymástól, csak azt nem tudta a kapitány ur soha megmagyarázni magának, miért kuncogott Tercsike folytonosan úgy, mintha a nevetést akarta volna elfojtani?...

XXIV.

Egy kéményseprő és egy rongyos baka.

És minden úgy történt, ahogy Teréz néni legsötétebb álmaiban látta, asszonyi ösztönös pesszimizmussal megérezte.

1916 augusztus vége felé volt.

Arra az időre magyar ember, erdélyi ember nem tud másképp visszagondolni, mint vérző szívvel, összeszorított ököllel, a rémület, a düh és a fölháborodás érzésével.

Az oláhok Predeálnál orvul betörték Erdélybe, megtámadták a békés polgári lakosságot, s szabad martaléknak tekintve Erdélyt, birtokukba akarták venni.

Az első rémhirre a falvakból, a városokból észvesztve menekült a lakosság. Mint egy medréből kiöntött folyam hömpölygött végig az emberáradat az országutakon, a hegyekről le, az erdőkön keresztül, kocsin, szekeren, lóháton, gyalog... ki ahogy birt, ahogy tudott...

A rémület elvette az emberek eszét.

1848 jutott mindenkinek eszébe. Nagyenyed... Zalatna... Janku, Hóra és Kloska...

Mindenki Budapest felé menekült, mintha csak itt lehetne biztonságban, csak ott lehetne elrejtőzni, megpihenni, az ország szívében...

Cilikék még ott voltak Péterváradon, ott érte őket a rémhir. Az első napokban azt sem tudták, hogy mit csináljanak, még Miklós bácsi sem tudott tanácsolni semmit s azt sem merte hangoztatni Teréz néni előtt, amit pedig szent meggyőződéssel hitt: - ki fogjuk verni az oláhokat Erdélyből! Minden biztonnyal ki fogjuk verni!

Cilike néma kétségbeeséssel tördelte kezeit. Vajjon mi történt szülőivel... mi történt Ellával?... Elmenekültek-e idejekorán?... Vagy rájuk törtek az oláhok?...

Borzalmas, fantasztikus, ellenőrizhetetlen hírek keringtek, az emberek egymást ijesztgették különféle rémhírekkel, amelyeknek még a fele sem volt valóság, de mindenki úgy mondta tovább, hogy még hozzá tóditott valamit.

Végre, végre, körülbelül három hét múlva levél érkezett Ellától. Budapestről írta, s leírta benne, hogyan menekültek el éjjel, gyalog, az erdőn keresztül, mert már vonat nem indult, s szekeret, kocsit egy vagyonért sem lehetett kapni. Hajnalban értek Mártonfalvára, ott aztán sikerült szekeret kapni, azzal elvergődtek Udvarszékig - ott végre vonatra ülhetek. Hat napig utaztak egy marhakocsiba bezsufolva - ez a része az utazásnak volt a legborzasztóbb... A kis baba beteg lett, mert nem kaptak tejet, ők is sokat éheztek, mert minden étel elfogyott amit magukkal vittek, s a menekülő-vonatok előttük mindent letaroltak... Nem, még visszagondolni sem jó erre a borzalmas utazásra. De most már hála Istennek rendben vannak, úgy ahogy lehet. Szerencsére visszakapták a Damjanich-utcai régi kis lakásukat, melyet mikor a háború kitört, albérletbe kiadtak, s most anyuskáikkal együtt itt húzódtak meg. Valahogy már elrendezkedtek. Mindnyájan egészségesek, jól vannak, s szeretettel várják haza Cilikét.

Cilikének most már nem volt maradása; alig várta, hogy viszontlássa szülőit és testvérét. Utra készült tehát s elbucszott Teréz nénitől, azzal az ígérettel, hogy ha lehetséges, vissza fog még jönni, mert hiszen Laci bizonyára ide jön legelőször, mikor a fogságból kiszabadul.

Teréz néni, aki most már sokkal nyugodtabb volt, mint aki egy nagy elhatározásra jutott, a kezével lemondóan legyintett.

- Ide aligha, fiam. Azonnal ird meg neki, hogy most már Budapesten keressen, mert innen mi is nemsokára elmegyünk. Én már elhatároztam, hogy Somkutat el fogjuk adni. Semmi kedvem sincs oláh uralom alá tartozni. Azért a pénzért Budapesten vagy a környéken veszünk egy házat s felköltözünk. Legalább a gyermekeket nem kell elküldjem hazulról taníttatni. Mondd meg édesapádnak, azt ízenem: ő is adjon el mindent, ha majd el lehet adni, s vegyen valamit érte Budapesten.

- De vajjon Miklós bácsi beleegyezik-e Somkut eladásába? - vetette közbe Cilike. - Hiszen annyira szerette azt.

- Azt bizd csak reám, - felelt egy kissé harciasan Teréz néni. - Miklós bátyád és én mindig egyet akarunk!... Ha megmagyarázom neki, ő maga fogja mondani, hogy az a legokosabb, amit tehetünk.

*

Hát bizony nem ment olyan könnyen a dolog, mint ahogy Teréz néni óhajtotta.

Nemcsak Miklós bácsi szegült ellene tervének, hanem a körülmények is. Az oláhoknak tényleg ki kellett akkor vonulni Erdélyből, de annyi kárt okoztak, annyit pusztítottak mindenfelé, hogy hónapok teltek bele, amíg csak mindenütt hivatalosan megállapították és fölbecsülték a kárt. Aztán helyre kellett állítani, rendbe hozni mindent, hogy ház és telek, lakás, földbirtok visszanyerje régi értékét és megfelelő összeget lehessen érte kapni.

De miután Cilike édesapja is helyeselte Teréz néni tervét, idővel mégis nyélbe ütötték a vásárt és az átköltözést.

Ujpesten vettek három szép villát, közel egymáshoz. Egyet Teréz néninek, egyet Cilike szülőinek és egyet a Cilike számára, ha majd Laci hazajön.

Ez a ház volt a legkisebb, de Cilikének a legdrágább, a legkedvesebb.

- Csak három szobából állott, de szép kis kert tartozott hozzá, s a ház fala futó rózsával volt befuttatva. Felhozatták a Cilike butorait is s berendezték éppen úgy, mint ahogy az otthoni kis fészek volt berendezve, amelyben sajnos nem lakhattak soha...

Itt az új lakásban sem lakott senki, mert Cilike félt volna benne egyedül. A szülőinél lakott, de mindennap átment és rendezgetett, takarított, csinosította, diszította az otthonát s a kertben dolgozott, gyomlált, ásott, kapált, veteményezett, mindent úgy, mintha Laci minden nap hazajöhetne...

Leveleiben, amelyeket nap-nap után irt és küldött a távol, irdatlan messze Szibéria hólepte pusztáin át a szegény fogoly magyar katonának, részletesen leírta az új otthon minden zegézugát.

Bizonyára Laci, ha megkapta e leveleket, úgy ismert már minden szobát, minden butordarabot, minden képet a falon, minden szál virágot a kertben, mintha kicsi asszonyával kézenfogva járt volna ott mindennap...

Közben pedig telt-múlt az idő, egyik hónap a másik után és oh... egyik esztendő a másik után...

A rettenetes történelmi dráma utolsó felvonása folyt; a veszett háború véget ért, a katonák rendetlen csapatokban özönlöttek haza. A foglyok közül is nagyon sokan kerültek már vissza, a legtöbben hihetetlen viszontagságok, életveszélyes kalandok között szöktek meg egyenként vagy csoportostól.

Haza került már Jani is, az Ella férje, Domonyi Géza, a Gyárfás Gizi vőlegénye; meg is tartották azonnal az esküvőt - csak Laci nem jött még haza. Sőt négy hónap óta levél sem érkezett tőle.

És hiába tudakozódott Cilike utána mindenfelé, senki sem tudott felőle semmit.

De azért Cilike rendithetetlen bizalommal és reménnyel várta vissza. Oly nagy és mély volt szeretete férje iránt, oly nagy és mély volt hite az Isten jóságában és hatalmában, hogy soha, egy pillanatig sem gondolt arra: hátha Laci nem jön többé vissza soha...

Pedig egy napon édesapa nagyon szomorú arccal jött haza. Behívta anyuskát szobájába s ott halkán, egész halkán, hogy senki meg ne hallja a fülébe sugta:

- Borzasztó hirt hallottam... Egy főhadnagy, aki most jött haza orosz fogságból azt mondta, hogy ő úgy tudja, hogy Kőváry László Krasnojarszkban ezelőtt hat hónappal... hat hónappal... tifuszban meghalt...

Anyuska rémülten felsikoltott, de hirtelen szájára tette kezét.

- Az Istenért... csak Cilike meg ne tudja... oh Istenem, Istenem... hiszen talán nem is igaz...

- Nem, Cilikének nem szabad tudni róla addig, amíg bizonyosat nem tudunk, - szólt apa mélységes szomorúsággal. - Oh, szegény gyermek... Milyen borzasztó csapás volna ez... Reméljük, bizzunk a jó Istenben, hogy tévedés van a dologban.

Anyuska alig bírta könnyeit visszafojtani, s csak a jó Isten tudja, mily hősies küzdelmébe került neki is, édesapának is, elrejtteni Cilike előtt aggodalmaikat, gyötrődésüket, szomorúságukat, s mosolygó arcot mutatni, mikor szívük tele volt kétségbeejtő gyötrellemmel.

Édesapa egyebet sem tett, csak járta a keserves hivatalos utakat, hogy hátha sikerülne valami bizonyosat megtudni, anyuska meg vidám mosollyal hallgatta Cilike tervezgetéseit, s élénk érdeklődéssel vett részt minden dologban.

Mert Cilikének egyetlen öröme volt, ha átmehetett az új lakásukba s ott rendezgetett mindig úgy, mintha Lacinak minden percben be kellene toppannia.

Édesanyja hagyta tenni-venni, ahogy akart, de azért estefelé mindig érette ment, hogy ne jöjjön egyedül haza.

Október vége felé járt, hüvös, szeles idők voltak, s Cilike már korán délután átment a lakásába. Azt mondta, a kályhátat rendbe kell hozatnia, mert nemsokára fűteni kell. A kályhást is odarendelte, de az természetesen nem jött el.

Cilike bosszus volt a kályhás pontatlansága miatt; feltétlenül szeretne volna elvégeztetni ma a kályhatisztítást, mert másnapra a takarítónét rendelte oda, hogy az őszi nagytakarítást elvégezzék.

- Eh mit, - gondolta magában, - amit egy kályhás meg tud csinálni, mért ne tudnám azt én is. Elégszer végignézttem - nem boszorkányság. Mindenesetre megpróbálom.

Azzal neki gyürkőzött, kiszedte a kályhacsöveket, bebujt a kályhalyukba, lekaparta a kormot, porolt, separt, takarított, agyaggal tapasztott, létrára fölmászott, lemászott - s alkonyatig szerencsésen elkészült egy kályhával. Hogy jól-e vagy rosszul azt persze nem tudta, de olyan kormos volt, mint egy kéményseprő, s olyan fáradt, hogy mozdulni is alig birt.

Meg akart mosakodni, de előbb leült egy percre pihenni az udvarban, a ház előtt levő kis padra.

Szerencsére nem nézett a tükörbe, mert különben megijedt volna magától. Még az orra hegye is kormos volt, az arcán tenyérnyi fekete foltok s az ajka fölött csinos kis fekete bajusz diszelgett. A két keze meg csupa agyag, amiből bőven jutott a ruhájára is.

De Cilike mindezzel most nem törődött. Fáradtan hajtotta hátra fejét s behunyta szemét és arra gondolt, hogy holnapra mégis kell hivatni egy kályhást, mert ő nem győzi, s akkor a takarítónőt majd inkább holnaputánra rendeli meg.

A kapu kinyílt, s valaki végig jött az udvaron.

- Ez anyuska, - gondolta magában Cilike, de olyan fáradt és lusta volt, hogy nem fordította a fejét arra. - Szépen talál itt engem... Mindjárt megmosakszom, anyuskám, - mormogta félhangon, - ne haragudj, kérlek...

De egyszerre valami különös érzés fogta el.

Érezte, hogy valaki a vállára teszi a kezét.

Hirtelen megfordult s kinyitotta szemét. Egy toprongyos, torzonborz arcú rongyos baka állott előtte, aki kitárta karjait, mintha meg akarta volna ölelni.

Cilike halálra rémülve kiáltott fel, azt hitte, egy kóbor katona tört be hozzá s most mindjárt meg fogja gyilkolni. És mikor a rongyos baka még közelebb jött hozzá s kitárt karjával át akarta ölelni, hirtelen jött bátorsággal olyan hatalmas nyaklevest szózott reá Cilike, hogy a katona hátratántorodott.

- Cilike, - kiáltott fel hangosan, - Cilike - hát nem ismersz meg?...

És a másik percben Cilike ott pihent a rongyos baka karjai között és sirva, nevetve ölelte, csókolta...

Mikor anyuska egy félóra mulva belépett az udvarra, majdnem sóbálvánnyá vált ijedtében.

A kis padon ott ült egymás mellett, egymást átölelve egy kéményseprő és egy rongyos baka. Bizony kellett hozzá egy kis idő amíg megismerte, hogy az Cilike és Laci...

Laci, aki megszökött a fogságból s hónapokon át kóborolva a leghiteltlenebb kalandokon, viszontagságokon és nélkülözéseken át mégis haza került...

Haza... haza...

És most, hogy újra itthon volt, átölelve tartotta szívének választott asszonyát, feledve volt immár minden halálos veszedelem, négy hosszú esztendő minden rettenetes szenvedése, megpróbáltatása...

És Cilike sem gondolt többé vissza arra, ami elmúlt, a várakozás hosszú, gyötrelmes napjaira, esztendeire, a szivettépő aggodalomra és bánatos órákra, szomorú magányban eltöltött időkre...

Csak egymás szemébe néztek, csak egymást látták és egymás kezét megfogva, boldogan, hittel és reménységgel eltelve néztek a jövőbe s indultak az új élet felé a kis kormos kéményseprő és a szegény rongyos baka...

VÉGE.

A BOLDOGSÁG UTJA

- Te vagy az, Márta?

- Nem, nagymama; én vagyok, Gizi, - válaszol egy rózsás arcú, fiatal leányka, ki éppen a szobába lépett. - Márta hat órákor jön haza. Most még csak fél hat.

- Még csak! - sóhajt az öreg asszony s szomorú arccal teszi félre a kötését.

Szegény kötés! Már egy órája, hogy lehullottak a szemek, s az öreg vak asszony minden újabb kísérletére, hogy rendbehozza, csak mind lejjebb hullottak.

Gizi észrevette a pusztulást, s unott arccal biggyesztette föl az ajakát.

- Majd rendbehozom a kötésedet, nagymama, csak a kalapomat teszem le, - szólt aztán, s bement a másik szobába.

A szavak ellen nem lehetett kifogást tenni, de a hangból, amelyen mondta, észrevehette a nagymama, hogy mennyire terhére van Gizinek ez a kis szivesség.

Tíz perc eltelt, - mennyi idő is kell egy kalap letevéséhez - Gizi végre kijött a szobából, kezébe vette a kötést, s elkezdte az unalmas munkát. De rosszul fogott hozzá, a szemek még lejjebb hullottak, s utoljára is türelmetlenül dobta az egészet az asztalra.

- Ejh, nem tudom megigazítani. Minek is próbálgattad fölszedni a szemeket, nagymama, csak elrontottad vele!

- Ha tudnád, milyen unalmas olyan sokáig ülni itt egyedül és nem csinálni semmit! De hadd el, gyermekem. Majd Márta rendbehozza!

- Igen, igen, majd Márta rendbehozza. Neki van hozzá türelme. Nekem nincs.

- Hány óra? - kérdi a vak öreg asszony.

- Tíz perc múlva hat.

Nagymama néma türelemmel dől hátra karos székében. De a magányosan eltöltött nap után szeretné az időt beszélgetéssel megrövidíteni.

- Nos, lássuk, Gizikém, beszélj el nekem, mit csináltál ma?

- A minta-rajziskolába mentem, mint mindig és ott nagyon kellemetlen volt, mint mindig.

- De hiszen te szeretsz rajzolni.

- Szeretek, de nem négy-öt órát egyfolytában. És nem olyan fojtó, rossz levegőben... De persze, ez Mártának így tetszik. Neki könnyű, neki megvan a szabadsága... Azt teszi, amit akar... Én, én gyűlölöm a minta-rajziskolát és többet nem is megyek oda!

Nagyanya csodálkozva hallgatta. Hiszen mindeddig Gizi határtalan rajongást mutatott a «művészete» iránt, miként a rajztanulást nevezte s hozzászoktatott a családban mindenkit, hogy benne egy leendő festőművészt tekintsenek. Persze Gizi azt szerette volna, hogy egyszerre, minden tanulás és fáradtság nélkül teremtsen valami világhírű remekművet. De tanulni, oh, az olyan unalmas volt. S hozzá még a tanár ma azt mondta egy rajzáról, melyet ő nagyon sikerültnek tartott, hogy hibás, gondatlan mázolás, s ha nem dolgozik szorgalmasabban, sohasem fogja vinni semmire. Neki mondani azt, neki, a leendő művésznek, s hozzá még a többiek előtt!

Mi természetesebb, mint hogy Gizinek azonnal elment a kedve minden tanulástól, s elhatározta, hogy többet nem megy a rajziskolába.

Beszélgetni sem volt most kedve nagyanyjával. Rosszkedvűen huzódott meg a divány sarkában, s unott, durcás arccal fonta egymásba karjait.

Nagyanya egyet sóhajtva hagyott föl kérdéseivel. Összekulcsolta kezét ölében, s világtalan szemével az ablak felé fordulva a lehunyó napba nézett, mintha az onnan kiáradó fényt akarná beszívni az örök éjszakába.

Most siető lépés hallatszott a lépcsőn, az ajtó zajosan föltárult, s egy fiatal ember lépett a szobába.

- Hol van Márta?

- Még nem jött haza.

- Hol marad ilyen sokáig? Most már itthon kellene hogy legyen. Szükségem van reá. Miért nincs még itthon ilyenkor?

- Mit akarsz tőle? - kérdezte Gizi kíváncsian.

- Ahhoz neked semmi közöd, - válaszolt a fiatal ember, s kissé bosszusan nézett Gizire. - Te úgy sem tudsz segíteni, neked nem lehet semmi hasznodat venni. Csak Márta az, aki ér valamit. Ha ő itt volna, azt hiszed, így heverne itt a nagymama kötése! Ő ezóta rég megigazitotta volna. Szegény nagymama! Szeretném, ha kötni tudnék, hogy rendbehozhatnám...

Amíg így beszélt, kezébe vette a kötést, persze oly ügyetlenül, hogy csak még jobban elrontotta. Háttal volt az ajtó felé fordulva, s nem vette észre, hogy valaki csendesen kinyitotta.

- Mit csinálsz Kálmán? Ugyan, add ide azt a kötést nekem!

Kálmán hirtelen hátrafordult, ledobta a kötést az asztalra, s karonfogta Mártát.

- Jöjj, édesem, előbb egy kis dolgom van veled. Egy... egy gombot kell fölvarnod a kabátomra. Jer az én szobámba.

Márta reánézett s azonnal megértette, hogy valami komolyabb dologról van szó, mint egy gomb fölvarrása. Szó nélkül követte a másik szobába.

Kálmán becsukta maga után az ajtót.

- Márta, - szólt halkán - a kabátomnak nincs semmi baja. Azért hívtalak be, mert négyszemközt akartam veled beszélni. Márta, nekem pénzre van szükségem.

Márta elsápadt.

- Oh Kálmán, hiszen tudod...

- Ugy van, tudom, hogy mit akarsz mondani. De nincs időm rá, hogy meghallgassam. Adj nekem ötven forintot. Sürgősen szükségem van reá. Neked van, tudom.

- Van; de az a házbérre kell.

- A házbérre!... Ej azzal várhatnak. Egy pár nap múlva megadom neked. Megadom, a többivel együtt, ígérem. Bizhatsz bennem. De add hamar, kérlek, nagyon sietek!

Márta csak nézett reá, szomorúan, sápadtan és nem mozdult

- Kálmán, - szólt végre halk hangon, - nagyon rosszul cselekszel... nagyon rosszul...

Kálmán lesütötte a szemét..

- Nincs időm most, hogy meghallgassalak; várnak reám. Add, kérlek, gyorsan azt a pénzt, szavamra mondom, meg fogom adni pár nap múlva.

Márta öccse vállára tette reszkető kezét.

- Mit akarsz azzal a pénzzel, Kálmán? Édes lelkem, mondj meg nekem mindent, kérlek...

- Nincs mit mondanom, - válaszolt a fiatal ember, kissé türelmetlenül háritva el magáról Márta kezét. - Kölcsön kértem egy barátomtól ezt az összeget, aki most sürgeti, ennyi az egész. Mit csinálsz ilyen nagy dolgot ebből a kicsiségből? Mi az az ötven forint? Édes anyánk, tudom, szó nélkül adta volna ide nekem...

Sötét felhő borult e szavakra Márta szemére. Ugy tetszett, mintha látná édes anyját, ki már meghalt évek óta, ki olyan jóságos, olyan szelid, olyan gyöngye, olyan beteges volt. Márta imádta őt és szánta lelke mélyéből, s gyermeki szeretetében iránta öntudatlanul vegyült valami anyai érzés. Ő ápolta, ő gondozta hosszas betegeskedésében, s ő volt mellette, mikor meghalt. Emlékezett a gyöngeségig menő szeretetére Kálmán iránt, kitől nem tudott megtagadni semmit.

Ez a gyöngeség okozta talán, hogy Kálmán olyan gyöngye, olyan könnyelmű lett.

Külsőjére nézve szép, derék fiú volt; élénk, eleven eszű, gyors felfogású és ha akart, nagyon kedves tudott lenni. Alapjában véve jó volt és meg volt ahhoz minden tulajdonsága, hogy idővel családjának támasza, fentartója lehetett volna, - ha tudott volna akarni. De nem tudott akarni. Igen gyöngye volt ahhoz.

Ahelyett, hogy segítségére lett volna testvérének, csak folytonosan nehéz gondot, bánatot és bajt okozott neki.

De miként egykor édesanyja, úgy Márta is az iránta való gyöngédségnek, szeretetnek kiapadhatatlan forrását őrizte szívében, bárha anyjánál erősebb és határozottabb természetű volt. Nem kivánt Kálmántól semmit és hálás volt iránta, ha csak újabb bajt nem okozott.

Gyermekkorában fájdalmasan érezte a különbséget, melyet anyja közte és Kálmán között tett, de arra most már nem emlékezett. Csak mint egy örökséget tekintette a Kálmán és Gizi kényeztetését és gondozását, kik mind a ketten fiatalabbak voltak nála.

Mindez egy pillanat alatt vonult át lelkén, inkább mint érzés, semmint gondolat.

Azt lehetett volna hinni, hogy Kálmán kitalálta ezt, mert odasimult hozzá s gyöngéden szólt:

- No lássuk csak, édes kis öregem, hiszen ugyis ide adod nekem azt a pénzt, tudom. Ne gondolkozz hát olyan sokáig. Add gyorsan, édes jó kis testvércém!

Megcsókolta és Márta gyöngéden tekintett reá.

- Kálmán, édes anyánk emlékére kérlek, valld meg igazán, nem tettél semmi rosszat?

- Igazán nem, Márta; ha csak nem nevezed rossznak, hogy néha-néha vacsorálni megyek barátaimmal... egy pár üveg pezsgő... néhány finom szivar... Mit akarsz? Hiszen mindenki nem tud mindig csak krumplival élni, miként te!

Aztán hirtelen lelkifurdalástól megkapva, hozzátette:

- Tudom, hogy nem helyes, amit teszek. Én egy haszontalan, önző ember vagyok, de meg fogok változni. A jövő hónapban minden pénzemet neked adom, Márta. Esküszöm, ez az utolsó, hogy a tiedet elveszem, a te nehéz munkával szerzett pénzedet...

Megtörtént már többször is, hogy Kálmán így magába szállt, szánta-bánta könnyelműségét s ígerte, hogy megváltozik. Ilyenkor Márta mindig meg volt hatva és hitt neki, bárha tudta, hogy ígérete nem állandó, szava úgy elrepül, miként a szél elfujja ősszel a sárguló levelet...

Csak az édesanya szívében van a remény és szeretet ily gazdag kincse; és Márta valóban mint édesanya érzett Kálmán iránt.

Kivett pénztárcájából ötven forintot, kezébe tette, megölelte s megcsókolta a homlokát

- Hogyan, - szólt Kálmán, a pénzt zsebébe gyűrve, - te a vagyonodat magadnál hordozod?

- Ma fizettek mindenütt az órámért.

De Kálmán már nem is hallotta a választ. A pénzzel zsebében elfelejtett lelki furdalást és ígéreteket, rohant le a lépcsőn, hogy minél előbb ott legyen azoknál, kiket barátainak nevezett.

Kálmán elment és Márta egy pillanatig mozdulatlanul állott a szobában; azt kérdezte magában, vajjon helyesen cselekedett-e, vajjon tehetett volna-e másképp?

Oh, hogy nem volt senkije, kitől tanácsot kérhetett volna, kire rábízhatta volna aggodalmait... Voltak jó ismerősei, igaz, szülőinek régi barátai, kik szívesen meghallgatták volna panaszait, de valami mindig visszatartotta, hogy bárkit is beavasson családi életükbe. Félt, hogy Kálmánt nagyon is szigorúan elítélnék és félt, hogy neki oly tanácsokat adnának, melyeket igen nehéz volna követnie.

Sohasem beszélt senkinek arról, ami Kálmán közt és közötté lefolyt.

De most el kellett rejtenie aggodalmait, hogy visszatérhessen nagyanyjához, ki panaszos hangon sóhajtott:

- Milyen soká tartott az a gombfelvarrás!

Márta kezébe vette a kötést, türelmesen szedte fel egyik szemet a másik után, s közben vidáman mesélgette el apró napi élményeit.

Nagymama érdeklődéssel hallgatta, de Gizi unatkozva ment ki a szobából.

Végre rendben volt a kötés, s Márta a vacsorához terített. Nagyon egyszerű volt a vacsora: tea és egy kevés maradék az ebédetől. Néha Márta megtoldotta valami csekélységgel, melyet utközben vásárolt, egy kis gyümölcscsel vagy olcsó csemegével. Ma sajtot vett, amit Kálmán nagyon szeretett; de Kálmán nem jött haza vacsorára és Gizi bosszusan toltá félre a sajtot.

- Te is mindig csak arra gondolsz, amit Kálmán szeret, - szólt szemrehányólag Mártához. - Éppen sajtot veszel, mikor annyi egyéb jó csemege van!

- De azok a csemegék nagyon drágák, - felelt Márta.

- Persze, ami nekem örömet okozna, azt te mind igen drágának találod!

Márta elhallgatott. Ezek nagyon kegyetlen szavak voltak Gizitől, holott tudta, hogy Márta csakis érettök él. Amióta szülőik oly gyorsan egymásután elhaltak, s nagyanyjuk elveszítette szemévilágát, Márta volt minden támaszuk. Ő dolgozott érettök, nemcsak órákat adott, hogy pénzt keressen, hanem minden házi dolgot, varrást, faldozást is ő végzett.

Gizi egészen hozzászokott ehhez, úgy képzelte, hogy Márta valami más anyagból van, mint ő, nem olyan finom, nem olyan gyöngéd, nem olyan légies. Csak a munkára van teremtve, ő meg csak mulatságra. Így sokkal kényelmesebbnek is találta Gizi.

Kálmán egy banknál volt alkalmazva; elég szép fizetése volt, melyből takarékosan beosztva még segíthette volna testvéreit és nagyanyját is, de Kálmánnak soha sem volt elég pénze, mert nem tudott vele bánni, sőt mindegyre nagy hézagokat ütött a Márta szegény pénztárcáján. Igaz, hogy mindig csak kölcsön kért tőle, de még soha, egyszer sem adta meg neki...

Hány éjszakát töltött szegény Márta álmatlanul, számitgatva és újra számitgatva, hogyan lehet kevésből tisztességesen megélni!

Házbért fizetni, táplálkozni, ruházkodni... Oh mily keserves kérdései ezek a mindennapi életnek! Hány szegény szív csüggedt el reménytelenül e követelő kérdések előtt, hány fáradt agy borult el szomoruan, kétségbeesetten.

Még ha egy család egyesült erővel, kölcsönösen biztatva, támogatva egymást veszi fel a harcot, úgy még könnyű, de ha az ember egyedül áll, egyedül kell harcolnia, egyedül kell akarnia, senki meg nem érti, a családból senki sincs segítségére, oh akkor bizony keserves dolog és nem csoda, ha csüggedés vesz erőt a lelkén.

Ezen az estén Márta közel volt hozzá, hogy kétségbeessen.

De erőt vett magán mégis. Nem akarta, hogy szegény öreg nagyanyja valamit észrevegyen. Olyan kegyetlen dolognak tartotta volna a szegény öreg, vak asszony életét még szomorubbá tenni. Mindent elmondott neki, amiről gondolta, hogy felvidítja, de helyesen-e vagy nem helyesen, elhallgatta, hogy milyen nagy gondot, nagy aggodalmat okoz a Kálmán magaviselete.

A vacsora nagyon szomoruan folyt le. Gizi hallgatott és elégedetlen arcot mutatott, a nagymama nyughatatlan volt és többször kérdezősködött: hol maradhat Kálmán?

Márta hiába erőlködött, hogy a társalgást fölélenkitse; szívére mintha egy szikla nehezedett volna. Mikor az asztalt elszedte, egy kis kosarat vett elő tele javítani való harisnyával. Gizi ásitozva ült a diványon. A lelkiismeret mégis kissé bánthatta, mert megszólalt:

- Szívesen segítenék neked, de tudod, hogy a szemem igen gyöngye ahhoz, hogy lámpavilágnál harisnyát foldozzak.

- Talán olvashatnál föl nekünk valamit, - válaszolt szeliden Márta. - Nagymama azt nagyon szereti.

- Megpróbálom, - felelt Gizi olyan arccal, mintha valami nagy áldozatot hozna. - De tudod, hogy milyen hamar fáradok. Aztán nincs is semmi érdekes olvasni valónk.

- Tegnap kezdtünk el egy szép könyvet, meg itt van az ujság!

Gizi vontatott hangon kezdte olvasni a tárcát, de az untatta; átugrott hát a napi hírekre, de azt sem találta elég érdekesnek. Pár perc múlva kiejtette az ujságot kezéből, fejét hátrahajtotta a támlára és kijelentette, hogy nem tud többet olvasni.

Szó nélkül tette félre Márta munkáját, kezébe vette az ujságot s folytatta tovább a felolvasást. De nemsokára észrevette, hogy mindkét hallgatója alszik. Ekkor letette az ujságot és foldozott és gondolkozott tovább.

Egyszerre hangos csöngetés riasztotta föl mind a hármukat. Gizi felugrott.

- Valaki jön... és én nem vagyok elég csinosan felöltözve... Márta, nyisd ki az ajtót, amíg én rendbeszedem magamat. Vajjon ki jöhet ilyenkor?

Márta kiment az előszobába; kinyitotta az ajtót s csakhamar visszajött egy idős asszonyságtól kísérve, ki egy nagy, kövér szürke macskát tartott karja között.

Gáspárné volt, a szomszédasszony a második emeletről, ki macskájával együtt néha bebenézett hozzájuk, rendszeren olyankor, mikor valamit kölcsön akart kérni: a vasalót, egy tejeslábast, egy kis petróleumot vagy ecetet.

Gizi elfintorította az orrát, mikor rózsaszín bluzban s virággal hajában belépett a szobába, s Gáspárnét és a macskáját pillantotta meg. Nem is szólt hozzá egy szót sem. Szerencsére Márta és az öreg nagymama olyan kedvesek voltak, hogy Gáspárné nem vette észre a Gizi illetlen magaviseletét.

Ezuttal egy kis fekete cérnát jött kölcsön kérni, mert az övé éppen elfogyott.

Mikor éppen felállott, hogy eltávozzon, ismét csöngettek. Gáspárné hamar leült megint, mert nagyon kíváncsi asszony volt.

- Bizonyosan Kálmán, - szólt Márta. - Elfeledte a kulcsot magával vinni.

Ismét kiment ajtót nyitni, de nem Kálmán volt, akivel visszatért, hanem egy magas, szőke, komoly arcú fiatal ember.

- Bárdossy Béla jött, nagyanyám, - szólt Márta.

Az öreg asszony örömmel nyujtotta feléje kezét.

- Milyen szép, hogy meglátogatott, kedves Bárdossy! Mennyire fogja Kálmán sajnálni, hogy éppen most nincs itthon!

Bárdossy halkán mormogott valamit, hogy ő is mennyire sajnálja, még néhány kérdést tett az öreg asszony hogyléte felől, aztán elhallgatott. Ez senkinek sem tűnt fel, mert ismerték Bárdossyt, mily kevés beszédű ember. Néhány évvel idősebb Kálmánnál, ő is annál a banknál volt alkalmazva, bár sokkal magasabb rangban és az egész családban úgy tekintették, mint Kálmán jó barátját. Ezen a címen járt is néha-néha a házhoz.

Akik nem ismerték közelebbről, nagyon hidegnek, zárkózottnak és tartózkodónak találták.

De még tartózkodásában is volt valami bizalomgerjesztő. Márta is teljes bizalmat érzett iránta, úgy tekintette, mint Kálmán legjobb barátját és úgy érezte, hogy neki el tudná mondani aggodalmait. De sohasem volt erre alkalom és azt nem is képzelte, hogy Bárdossy mindent már régen észrevett és kitalált és vele együtt aggódott.

A társalgás nagyon vontatottan folyt, úgy látszott, mintha Gáspárné volna terhére mindegyiknek, ki nyugodtan ült székén, ölében az alvó macskával.

Miután más nem beszélt, ő vitte a szót, elmesélte Bébinek, a szürke macskának egész élete történetét.

Végre kilencet ütött az óra. Ekkor felállott, elbúcsuzott; Márta kikísérte a folyosóra.

Mikor visszament, legnagyobb csodálkozására Bárdossyt már az előszobában találta.

- Hogyan, már elmegy? - kérdezte tőle.

- Beszélni szeretnék önnel, - szólt halkán Bárdossy.

Márta becsukta az előszoba ajtaját.

- Tudja-e, hol van Kálmán? - kérdezte Bárdossy.

- Nem tudom. Nem mondta meg, hogy hova megy. Ön tudja?

- Tudom, hogy rossz társaságban van. Azok, akiket ő barátainak nevez, vesztét fogják okozni, ha nem ragadjuk ki közülök. Ő gyöngö s az a társaság, amelybe került, veszedelmessé válhatik reá nézve.

- De hát mit tegyünk? Kálmán már nem gyermek többé. Én nem tudom visszatartani.

- Ez nehéz, valóban, nagyon nehéz. De hát nem hat reá a bánat, amelyet önnek okoz? Ne habozzon kimutatni előtte, hogy mennyire szenved, aggódik miatta. Hiszen nincs minden érzés nélkül.

Márta szomoruan ingatta fejét.

- Semmit sem titkolok előtte. De ő olyan hamar felejt.

- De legalább ne adjon neki soha pénzt. Ezt megtehetné.

Márta elpirult. Vajjon tudja-e Bárdossy, hogy éppen ma is mily szép kis összeget adott át neki?

- Hogyan tagadjam meg tőle? - suttogta halkán.

- Az iránta való szeretetből. Hiszen ha ő ahelyett, hogy segítene önökön, elveszi azt a pénzt, amelyet maga oly keserves munkával szerez, ezáltal lealacsonyítja saját magát. Legyen önben elég bátorság, megtagadni tőle - az iránta való szeretetből.

Mártának tele lett a szeme könnyel. A lámpa fényénél úgy tünt fel, mintha gyémánt csillogna szempillája peremén.

- Megpróbálom... - szólt reszkető hangon, - Milyen jó, hogy ön segít nekem...

Bárdossy mély, igaz részvétellel nézett reá.

- Nincsenek önnek barátai? - kérdezte. - A családnak régi barátai?

- Vannak jó ismerőseim; de sohasem szóltam senkinek. Ön az egyedüli, aki tudja és ön az egyedüli, akinek befolyása van reá.

- Nagymama sem tud semmit?

- Nem... Oh, nem akartam megszorítani. Gizi sem tudja...

- Nagyon súlyos teher ezt egyedül viselni, - szólt csendesen a fiatal ember...

Oly őszinte barátság szólt ki hangjából, hogy Márta nem érezte magát többé egyedül.

- Megpróbálom megfogadni tanácsait, - szólt szilárdabb hangon. - Szegény Kálmán, ha tudná ön alapján, milyen jó, gyöngéd szívű!... Édesanyánk szemefénye volt... Mindenki szereti...

- Igen, tudom, nagyok sok megnyerő tulajdonsága van. Talán jobb volna, ha kevesebb lenne... Én is szeretem, hiszen tudja, és mégis csak nehezen bocsáthatnék meg neki...

Mikor e hosszú párbeszéd után Márta visszament a szobába, nagyanyját álmosnak s Gizit nagyon rosszkedvűnek találta. Be is ment mindjárt szobájába s lefeküdt.

Márta előbb segített nagyanyjának levetkőzni, aztán ismét elővette foldozását. Meg akarta várni, míg Kálmán hazajön.

Éjfél után egy óra már elmult, mikor hallotta a kulcsot megfordulni az előszoba ajtajában. Gyorsan kiment, de Kálmán azalatt már kinyitotta a saját kis szobáját is és hangosan csapta be az ajtót maga után.

Márta egy pillanatig szomorúan állott az ajtó előtt, aztán csendesen visszament, s ő is lefeküdt, anélkül, hogy Gizit felébresztette volna.

De ezen az éjjel alig aludt valamit.

Visszagondolt arra az időre, mikor Kálmán sohasem feküdt volna le anélkül, hogy meg ne csókolja őt, kis anyámnak nevezte és mindent elmondott neki. Mily különbség az akkori és a

mai Kálmán között. Voltak most is még gyöngéd pillanatai, de nem volt többé bizalmas, nem volt többé őszinte. Élete zárt könyv volt Márta előtt, ki oly kevésbé ismerte azt a világot, amely Kálmánt magával ragadta. És olyan gyöngének, olyan tehetetlennek érezte magát ezzel az ismeretlen ellenséggel szemben.

*

Reggel Márta volt mindig az első, aki fölkel. Nagyon sok dolga volt. Ajtót kellett nyitni a tejes asszonynak, ki a tejet hozta, kitakarítani a szobákat, megöntözni a virágokat, segíteni nagyanyjának a fölkelésnél, elkészíteni a reggelit. Aztán a bejáró asszonnyal, aki egyuttal főzött is nekik, megbeszélni az ebédet, amelynél a fő szempont volt mindig, hogy sokba ne kerüljön, mégis jó legyen.

Közben érkezett az indulás órája. Kilenc órakor volt az első leckéje és Márta maga volt a pontosság.

Mikor éppen sietve reggelizni kezdett, belépett Kálmán. Márta reánézett s azonnal észrevette, hogy a régi jó idők kifejezése volt arcán, egy kis megalázkodással vegyítve.

Odalépett Mártához s megfogta a kezét.

- Bocsáss meg nekem, kis anyám, - szólt halkán. - Rossz voltam megint. De utoljára történt, fogadom.

Oh, hányszor mondta már ezeket a szavakat! Hogyan lehetett volna hinni neki? Márta nem is hitte már, de még mindig remélt.

Szeliden mosolygott Kálmánra, kinek arca földerült.

- Oh, - kiáltott, - te vagy a legkedvesebb, a legjobb öreg anyóka a világon!

És mikor Márta fölállt, hogy távozzon, Kálmán figyelmesen kezébe adta a keztyűjét, napernyőjét, fölsegítette köpenyét s kinyitotta előtte az ajtót is. Ha Kálmán akart, nagyon kedves, gyöngéd tudott lenni.

Márta elégült, boldogan távozott. És mégis, amint az utcákon végighaladt, folyton a Bárdossy Béla szavai jutottak eszébe: lealacsonyítja magát... vesztébe rohan...

Olyan szigorúnak, kegyetlennek találta most e két szót; szinte haragudott érte Bárdossyra. De aztán érezte, hogy Bárdossy jóakarója, barátja, egyetlen igazi barátja, ki tisztábban látja a dolgokat, mint ő.

Ekkor szíve elszorult, s azt kérdezte magától: vajjon nem ő maga-e a leghibásabb? Vajjon nem az ő gyöngesége, túlságos engedékenysége okozott-e minden bajt? És mégis, hogyan lehetne ő szigorú egy fiutestvérrel szemben, aki alig három évvel fiatalabb, mint ő? Miféle jogon? Kálmán nem is tűrte volna el az ő szigorát, hiszen, mint gyermek, apjának sem igen akart engedelmeskedni, anyjával pedig azt tette, amit akart.

Márta mégis vádolta magát. Szigorubbnak kellett volna íranta lennie... Több befolyást kellett volna, hogy fölötte nyerjen... De Márta csak saját maga iránt tudott szigorú lenni; másokkal szemben mindig elnéző és gyöngéd volt.

Lehajtott fejjel, gyorsan ment végig az utcákon, de amint az Erzsébet-térre ért, akaratlanul is meglapított a lépteit. Tavasz kezdete volt, az a gyorsan illanó időszak, amikor a tavasz inkább még csak sejtelem, mint valóság. A rügyező fák mintha halványzöld fátyollal lettek volna borítva, s a levegőben érezni lehetett azt a megmagyarázhatatlan tavaszi illatot, a nedves föld, a zöldülő fű szagát.

Márta gyönyörűséggel szivta tele szivét, egész lelkét a tavaszi sejtelem emez édes ragyogásával.

- Április, édes április, - mormogta félhalkan, s ismét meggyorsította lépteit.

Visszagondolt arra az időre, mikor még az ő élete is hasonlatos volt a tavaszi naphoz, mikor még ő is boldog és gondtalan volt és szive tele rózsaszín álmokkal, sejtelemmel és reménységgel. Akkor is voltak kötelességei, hiszen mi az élet kötelességek nélkül, - de nem súlyosodott oly nehéz felelősség reá. De hajh! milyen hamar elmúlt a tavasz tőle és itt volt a nyár, minden átmenet nélkül belépett a gondtalan fiatal gyermekleányka életéből a dolgozó, küzködő nők sorába, akire rátámaszkodnak hozzátartozói és aki hordozza vállán az élet keresztjét...

Ritkán foglalkozott Márta ily hosszasan saját magával. Mikor kiért az Erzsébet-térről, vissza is tért rendes gondolataihoz. E gondolatok elég hétköznapiak voltak és folyton akörül forogtak: miként lehet kevésből tisztességesen megélni?

Azok, akik nem ismerik ezt a nagy kérdést, talán meg sem értik Mártát, ki egyik óráról a másikra menve, folyton számítgatta magában, folyton azon töprengett: miként szerezhetne hozzátartozóinak minél nagyobb kényelmet, minél kevesebb pénzért? Miként fizesse ki a Gizi tandiját a mintarajz-iskolában, miként ujthatná föl a leányka tavaszi ruháját, úgy, hogy meg legyen vele elégedve? Miként elégithetné ki a Kálmán hatalmas étvágyát, a Gizi apró szeszélyeit és az öreg, hatvankét éves nagymama finom táplálékot kívánó, beteges gyomrát?

De ezen a reggelen a Márta aggodalmai és töprengései még komolyabbak voltak, mint máskor.

Azon tűnődött, honnan pótolhatná azt az ötven forintot, melyet Kálmán tegnap elvett és amelyből, a nagymama csekély nyugdíjához adva, a házbért kellett volna fizetnie. Igaz, hogy Kálmán megígérte, hogy egész jövő havi fizetését átadja neki, de tudta, hogy erre nem számíthat.

Hiszen Kálmánnak a szabóját is ki kell fizetnie, még egy pár apróbb-nagyobb tartozását is ki kell egyenlíteni, és nem tudta-e már szomorú tapasztalás után, hogy a pénz csak úgy eltűnik a fiatal ember kezéből, maga sem tudta megmondani, hova és hogyan?

Márta gondolkozott, számolt tovább, de a számok oly kegyetlenek. Még tartoztak néhány leckéjének az árával, azt kétségkívül megfizetik. De az még mind nem elég.

Márta az adósságtól félt a legjobban. Nem marad hát-más hátra, mint valamit eladni. De mit?... Értékes ékszere nem volt semmi, kivéve az arany óráját, melyet hajdanában az édesanyjától kapott.

Kihuzta az óráját az övéből és nézegetni kezdte. Nagyon szép óra volt, mi több, igen kitűnő és Mártának szinte nélkülözhetetlen. Hogyan is tudott volna nála nélkül oly pontos lenni, amire olyan büszke volt. És mennyit is adnának érte? Valószínűleg csak az értékének a felét, talán még kevesebbet... Az aranyláncot róla már régen eladta; azt nem sajnálta, hiszen nem volt rá szüksége... De az óra...

Elmerülve gondolataiba, nem is vette észre, hogy valaki melléje csatlakozott; egészen össze-rezzent, mikor egy ismerős hang köszöntötte.

Bárdossy Béla állt mellette.

Márta gyorsan igyekezett elrejteni az óráját, mint egy tettenért gyermek, s a szép időről kezdett beszélni.

Bárdossy komolyan tekintett reá, mintha kitalálta volna gondolatait.

- Az ön helyében, Márta kisasszony, nagyon ügyelnék az órára, - szólt egy kis szünet mulva.
- Ez egy kitűnő óra, és egy jó óra olyan, mint egy jó barát. Az édesanyjától kaptam?

- Tőle.

- Akkor viselje jól gondját.

Márta egészen elpirult. Ugy látszik, Bárdossy kitalálta szándékát. Nem először történt, hogy úgy beszélt hozzá, mintha gondolataiban olvasott volna. Ez kissé zavarta Mártát, de jól is esett. Hiszen soha senki sem foglalkozott vele.

Pár perc múlva csöngetett egy házban, s aztán egész délelőtt egyébre sem gondolt többé, csak arra: miként önthetné belé a tudományt növendékei buksi fejébe?

*

Kálmán nem kért többé pénzt, de nem is adta meg, miként ígérte.

Gizi még kedvetlenebb volt mint valaha és még jobban unta a mintarajz-iskolát, mint azelőtt.

Ezen az estén is ott állott a nyitott ablaknál s álmodozva tekintett ki. Folyton azokra gondolt, akik gazdagok, akik olyan könnyen, gond nélkül élnek, s olyan kellemessé tehetik maguknak az életet. Oh, mennyire vágyott ő is utána, hogy gazdag legyen és mennyire unta, szinte gyűlölte mostani szegényes, egyhangu, unalmas életüket... Egészen elkeseredett, ha erre gondolt.

Olyan sokáig állott ott az ablaknál, hogy Márta végre fölkel, odament melléje, s gyöngéden átkarolta.

- Te unatkozol, édes kicsikém, - szólt hozzá halkán.

Gizi szárazon felelt:

- Mindenki nem találhat örömet a harisnya-javításban.

Márta nevetni próbált:

- Mennyire haragszol te az én szegény harisnyáimra.

Aztán szeliden tette hozzá:

- Ha tudnád, szívem, mennyire sajnállak, mikor látom, hogy úgy el vagy keseredve. Régebben sokkal vidámabb voltál.

- Igen, de most már nem elégít ki ez az unalmas élet, amelyet mi folytatunk!

Márta felsóhajtott.

Az ő élete ilyen volt gyermekora óta és sohasem jutott eszébe, hogy panaszkodjék. Sohasem tett összehasonlítást maga és mások között és sohasem jutott eszébe, hogy másként is lehetne.

Sokáig hallgatva nézte testvére virágszerű szép arcát; aztán megsimogatva aranyszőke haját, így szólt:

- Édes, kis szívem, hisz én úgy szeretném a te életedet boldoggá és megelégedetté tenni... Még elérheted, még olyan fiatal vagy, a jövő még előtted áll... És valami azt sugja nekem, Gizikém, hogy te nagyon boldog leszel; úgy imádkozom azért a jó Istenhez...

Gizi egyszerre elérékenyedett. Átölelte Mártát, s oda szorítva arcát arcához, könnyezve suttopta:

- Ha valaki megérdemli, hogy boldog legyen, úgy te vagy az Márta!...

Mártát mélyen meghatották ezek a szavak. Százszorosan visszafizetve érzett mindent, amit Giziért valaha tett.

Ujra elfoglalta helyét az asztalnál, a lámpa mellett, s Gizi odaült melléje.

Pár perc múlva a kis családi kör egy vendéggel szaporodott: Bárdossy Bélával.

- Milyen jól érzi az ember itt magát, - szólt otthonosan odaülve közéjük. - Ha tudnák, mennyire jól esik egy ilyen magamforma magános embernek a meleg családi kör!

Vidám beszélgetés között az idő úgy elrepült, hogy egészen elcsodálkoztak, mikor a tizenegyet elütötte.

- Kálmán még nem jött haza? - kérdezte Bárdossy, mikor Márta kikísérte az előszobába.

- Mostanában mindig nagyon későn jön haza. Valami sürgős munkát kell a hivatalban elvégeznie.

Bárdossy csak annyit szólt erre: - Valóban? - De ezt olyan hangsúllyal mondta, hogy Márta azonnal észrevette, hogy kételkedik abban a sürgős munkában.

Elhatározta, hogy ezen az estén bevárja Kálmánt. Már régóta nem tette, mert látta, hogy ez bosszantja Kálmánt, de Bárdossy kételkedő szava megzavarta nyugalmát, s beszélni akart öccsével.

Nagyon későn jött haza.

Márta besietett a szobájába, mielőtt bezárhatta volna az ajtót.

Kálmán nagyon sápadt volt, vonásai dultak, szeme lázasan égő. Mártának összeszorult a szive, mikor így meglátta. Azt hitte, rosszul van.

- Édes fiam, - kiáltott, - milyen fáradtnak látszol. Beteg vagy? Ez tulságos, hogy ilyen sokáig kell dolgoznod!

Kálmán elfordult, hogy kikerülje tekintetét.

- Minden hivatalban így van ez, ha összegyül a munka, - mormogta. - Nem vagyok beteg... de aludni akarok, már rövid az éjszaka.

- Az igaz, - szólt Márta órájára nézve.

Kálmán ezt szemrehányásnak vette.

- Ki kért arra, hogy várákozz reám? - kérdezte ingerülten. - Tudod jól, hogy ez mennyire bosszant: te semmi szabadságot nem engedsz nekem. Türelhetetlen ez a folytonos felügyelet. Én nem vagyok már gyermek!

- Csak látni akartalak, Kálmán... beszélni veled. Reggel soha sincs időnk beszélgetni... de látom, most igen fáradt vagy. Nincsen semmire szükséged?

- Nincs, nincs, csak hagyj békét. Aludni akarok. Fáj a fejem...

Ezt el is lehetett hinni, olyan sápadt, dúlt volt az arca; mégis Márta valami megmagyarázhatatlan félelemmel távozott. Érezte, hogy Kálmánt valami egyéb is bántja, nemcsak a fejfájás, nemcsak a munka okozta fáradtság.

Nagyon nyugtalanul aludt, reggel korán fölkelte s hallgatózott a Kálmán ajtajánál. Hallotta, amint ágyában forgolódott és sóhajtozott.

Nemsokára kijött reggelizni, nagyon le volt verve, panaszkodott, hogy még mindig fáj a feje, de nem mondott semmi különöset. Márta egy kissé megnyugodott.

De délután, mikor a lecke-órák után hazament, egy szolgát talált az előszobában, ki levéllel a kezében, reá várákozott. A levelen azonnal megismerte a Kálmán keze írását. Reszketve bontotta föl és olvasta:

- Ha azonnal nem adsz százötven forintot, el vagyok veszve. Tudom, hogy van pénzed; add át az összeget a szolgának, aki tudja, hogy hova hozza el nekem. Márta... mikor ezt a pénzt kérem tőled, a becsületemet és az életemet kérem!

Márta majdnem összeesett. A falhoz támaszkodott, hogy le ne rogyjon.

- Istenem, Istenem, - kiáltott hangosan. - Légy könyörületes!...

Szegény, elgyötört szive mélyéből fakadt ez a kiáltás. A saját hangjára, mely oly idegennek tetszett neki, egy kissé magához tért.

Össze kellett szednie magát, cselekednie kellett. Nem volt senkije, akitől tanácsot kérhetett volna; egyedül kellett határoznia, még pedig gyorsan, azonnal.

Istenem, mi történhetett Kálmánnal...

Gépiesen ment az íróasztalához, elővette pénztárcáját, melyben a nagymama kis nyugdíjából, s utolsó pár értékes holmi árából, szerencsésen összegyűjtötte a házbért. Egy hét múlva lesz május elseje... Ha nem tud fizetni, mi lesz akkor?... De hát Kálmán?... Nem, nem szabad haboznia... Egyszerre eszébe jutottak a Bárdossy szavai: - Ne adjon pénzt Kálmánnak, soha... De hát hogyan tagadja meg tőle?

Hirtelen elhatározással borítékba tette a pénzt, s éppen meg akarta cimezni. E pillanatban csöngettek az előszoba ajtaján.

- Csak nem Gizi! - kiáltott Márta, ijedten elrejtve a pénzt, s gyorsan ment ajtót nyitni.

Bárdossy Béla volt.

Oh, mily megkönnyebbülést érzett egyszerre Márta!

Bárdossy nagyon halvány volt és izgatott.

- Beszélni szeretnék önnel, - szólt halkán.

Márta bevezette a Kálmán szobájába, s aztán szó nélkül átadta neki a levelet. Bárdossy gyorsan futotta át.

- Ez méltatlanság! - szólt elfojtott hangon. - De még nem küldte el a pénzt, ugy-e? Hála Istennek, elég korán jöttem... Most kérem, hagyjon engem cselekedni. Van-e bizalma bennem?

- Van, - felelt Márta habozás nélkül.

- És hiszi-e, hogy úgy érzek Kálmán iránt, mintha testvérem volna?

- Hiszem!...

De hirtelen eszébe jutott valami.

- Honnan tudott erről a dologról? - kérdezte.

Bárdossy nem felelt azonnal, de Márta kitalálta.

- Oh, már értem!... Önnek is irt... öntől is kért pénzt... Oh Istenem, ez mégis sok!...

Reszketett és eltakarta kezével az arcát, de Bárdossy szilárd, csendes hangon felelt:

- Ne nyugtalankodjék; minden jóra fog fordulni. Bizzék bennem!

Eltávozott és intett a szolgának is, hogy kövesse.

Alig egy perc múlva hazajött Gizi.

- Mi történik itt? - kérdezte. - A lépcsőn találkoztam Bárdossyval, de úgy elrohant mellettem, hogy alig köszönt. Miért volt itt?

Márta szerette volna elkerülni a feleletet, de nem tudott hazudni. Kissé zavartan felelt:

- A Kálmán dolgában járt...

- A Kálmán dolgában? - ismételte Gizi kissé kételkedve. - Ez nagyon különös. De te egészen sápadt vagy, Márta... Te sirtál... Talán elveszítette Kálmán az állását? Nem? Akkor valami bolondságot csinált, bizonyosan. Elköltötte a rá bizott pénzt!... Oh tudom, tudom, te sohasem mondtad nekem, Márta, de én kitaláltam. Többször is megtörtént ez már, azt hiszem. Kálmán olyan önző, mindig csak magára gondol. Az emberek is mind olyan önzők!...

- Nem mind, - felelt Márta szeliden mosolyogva.

- Azt akarod mondani, hogy Bárdossy nem az? Lehetséges. De hát mi köze van neki ehhez a dologhoz.

- Tudod, hogy legjobb barátja Kálmánnak. Most azt is mondta, hogy úgy tekinti Kálmánt, mintha testvére volna.

- Ugy? - szólt Gizi különös hangsúllyal, s mosolygott.

Hiú fejcskékjében azonnal megfordult az a gondolat, hogy Bárdossy bizonyosan feleségül akarja őt venni, azért tekinti Kálmánt testvéreinek. Bizonyosan azért is jár Bárdossy olyan gyakran hozzájuk... Semmi kétség benne, így állnak a dolgok...

Ezen az estén Kálmán korán tért haza.

Alig evett valamit vacsorára; csendes volt, hallgatag, levert.

Márta aggódva nézte.

Még a nagymama is, bár nem látott semmit, nyugtalannak látszott.

Mikor Kálmán egyedül maradt Mártával, lassan odament hozzá, megfogta a kezét, egy pillanatig szótlanul nézett reá, aztán egyszerre csak térdre borult előtte, átölelte, s vállára hajtva fejét, keservesen sirni kezdett.

- Kálmán, - szólt Márta gyöngéden, - szegény Kálmánom!...

- Igen, jól mondtad, valóban a te szegény Kálmánod! Meg vagyok törve, meg vagyok alázva... olyan szerencsétlen vagyok... Oh Márta, édes jó testvérem, bocsáss meg nekem, még most az egyszer... Ez volt igazán az utolsó!...

- Annyiszor ígérted már ezt, szegény fiam!...

- Igaz... De ezuttal a lecke nagyon kemény volt. Bárdossy nélkül el volnék veszve. Oh Istenem... a becsületem... Talán még börtönbe is kerültem volna... Ő megmentett és én megígértem, megesküdtem, hogy többé nem fogok kártyázni. Mert a kártya sodort minden veszedelembe... Azt hiszed, hogy képes volnék megszegni az eskümet?

Könnyei közt már mosolyogva nézett reá, olyan kedvesen, olyan megnyerően, hogy Márta nem tudott neheztelést mutatni. Két keze közé vette fejét, s megcsókolta homlokát, mondván:

- Hinni akarok neked!...

Kálmán egészen vidáman, jókedvűen állott fel.

- Meglátod, milyen vig életet élünk ezután. Nem lesz több kimaradás este, nem lesz több vacsorázás a barátaimmal, akik legrosszabb ellenségeim voltak, mert ők vittek bele mindenbe. Többet nem fogsz virrasztani, engemet várva, édes kis öregem! Eleget szenvedtél és busultál miattam, most már csak örömet fogok neked szerezni. Együtt fogunk olvasgatni, együtt beszélgetünk Bárdossyval, mikor esténként eljön.

- Hiszen tudod, hogy most el akar utazni.

- Igaz. No hát, majd ha visszajön. No, kis anyókám, mondd, hogy meg vagy elégedve velem?

Márta szeliden mosolygott és ismét megcsókolta homlokát. Meg volt elégedve, igaz, de valami mégis azt sugta lelkében, hogy a változás Kálmánban csak felületes, nem gyökerezik a lelkiismeretében; hogy megbánása, ha őszinte is, de nem elég mély. Ahhoz, hogy életének teljes átalakulása állandó legyen, nemcsak hibájának beismerése, hanem keserű megbánás és a hiba meggyűlölése kellene. Kálmán beismerte hibáját, meg is alázkodott, szánta-bánta, amit tett, de igen hamar tultette magát a kellemetlen hangulaton, igen hamar átcsapott a szomorúságból a vidámságba.

Mindezt Márta csak inkább sejtette, érezte, semmint tudta; szeretete, gyöngédsége öccse iránt és bizalommal teljes természete nem engedte kételkedni abban, amit mondott.

De egy benső hang mégis azt sugta:

- Ez még nem a teljes javulás; ez még nem a tékozló fiu visszatérése az apai házhoz!...

Márta kérdezősködésére Kálmán elbeszélte aztán, hogy Bárdossy egy nagy összeget fizetett érte, mert nemcsak pillanatnyi szorult helyzetéből akarta kimenteni, hanem összes adósságait is kifizette, illetőleg most ő lett Kálmán egyedüli hitelezője.

Márta egészen elképedt, mikor megtudta, hogy kétezer forintnál is többről volt szó.

- Oh, Kálmán... hogy voltál képes... hiszen tudtad...

- Igen, igen... tudom... örült, bolond voltam... De te nem is képzeled, Márta, mily szörnyű gyorsan ragadja magával az az ut az embert. Bárdossy azt tette érettem, amit a világon talán senki meg nem tett volna. Valóban nemeslelkű, jó barát. De én csak kölcsönt fogadtam el. Visszafizetem neki az utolsó garasig.

Márta sóhajtott. Hogyan fogja ezt megtehetni Kálmán, mikor még saját magának is alig elég, amit keres.

Eltelt néhány nap és Bárdossy nem mutatta magát.

Márta eleinte aggódott, de aztán kitalálta, hogy csak gyöngédségből nem jön el, mert ki akarja kerülni a köszönő szavakat.

Egy este azonban mégis eljött bucsuzni.

- Nagyon nehezemre esik az elutazás, - mondta Bárdossy leverten. - Valamit szerettem volna előbb elintézni, de nincs rá alkalom.

- Hát akkor miért utazik el? - kérdezte Gizi, aki azt hitte, kitalálta: miért szeretne még maradni Bárdossy.

- Megígértem rokonaimnak, hogy meglátogatom őket, meg akarom tartani ígéretemet, - felelt Bárdossy. - Szülőim sirjánál se voltam már egy éve. Oda megyek.

- Bizonyosan, ha visszajön, akkor fog majd feleségül megkérni, - gondolta magában Gizi és a hiu kis lány csak arra gondolt, hogy milyen szép ruhákat fog ő majd akkor csináltatni.

*

A nyári szünidő vége felé közeledett.

Kálmán és Gizi pár hétre elutaztak falura egy távoli rokonukhoz.

Márta nem hagyta el nagyanyját. Ez nem is tűnt föl neki áldozatnak, mert sohasem jutott eszébe, hogy másként is lehetne.

Álmodozott néha ő is napsugárról, hűvös, zöld erdőről, madárdalról, vadvirágos, illatos mezőről, pacsirtadalról hullámozó buzavetés fölött, de álmodozása kielégítette őt, mert nem volt benne semmi önzés, semmi irigység.

A mindennapi élet nehéz gondjai és küzdelmei dacára, amelyekkel küzdenie kellett, Márta mindig megőrizett szívében annyi poézist, annyi üdeséget, hogy örömet tudott találni egy virágban, amelyet az utcán látott, s az elsuhanó felhők változó alakzataiban, melyeket kis szobájok ablakából néha-néha láthatott.

Egy este a nagymama, mint gyakran megtörtént, elszenderült karosszékében.

Márta nem gyújtotta meg a lámpát; az ablakhoz ment s elmerengve nézett ki a közeledő éjszakába.

Fölötte a csillagos ég egy kis darabja, alatta a nyugalomra készülő város, sötét kőpalotáival, szentjánosbogárként fénylő lámpáival. A nappali zaj, tolongás lassan-lassan elcsendesedett, csak valami távoli, tompa zivaj hallatszott fel. Csak mint egy alvó óriás lélekzetvétele. Percről-percre a lövönat kocsisainak éles tülkölése szakította félbe ezt a mély csendet.

Márta szívét valami olyan édes-bús álmodozás fogta el.

Volt valami a levegőben, valami kimagyarázhatatlan illat, mely mintha messziről, virágzó kertek felől jött volna, szárnyain hozva a boldogság sejtelmét, elmúlt szenvedések emlékét...

- Egy levelet kapott ma reggel Márta, amelyben ez a néhány szó állt:

«Ma reggel megérkeztem. Szeretnék önnel beszélni. Estefelé elmehetek-e?»

Bárdossy irta és Márta azt válaszolta, hogy szívesen látja.

És most itt volt az este és várta. De ez a várakozás olyan különös volt. Örült is Márta, hogy ismét lesz jó barátja, akivel Kálmánról és Giziről beszélhet, - és félt is tőle, maga sem tudta megmondani: miért.

E pillanatban csöngettek; Bárdossy lépett be.

Márta őszinte örömmel üdvözölte és bevezette a szalonba. Bárdossy nagyon meghatottnak látszott s pár pillanattig szólni sem tudott. Azután egyenesen, őszintén, egyszerűen megkérdezte Mártától, amit kérdezni akart:

- Azért jöttem, Márta, hogy megkérdezzem: akar-e a feleségem lenni?

- Én? - kiáltotta Márta elhalványodva.

- Hát soha sem gondolt arra? Nem vette észre, hogy milyen becsületesen, igazán és mélyen szeretem?

- Én mindig azt hittem, hogy csak Kálmán miatt...

- Erről ismerek magára, Márta. A maga önzetlen, tiszta lelkére...

Egy pillanattig csendesen állottak egymással szemben. Olyan új, olyan szokatlan volt Márta előtt az a gondolat, hogy most a maga jövőjére, a maga boldogságára gondoljon...

Igen, boldogságára, mert érezte, hogy életének teljessége, legfőbb boldogsága lenne ennek a derék, jó embernek a kezébe tenni a kezét s úgy haladni véle kézenfogva a jövőndő ismeretlen utjai felé...

*

Ezen az éjjel Márta ismét keveset aludt.

De most nem az aggodalom, nem a félelem, hanem a boldogság miatt

Csendesen, mozdulatlanul feküdt ágyában, nyitott szemmel nézve az éjszakába.

- Mintha valami csodálatos fény világított volna meg mindent. Vajjon ő volt-e csakugyan, az a Márta, aki sohasem kívánt egyebet, mint az övéi boldogságát, és akinek az Isten ime, oly teljes, oly tökéletes, oly gazdag kincset juttatott osztályrészüln.

Alázatos, szerény szive túlradt a hálától, az örömtől s összekulcsolva kezét imádkozott.

Egy gondolat sokáig foglalkoztatta.

Hogyan is tudott élni olyan sokáig elégedetten, azzal a tudattal, hogy tulajdonképpen senki sem szereti igazán és önzetlenül?...

Igaz, hogy szívének egy szögletében mindig érzett valami csendes, tompa fájdalmat... de soha sem ért reá magával törődni... Csak azt érezte, hogy eddig a felelősség nehéz súlyát egyedül viselte a vállán és hogy milyen édes lesz azt most megosztani valakivel...

Másnap Bárdossy jóval a kitűzött óra előtt eljött Mártához a válaszáért. De nem is kellett Mártának szólnia; fénylő, ragyogó szeme, s az eddig ismeretlen boldogság kifejezése szelid arcán megadták Bárdossynak az óhajtott választ.

Kézenfogva mentek be a másik szobába, a nagymamához; Márta letérdelt eléje, s átölelte.

- Nagymama, - kérdezte, - elfogadod-e Bárdossy Bélát fiadnak?

- Oh, - szólt a nagymama és arca egyszerre földerült. Világtalan szemét arra fordította s kezével kereste Bárdossy kezét. - Tudtam én, hogy ez így lesz... Az Isten rendelte így. Neked adom Mártát, édes fiam, mert jó és becsületes vagy... Valódi kincset nyersz benne. Isten áldása legyen rajtatok, édes gyermekeim!...

Bárdossy is letérdelt Márta mellé, s az öreg vak nagyanya áldólag tette reszkető kezét fejükre.

- Most már nyugodtan halhatok meg, - suttogta.

- Még csak ezentúl kell élnie, hogy gyönyörködjék a mi boldogságunkban, - szólt Bárdossy, megcsókolva a kezét.

Mikor Kálmán és Gizi hazaérkeztek, elbámulva hallották meg az ujságot.

Gizi egy kicsit elpirult, mert eszébe jutottak saját önző gondolatai és nagyon restelte, hogy hiúságával így felsült, mert még rokonainak is, ahol most volt, mindegyre célozgatott, hogy közelebből valószínűleg férjhez fog menni.

De Gizi alapjában véve jó szívu leány volt; örült testvére boldogságának, s megölelve Mártát, fülébe sugta:

- Igaza van Bárdossynak, hogy téged szeret! Te egyedül érdemled meg, hogy boldog légy...

- Igazán örülsz, Gizikém?

- Igazán. Lásd, Márta, őszintén megvallva, az előtt azt hittem, hogy Bárdossy... de most úgy szégyenlem, hogy olyan hiú, olyan képzelődő tudtam lenni. De te tettél engem ilyen önzővé, Márta, mert úgy elkényeztettél, hogy mindig csak magamra gondoltam! De ezentúl megpróbálom, hogy másképp legyek...

Kálmán a maga részéről legkevésbé sem látszott meglepetve.

- Én mindig gondoltam, hogy nem érettem jön olyan gyakran hozzánk Béla. Hanem mielőtt beleegyezésemet adnám, egy kikötésem van. Ez megillet engem, mert tulajdonképpen én vagyok a családfő.

Amint most Márta tekintetével találkozott elpirult, mert egyszerre eszébe jutott, mily kevésbé viselte eddig magát egy családfőhöz méltóan. Sietett is befejezni mondókáját.

- Azt kívánám... azt szeretném, hogy Márta azért ne hagyjon el bennünket. Hiszen teljességgel nem nélkülözhetjük. Ugy-e, nagymama?

Az öreg asszony bólintott fejével.

- Bizony kissé nehéz lesz!

- Legjobb volna, ha együtt lalnánk, - folytatta tovább Kálmán. - Mert ha el akarnál hagyni, előbb be kellene Gizi tanítanod a háztartás vezetésébe, ami bizony nehezen menne, mert Gizi olyan egészen más, mint te vagy. Meg kellene tanulni...

Kálmán elhallgatott.

Hirtelen eszébe jutott, hogy első sorban neki kellene megtanulni: komolyabban venni az életet...

Az emlékek egész raja, a megbánás és az önvád szállotta meg lelkét; megértette, hogy mennyit kellett ennek az önfeláldozó testvérnek szenvednie és aggódnia miatta s egészen meghatva ölelte át Mártát.

- Ne hagyj el minket, édes kis öregem, - suttogta.

- Semmi esetre sem fogja Márta elhagyni családját, - szólt közbe Bárdossy csendes, szilárd hangon. - Valahol itt a közelben veszünk majd lakást és gyakran látogatunk meg majd benneteket. De együtt lakni, arról szó sincs. Márta egész eddigi élete nem volt egyéb, mint önfeláldozás; az volt éppen a baj, hogy igen is jó, igen is elnéző volt mindig. Tanuljatok meg ezentúl nála nélkül boldogulni; ez jobb lesz reátok nézve is.

- Ha majd rá lesz utalva, Gizi hamarabb megtanulja a gazdasszonykodást, - folytatta tovább Bárdossy. - És a nagymamához mindig gyöngéd és figyelmes lesz. És te is, Kálmán, ha tudod, hogy nincs kire támaszkodnod, hamarabb megtanulod az élet komolyságát és felelősségét hordozni.

Valamennyien érezték Bárdossy szavainak igazságát. Senki sem mondott neki ellent és Márta, könnyel szemében, szoritotta meg a kezét...

Olyan új volt előtte és olyan jól esett neki, hogy van valaki a világon, aki ime, az ő boldogságára is gondol...

VÉGE.